

Doc. Ing. arch. Ivan VOREL, CSc.

autorizovaný architekt ČKA, člen IFLA

A T E L I E R V

projektová a expertní kancelář v oboru urbanismu,
krajinného plánování a ochrany přírody

Na Cihlářce 26/1395, 150 00 Praha 5

atelier.v@volny.cz

BRANŽOVSKÝ HVOZD

Objednatel:

Plzeňský kraj, Krajský úřad, Škroupova 18, 306 13 Plzeň

Zpracovatel:

Ing. arch. I. Vorel – ATELIER V, Na Cihlářce 26, 150 00 Praha 5, IČO 60875577

Autoři posouzení:

doc. Ing. arch. Ivan Vorel, CSc., autorizovaný architekt ČKA, člen IFLA

Ing. arch. Mgr. Jiří Kupka, Ph.D., Ing-Paed IGIP

Datum:

říjen 2008

OBSAH

OBSAH.....	2
1 ÚVOD.....	3
1.1 Cíl úkolu.....	3
1.1.1 Zadání úkolu.....	3
1.1.2 Vymezení řešeného území.....	3
1.2 Tetická východiska.....	4
1.2.1 Krajinný ráz a jeho hodnocení.....	4
1.2.1.1 Krajinný ráz.....	4
1.2.1.2 Znak krajinného rázu.....	6
1.2.1.3 Krajinný ráz a identita kulturní krajiny.....	9
1.2.2 Pojmy použité v práci.....	10
1.3 Postup hodnocení.....	12
1.4 Prameny a mapové podklady.....	12
2 ANALÝZA ÚZEMÍ.....	14
2.1 Přírodní charakteristika KR.....	14
2.1.1 Obecná charakteristika.....	14
2.1.1.1 Biogeografické zařazení.....	14
2.1.1.2 Geomorfologie.....	20
2.1.1.3 Geologie a pedologie.....	24
2.1.1.4 Hydrolologie.....	26
2.1.1.5 Klima.....	26
2.1.1.6 Biota.....	27
2.1.2 Přírodní hodnoty chráněné dle zák. 114/1992 Sb.....	32
2.1.2.1 Zvláště chráněná území dle 3. části (§§ 14-45) zákona.....	32
2.1.2.2 NATURA 2000 podle 4. části (§§ 45a-45i) zákona.....	33
2.1.2.3 Obecná ochrana přírody dle 2. části (§§ 4-13) zákona.....	33
2.1.3 Znak a hodnoty přírodní charakteristiky.....	35
2.1.3.1 Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky.....	35
2.1.3.2 Znak a hodnoty přírodní charakteristiky.....	35
2.2 Kulturní a historická charakteristika KR.....	37
2.2.1 Historický vývoj řešeného území.....	38
2.2.2 Znak a hodnoty kult. a historické charakteristiky.....	46
2.2.2.1 Indikátory přítomnosti hodnot kult. a hist. charakteristiky.....	46
2.2.2.2 Kulturní dominanty.....	60
2.2.2.3 Znak a hodnoty kulturní a historické charakteristiky.....	64
2.3 Vizuální charakteristika, estetická atraktivnost, estetické hodnoty, prostorová skladba a konfigurace prvků.....	67
2.3.1 Úvod a vymezení pojmů.....	67
2.3.1.1 Estetická hodnota krajiny.....	67
2.3.1.2 Krajinná scéna.....	68
2.3.2 Znak a hodnoty prostorové skladby.....	68
2.3.2.1 Krajinné prvky a jejich vzájemná konfigurace.....	68
2.3.2.2 Znak prostorové skladby.....	70
2.3.2.3 Měřitko krajiny a prostorové vztahy.....	82
2.3.2.4 Znak estetických hodnot vč. harmonického měřítka a vztahů v krajině.....	84
3 VÝSLEDKY.....	85
3.1 Návrh vymezení hranic přírodního parku Branžovský hvozď.....	85
3.2 Vymezení jádrových území přírodního parku.....	86
3.3 Návrh rámcových opatření k ochraně krajinného rázu na území přírodního parku ...	87

1 ÚVOD

1.1 Cíl úkolu

1.1.1 Zadání úkolu

Předmětem této studie je vymezení území nového přírodního parku v Branžovském bioregionu na základě identifikace a klasifikace znaků krajinného rázu. Výsledky budou sloužit orgánu ochrany přírody Plzeňského kraje při vyhlášení nového přírodního parku Branžovský hvozd.

Přírodní park je definován v zákoně 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny: „K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.“ (§12 odst. 3)

Přírodní parky zřizují krajské úřady vyhláškou, ve které omezují činnosti, jež by mohly vést k rušení, poškození nebo k zničení dochovaného stavu území, cenného pro svůj krajinný ráz a soustředěné estetické a přírodní hodnoty. Předchůdcem přírodních parků byly tzv. klidové oblasti, které však byly zřizované pro omezení negativních vlivů na rekreační využívání těchto oblastí. Z klidových oblastí se podle uvedeného zákona staly přírodní parky.

Studie je zpracována jako krajinářsko-analytický dokument s návrhovou částí věnovanou delimitaci hranic nového přírodního parku Branžovský hvozd na zadaném území, tj. v hranicích Branžovského bioregionu (CULEK [ed.], 1995) a vymezení jádrových území nového přírodního parku. Výsledky hodnocení budou především určeny pro činnost orgánu ochrany přírody a krajiny Krajského úřadu Plzeňského kraje. Hodnocení však zároveň představuje materiál, kterým je možno přenést poznatky a zájmy ochrany přírody a krajiny do nástrojů územního plánování. Hodnocení je věnováno hlavním aspektům charakteru a rázu krajiny - přírodním podmínkám, stopám kulturně-historického vývoje, vizuálním (percepčním) hlediskům, vyhodnocení prostorových vztahů a vyhodnocení sídelní struktury území z hlediska urbanistické struktury, cenné architektury a obrazu sídla v krajině.

Jedním z výstupů materiálu je návrh ochrany krajinného rázu v novém přírodním parku včetně stanovení ochranných podmínek.

1.1.2 Vymezení řešeného území

Hodnocené území je vymezeno hranicemi Branžovského bioregionu (1.40), což je bioregion na jihu západních Čech zabírající část Švihovské vrchoviny a východní část Všerubské vrchoviny. Plocha bioregionu v ČR je 289 km². Území je dnes kulturní krajinou s vyváženým podílem lesů (36%), orné půdy (37%) a travních porostů (19%).

V hranicích bioregionu budou identifikovány a klasifikovány znaky a hodnoty krajinného rázu (přírodní, kulturní, historická charakteristika, vizuální /estetické/ hodnoty) a na základě jejich soustředěnosti a kvality budou specifikovány hranice nového přírodního parku Branžovský hvozd.

1.2 Tetická východiska

1.2.1 Krajinný ráz a jeho hodnocení

Pojem krajinného rázu je v souvislosti s přírodním parkem klíčový, neboť tento nástroj obecné ochrany přírody je v zákoně uveden v rámci §12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v souvislosti s ochrannou krajinného rázu.

1.2.1.1 Krajinný ráz

Ochrana krajinného rázu (dále jen „KR“) je zakotvena v §12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon“).

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, estetických hodnot, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a harmonických vztahů v krajině.

(2) K umísťování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

(4) Krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody 9a)

Ustanovení zákona vychází z celoevropsky přijatého standardu, že existuje zájem na celoplošné ochraně krajinného rázu jako součásti kulturního dědictví minulosti a příznivého životního prostředí budoucích generací. Zákon vyjadřuje záměr, aby orgány ochrany přírody chránily nejen zvláště chráněná území a vyjmenované druhy rostlin a živočichů, ale aktivně přispívaly k péči o celé území beze zbytku, zejména z hlediska zachování bohatosti a pestrosti krajinných typů, jejich estetických a přírodních hodnot. Ochrana krajinného rázu je ochranou obecnou, platí tedy na celém území státu.

Každá krajina má svůj ráz ve smyslu §12 zákona. Každou krajinu je možno popsat pomocí přírodní, kulturní a historické charakteristiky. KR je však v různých oblastech a lokalitách (místech KR) různě výrazný, různě čitelný. V určitých situacích jsou znaky jednotlivých charakteristik KR dobře zřetelné a spoluvytvářejí jedinečnost a nezaměnitelnost krajinné scény – vizuálně vnímaného obrazu krajiny. V jiných typech krajiny jsou znaky KR nezřetelné, ty výraznější nejsou příliš četné a celkově vzniká krajina, která zdánlivě není ničím specifická ani zajímavá.

Pojetí krajinného rázu je podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny dosti široké, protože zahrnuje nejenom vizuální aspekty krajinné scény projevující se navenek estetickou atraktivností, ale také ochranu přírodních a kulturně-historických hodnot spoluvytvářejících specifický ráz krajiny. Vzniká tak velmi komplexní nástroj ochrany rázu, charakteru a kulturní identity krajiny, přičemž tento způsob ochrany není multiplikací jiných způsobů ochrany (např. ochrana dle části třetí a čtvrté zákona č. 114/1992 Sb. nebo dle

památkového zákona č. 20/1987 Sb.), protože ochrana krajinného rázu se nezabývá podstatou ochrany dle jiných zákonů, ale tuto ochranu vnímá na základě znaků rázu a identity krajiny.

Ráz krajiny může být změněn tím, že dojde k fyzické degradaci nebo likvidaci přírodní nebo kulturní hodnoty (znak bude odstraněn, změněn nebo bude dojmově snižen jeho účinek ve vizuálně vnímané krajinné scéně).

Takto široké pojetí ochrany krajinného rázu umožňuje na jedné straně se opírat o přítomnost nezpochybnitelných znaků a hodnot, jako např. přítomnost přírodních hodnot potvrzených jejich zahrnutím mezi ZCHÚ nebo součástí ÚSES, přítomnost kulturních a historických hodnot potvrzených jejich zahrnutím mezi kulturní památky nebo památkové zóny či rezervace, na druhé straně zdánlivě nechává otevřený prostor pro užití různé míry přísnosti při posuzování vizuálních projevů různých druhů zásahů do krajiny. Proměny krajiny v poslední době tak přinášejí značné rozdíly v chápání hodnot a v chápání významnosti či nevýznamnosti změn krajinného rázu. To je způsobeno změnami v hodnotových orientacích a přenášením vzorců tržního (resp. spotřebního) chování a uvažování i na hodnoty, které nejsou předmětem spotřeby a jsou neobnovitelné.

Pokud chceme nějaké hodnoty v krajině chránit, musíme v první řadě říci, které jsou to hodnoty, jež spoluvytvářejí typický, někdy neopakovatelný či dokonce jedinečný ráz krajiny. Tyto hodnoty neboli rysy krajinného rázu můžeme identifikovat a odborně popsat a budeme se přitom opírat o dikci zákona.

Jsou to především přírodní procesy, které vedly utváření krajiny do podoby přírodního prostředí, které bylo posléze prostorem pro vývoj osídlení na našem území. Morfologie terénu a síť vodotečí vytvořily základní podmínky utváření krajinné scény. Jsou to podmínky relativně neměnné, které jsou určující pro morfologii krajinných prostorů, pro měřítko krajiny a prostorové, vizuálně vnímatelné vztahy. Vegetační kryt, fauna a flora, dotvořily přírodní rámec vyvíjejícího se osídlení a hospodářské činnosti.

V dnešním obrazu krajiny, v rozložení a umístění sídel, ve stopách prehistorického osídlení, ve struktuře zemědělské půdy, lesních porostů a vodohospodářských soustav můžeme vidět doklad postupné kultivace krajiny. Historické dokumenty dokazují, že se obraz krajiny podstatně proměňoval. Ubývání lesních porostů rozšiřováním orné půdy, těžbou dřeva pro sklárny, hutě a doly muselo vzhled krajiny radikálně měnit. Budování rybníčních soustav bylo bezesporu obrovským pozměňujícím zásahem do krajiny (Třeboňsko, Novohradsko, Hlubocko). Významná místa krajiny a významné stavby byly v baroku propojovány osami alejí a osami vizuálních vazeb. Vznikly krajinářské úpravy přinášející do krajiny zřetelné estetické hodnoty a skryté symbolické významy. Druhá polovina 19. století přinesla do krajiny romantické prvky, drobnější měřítko, překvapivé scenerie a průhledy přírodně-krajinářských úprav.

Zbytky hradišť a dalších archeologických lokalit ve významných krajinných polohách, umělé linie hrází, odvodňovacích struh a vodních kanálů, aleje, bažantnice, lovecké obory, zámecké parky, partie romanticky upravené krajiny, siluety měst a městeček, hrady a zámky, vesnice, mlýny a samoty – to jsou doklady kulturně-historického vývoje, zasazené ve specifickém rámci přírodních podmínek naší republiky. Vesnické osídlení, rozvíjející se na historicky vzniklé struktuře a nevybočující z tradičních měřítek a forem, dotvořilo harmonický obraz venkovské krajiny.

Je možno shrnout, že krajina v sobě nese hodnoty přírodní, kulturní, historické, estetické, významové a symbolické. Řada z těchto hodnot je dnes a v minulosti také byla chráněna státní ochranou přírody a státní památkovou péčí. V obraze krajiny jsou tak chráněny významné architektonické objekty jako kulturní památky, segmenty historické krajiny jako krajinné památkové zóny, cenná území přírodních hodnot jako velkoplošná a maloplošná zvláště chráněná území atd. Jsou to však pouze nejcennější prvky krajiny a dílčí území.

Kulturní krajina jako celek s místy více či méně soustředujícími přírodní, estetické a kulturně-historické hodnoty však vyžaduje rovněž systematickou péči a ochranu. Jedním z nástrojů takové péče a ochrany je zahrnutí území do přírodního parku.

Málokdo ze stavebníků si uvědomuje, že navrhovanou stavbou vstupuje do prostředí, které se po staletí vyvíjelo, kde se utvářel vztah lidí a přírodního prostředí. Lidé si své okolí přizpůsobovali pro svoji potřebu, pro svoji obživu nebo ho nechávali jeho přirozenému vývoji, pokud to považovali za užitečné. Ten, kdo do takového prostředí se svým stavebním záměrem vstupuje, by měl vzít v úvahu i možnost, že kvalita jeho stavby, její zvláštnost, by měla vycházet z charakteru prostředí, z určitých zvláštních a specifických rysů krajiny.

V knize „*Tomorrow's Architectural Heritage*“ (Fladmark, Mulvagh, Evans – Edinburgh, 1996) s předmluvou prince Charlese jsou zdůrazněny některé zásady. Tyto a ještě další zásady uvedené v této knize velmi přesně korespondují s pojmem krajinného rázu a se zásadami jeho ochrany, jak jsou uvedeny v § 12 zákona č. 114/1992 Sb.

- Alternativou nové výstavby by měla být také možnost rekonstrukce a rehabilitace použitelných existujících staveb.
- Nové stavby by měly být budovány ve vazbě na stávající zástavbu a nikoli v izolované poloze.
- Je třeba se s novou výstavbou vyhýbat pohledově exponovaným vyvýšeným polohám krajiny.
- Nové stavby by měly zapadat do měřítka krajiny a měly by respektovat tradiční formy a charakter staveb a osídlení.
- Měla by být provedena analýza krajiny, která by identifikovala rysy, propůjčující lokalitě její ráz a smysl.

Je třeba připomenout, že pozitivní hodnoty tkví také v tzv. „volné“ krajině, v krajině bez souvislého zastavění, s harmonickým zapojením drobných sídel nebo samot do přírodního prostředí. Volná, nezastavěná krajina je hodnotou, důležitou pro současnost i budoucnost a proto musíme na záměry výstavby v polohách zcela odtržených od existující zástavby, v polohách, které nemají důvod v obhospodařování krajiny, pohlížet velmi přísně.

Význam hodnot je v krajině relativní. To, co je v krajinné scéně území s výrazným rázem a četnými estetickými hodnotami běžné, kde bychom byli ochotni např. stavební zásah tolerovat, může být v jiném typu krajinné scény významnou hodnotou, jejímž narušením by došlo k podstatné změně a ke snížení hodnoty krajinného rázu. Je to logické, protože zřetelnost krajinného rázu, estetická hodnota vnímané krajinné scény, je v územích s přítomností mnoha pozitivních hodnot stabilnější, než v územích, kde jsou takové hodnoty přítomny jenom ojediněle.

1.2.1.2 Znaky krajinného rázu

Charakter krajiny je fenoménem, který se vyznačuje dvěma důležitými vlastnostmi. Je to proměnlivost a neopakovatelnost. Neobyčejná rozmanitost přírodních a kulturních podmínek vytváří různorodé obrazy krajiny (pojmem „obraz“ vyjadřujeme vnější projev vnitřní struktury). Příkladem je např. krajina členitých pahorkatin, rybníčních pánví, údolí velkých řek nebo krajina s převažujícím pokryvem lesů, s intenzivním zemědělstvím v nížinách nebo s rozsáhlými plochami sadů, krajina více či méně urbanizovaných (dokonce urbánních či suburbánních) nebo industrializovaných (event. postindustriálních) území.

Důvody proměnlivosti charakteru krajiny tkví v přítomnost a nepřítomnost určitých znaků, v jejich vizuálním projevu, výraznosti a jedinečnosti, v jejich kombinaci a prostorových vztazích.

Jsou to tedy tzv. „znaky krajinného rázu“, které odlišují od sebe různé oblasti a místa v krajině a které zároveň mohou být různým segmentům krajiny společné. Tyto znaky jsou převážně vizuálně vnímatelné v krajinné scéně. Jsou to rysy georeliéfu, přítomnost určitých specifických vodních prvků, které určují charakter dílčích scénérií a projevují se i v celkových panoramatech krajiny. Je to také charakter porostů odpovídající přírodním podmínkám toho či onoho místa nebo oblasti.

Stejný význam jako přírodní prvky mají pro vizuální scénu též prvky kulturní (civilizační). Jedná se o způsoby hospodářského využívání krajiny, o formy osídlení (včetně polohy sídel v krajině), o strukturu sídel a architektonický výraz jednotlivých staveb (forma, hmota, půdorys, materiály, barvy, architektonické detaily). Kulturní prvky a jejich vazby spoluvytvářejí krajinnou scénu a podobně jako přírodní prvky dotvářejí prostorovou skladbu, výraznost a nezaměnitelnost scénérií. Navíc velmi výrazně spoluvytvářejí harmonii či disharmonii měřítka krajiny a také se výrazně projevují v harmonii či disharmonii vztahů v krajině.

Těmito vlastnostmi jsou spoluurčovány také další důležité vizuální aspekty krajinné scény – prostorové členění krajiny, morfologie jednotlivých prostorů a uspořádání (konfigurace) jednotlivých prvků. Tak vznikají důležité znaky krajinného rázu, jakými je uzavřenost či otevřenost scény, způsob vymezení prostoru, návaznost jednotlivých prostorů, uspořádání a tvar horizontů, uspořádání dominant a podobně.

Některé znaky rázu krajiny náleží jak mezi znaky přírodní charakteristiky, tak i mezi znaky kulturní a historické charakteristiky. Za znaky přírodní charakteristiky musíme brát přítomnost a vizuální projev (někdy se však přítomnost určitého přírodního prvku nemusí vizuálně projevit) přírodních prvků. Může se přitom jednat nikoliv o přirozeně vzniklé a vyvíjející se ekosystémy, nýbrž o uměle vzniklé a udržované prvky. V tomto smyslu je znakem přírodní charakteristiky alej cenných dubů, starobylá lovecká obora nebo skladba orné půdy a ovocných sadů. Tyto prvky budou současně znaky kulturní a historické charakteristiky – alej jako součást komponovaného areálu, obora a skladba zemědělské půdy a sadů jako významný doklad struktury feudálního hospodářského celku.

V krajinných scénách různých segmentů krajiny často nalézáme společné znaky. Hovoříme o krajinách podobného charakteru a máme na mysli především vizuální projev různých prvků, jevů a rysů krajiny - vizuální scénu. V přítomnosti společných základních znaků přírodní, kulturní nebo historické charakteristiky tkví podstata určitých typů krajinného rázu. Rozmanitost krajiny je však neobyčejná. K tomu přispívá neopakovatelnost situací, diverzita, výraznost a jedinečnost jednotlivých znaků krajinného rázu, prostorové uspořádání – konfigurace hmotných prvků krajinné scény a proměnlivost měřítka.

Ráz krajiny je výrazně ovlivněn charakterem přírodních složek a jejich vizuálním projevem v krajinné scéně. Přírodní hodnota krajinného rázu je tvořena hodnotou přírodovědnou a hodnotou vizuální (správněji senzuální). Zatímco přírodovědná hodnota je dána součtem měr vzácnosti (ojedinělosti), dochovalosti a ohroženosti daného přírodního či kulturně-přírodního prvku, složky nebo celého ekosystému, vizuální či senzuální hodnota prvku nebo složky spočívá v podílu na utváření celkového působení krajiny na smysly člověka a velikosti ovlivněného území (Culek, 2006).

Podle Culka můžeme přírodní podmínky tvořící charakter krajiny rozdělit na pět složek a to na složku topografickou (georeliéf), petrologicko-pedologickou, hydrologickou, atmosférickou a biotickou. Přírodovědná hodnota se nemusí výrazněji projevit v krajinné scéně a ovlivní krajinný ráz pouze omezeně. Přesto je ve smyslu §12 zákona míra zásahu do přírodních (tedy i přírodovědných) hodnot jedním z kritérií ochrany krajinného rázu. Je to

proto, že krajinný ráz je sice především kategorií vizuální, ale význam místa a cennost jednotlivých znaků se na výraznosti a zvláštnosti krajinného rázu podílí.

Často se při hodnocení krajinného rázu objevuje otázka, zdali lze hodnoty, které jsou chráněny podle jiných částí zákona č. 114/1992 Sb., než je §12, považovat za přírodní hodnoty ve smyslu tohoto paragrafu. Přírodní hodnoty krajiny, spočívající např. v přítomnosti cenných biotopů a přirozených ekosystémů mohou být do určité míry viditelné a spoluvytvářejí scénu a dílčí scenérie. Tyto přírodní hodnoty jsou již velmi často chráněny existující legislativou jako významné krajinné prvky, součásti ÚSES, zvláště chráněná území, památné stromy a plochy soustavy Natura 2000. Přítomnost lokalit chráněných podle zákona č. 114/1992 Sb. lze při identifikaci znaků krajinného rázu považovat za indikátory přítomnosti přírodních hodnot. Samotnou skutečnost, že se např. jedná o maloplošné ZCHÚ nelze tedy považovat za hodnotu krajinného rázu. Tou je cennost vlastní lokality a její vizuální projev, tvořící spolu znak přírodní charakteristiky. Zásah do ZCHÚ je však tzv. kritériem ochrany krajinného rázu dle §12 zákona.

Krajina v sobě skrývá stopy kulturního a historického vývoje. Jsou to stopy hovořící o kulturním vývoji, o vývoji filosofie a umění, o hospodářském vývoji, o technických schopnostech a vyspělosti, o citovém vztahu ke krajině a k její kráse. Tyto stopy dokládají odlišnosti a specifické rysy vývoje krajiny v závislosti na přírodních podmínkách krajiny, na kulturních tradicích i na významných impulsech vývoje krajiny, jakými byly politické události nebo vliv významných osobností. Všechny tyto skutečnosti jsou významné pro ráz krajiny, neboť rázovitost a charakter krajiny, vyjádřené především působivostí vizuální scény, se skrývá též ve vlastnostech nehmotných, v kulturních a historických hodnotách a v symbolických významech.

Venkovské osídlení, rozvíjející se na historicky vzniklé struktuře a nevybočující z tradičních měřítek a forem, dotvořilo harmonický obraz venkovské krajiny. Právě urbanistická struktura venkovských sídel – drobných městeček a vesnic ve vazbě na zemědělskou půdu a architektonický výraz (hmoty, měřítko, formy a tvary střech, materiály a barevnost) výrazným způsobem dotvářejí rázovitost krajiny a její regionální charakter. Mezi nejvýznamnější ze znaků kulturní a historické charakteristiky, které jsou zároveň tzv. zákonnými kritérii ochrany krajinného rázu, patří kulturní dominanty. Kulturní dominantu je prvek s kulturním, historickým či symbolickým významem, který se výrazně uplatňuje v krajinné scéně – jeho vizuální význam je v krajině dominantní (převládající svým významem). Nejčastějšími příklady jsou dominantní objekty hradů, zřícenin, zámků a poutních kostelů. Kulturní dominantu však může mít podobu významného místa bez výrazné stavby (místo prehistorické svatyně nebo hradiště, místo historické události) a její význam v krajinné scéně je podpořen dominantní polohou v krajině. Vizuální scéna může být však také ovládána výrazným rysem krajiny, který je tvořen civilizačními prvky. Je to např. doposud viditelný způsob členění původní plužiny, geometrizace krajiny pravidelným rastrem ovocných sadů nebo geometrie komponovaných krajinných úprav. Jedná se o dominantní rysy vizuální scény, které představují kulturní dominantu.

Mnohé ze znaků kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu jsou takovými hodnotami, které jsou chráněny památkovou péčí. Skutečnost, že některý prvek krajiny je kulturní památkou, že určitý segment krajiny je krajinnou památkovou zónou nebo že některé venkovské sídlo je památkovou rezervací nebo zónou, představuje z hlediska krajinného rázu indikátor přítomnosti kulturních a historických hodnot (tkvících v cennosti a významu nebo ve vizuálním projevu), které mohou významně spoluvytvářet rázovitost krajiny. Nelze proto a priori považovat pozornost věnovanou určitým významným stopám kulturního a historického vývoje ze strany státní památkové péče a státní ochrany přírody za konfliktní překryv. K tomu většinou dojde nikoliv v případě ochrany krajinného rázu (tam jsou si zájmy ochrany přírody a památkové péče většinou blízké), ale pokud je ochranou přírody a krajiny

chráněn např. určitý prvek historické krajinné úpravy (park, alej) jako VKP, památný strom, součást ÚSES, součást plochy Natura 2000 nebo v rámci ZCHÚ.

V krajinné scéně se ve větší či menší míře projevuje tradiční architektonický výraz lidových staveb – statků, dvorců, usedlostí, chalup, mlýnů, stodol, špýcharů, kováren a dalších typů staveb. Architektonický výraz se mění ve specifických regionech, ovlivněných kulturními vlivy v rámci České republiky i v rámci Evropy. Regionální typy lidové architektury se postupně ovlivňovaly a překrývaly, množství historických staveb zaniklo nebo byl přestavbami setřen jejich výraz. Přesto je obraz krajiny ovlivněn v určitých situacích velmi specifickým výrazem regionálních typů lidové architektury (např. oblast západoevropského hrázdného domu v severozápadních Čechách, typ českého a moravského roubeného domu, oblast roubeného domu slezského pohraničí, typ alpského domu v Pošumaví, typ jihočeského zděného domu, domu Plzeňska a středních Čech, typ hornorakouského uzavřeného dvorce).

Rysy krajiny jsou tvořeny skupinami znaků jednotlivých charakteristik a estetické atraktivnosti (estetických hodnot). Jedná se o:

- **PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKA**

- reliéf terénu a síť vodotečí vytvářející základní členění krajiny, základní prostorový rámec, vymezení prostorů a základní rysy konfigurace, prostorových a měřítkových vztahů
- aktuální stav vegetace, která dotváří obraz krajiny a její prostorové členění, spoluvytváří přírodní nebo přírodě blízký výraz krajinné scény a obraz hospodářského využití krajiny, svědčí o způsobech kultivace a proměn krajiny v současnosti i v historii

- **KULTURNÍ A HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA**

- struktura osídlení a cestní síť svědčící o vývoji postupného osidlování a hospodářského využití krajiny a spoluvytvářející obraz kulturní krajiny
- vesnická sídla a lidová architektura – nezaměnitelné znaky obrazu kulturní krajiny
- kulturní dominanty, které jsou často markantními body krajiny
- dominantní rysy krajinné struktury

- **ESTETICKÁ ATRAKTIVNOST (ESTETICKÉ HODNOTY) KRAJINNÉ SCÉNY**

- vymezení prostorů, konfigurace prvků, význam dominant - základní aspekty uspořádání vizuální scény, vytvářející předpoklady pro vznik estetických hodnot
- rozlišitelnost a nezaměnitelnost scenerií - významné aspekty jedinečnosti a svébytnosti charakteru krajiny
- harmonie prostorových vztahů, harmonie měřítka – významné rysy krajinné scény, které spoluvytvářejí estetické hodnoty krajiny
- přírodní charakter scenerií – významná estetická hodnota

1.2.1.3 Krajinový ráz a identita kulturní krajiny

S pojmem kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu souvisí i pojem identity krajiny. Definice krajinného rázu uvedená v § 12 zákona č. 121/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ukazuje, že ráz krajiny je chápán na jedné straně vizuálně, jako charakter prostorové scény určitého místa či oblasti, na druhé straně jako význam místa, daný přítomností význačných jevů přírodní, kulturní a historické charakteristiky.

Ráz krajiny se v historii měnil zejména v závislosti na potřebách hospodářského využití krajiny zemědělstvím, těžbou dřeva a rozvíjející se výrobou, na technických možnostech využití krajiny. Svůj význam však měl i způsob myšlení, filosofie, výtvarné cítění, umělecké styly, odpovídající té které době. Krajina, jejíž současný obraz a stopy historické kultivace jsou dokladem kulturní historie národa, je chápána jako kulturní krajina, ve které je řešena problematika přírodních složek a procesů neoddělitelně od problematiky složek a procesů civilizačních.

V rázu krajiny, který je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, existují určité rysy, které jsou pro charakter jednotlivých oblastí a míst krajinného rázu signifikantní, které spoluvytvářejí svébytnou podobu, jedinečnost, odlišnost jednotlivých krajinných segmentů, ať už jsou to celky nebo prostory, oblasti nebo místa krajiny. Tyto rysy vyjadřují tzv. „identitu“ kulturní krajiny. Identita je vlastností vyjádřenou, podobně jako u krajinného rázu, vizuálně vnímanými vlastnostmi (prostorovými vztahy a estetickými hodnotami krajinné scény) a významem místa potvrzeným přítomností stop historického vývoje. Identitu kulturní krajiny je možno chápat jako specifickou vlastnost krajinného rázu, danou specifickými charakteristikami, které patří k dalším charakteristikám krajinného rázu.

Oproti samotnému pojmu krajinného rázu, ve kterém převládá vizuální aspekt a estetické hodnoty, nabývá v pojmu identita na důležitosti kulturní význam a odlišnost určitého místa nebo oblasti, výrazná rozlišitelnost obrazu krajiny a přítomnost výrazných a rázovitých stop kulturního a historického vývoje krajiny. Na základě těchto vlastností krajiny je možno nalézt typické znaky identity pro určité regiony, které jsou závislé na přírodních podmínkách (znaky přírodní charakteristiky), např. na morfologii terénu, na podílu lesních porostů (Šumavské pláně) nebo mozaikovitosti vegetačního krytu (Sedlčansko), na přítomnosti rašelinišť (Českovelenicko), skalních výchozů nebo balvanů (Česká Kanada).

Rovněž způsoby hospodářského využití krajiny mohou být významné pro vznik identity krajiny (zemědělská krajina Polabí, rybniční krajina Třeboňsko). Pro kulturní dimenzi identity je velmi důležitá stavební činnost v krajině. Jsou to nejenom dominantní stavby, které mohou ovlivnit široký okruh krajiny a dát mu specifický znak (Radyně, Bezděz, Ještěd), ale také typická struktura osídlení, vzájemná poloha a vzdálenost vesnic a struktura jednotlivých venkovských sídel (struktura větších vzájemně zřetelně oddělených obcí s kompaktními půdorysy – např. střední Čechy, struktura vzájemně navazujících obcí s rozptýlenou zástavbou – např. Jablonecko, struktura vzájemně navazujících obcí s pásovou zástavbou potočních vsí v Severních Čechách).

1.2.2 Pojmy použité v práci

Jedná se o pojmy uvedené v §12 zákona a o pojmy související, které jsou převzaty z Metodického postupu (Vorel a kol. 2004).

krajina - část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (§3 zákona)

krajinný ráz - je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou určitého místa nebo oblasti (§12 zákona), resp. vnímatelnými znaky a hodnotami těchto charakteristik

oblast krajinného rázu - je krajinný celek s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou odrážející se v souboru jejích typických znaků, který se výrazně liší od jiného celku ve všech charakteristikách či v některé z nich a který zahrnuje více míst krajinného rázu. Je vymezena hranicí, kterou mohou být přírodní nebo umělé prvky nebo jiné rozhraní měnících se charakteristik

místo krajinného rázu - část krajiny homogenní z hlediska přírodních, kulturních a historických charakteristik a výskytu estetických a přírodních hodnot, které odlišují místo krajinného rázu od jiných míst krajinného rázu. Je nejmenším hodnoceným prostorem. Jedná

se zpravidla o vizuálně vymezený krajinný prostor (konkávní nebo konvexní), který je pohledově spojitý z většiny pozorovacích stanovišť nebo o území vnímatelné díky své výrazné charakterové odlišnosti

estetická hodnota krajiny - je projevem přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině a je výsledkem trvale udržitelného vývoje krajiny. Předpokladem vzniku estetické hodnoty jsou subjektivní vlastnosti pozorovatele, objektivní okolnosti pozorování a objektivní vlastnosti krajiny (skladba a formy prostorů, konfigurace prvků, struktura složek)

přírodní hodnota - je dána kvalitativními parametry zastoupených ekosystémů ve vztahu k jejich trvalé udržitelnosti, vysokou četností jednotlivých typů ekosystémů, členitou morfologií krajiny, harmonickým charakterem interakcí mezi ekosystémy, výraznými přírodními dominantami krajiny

významný krajinný prvek - dle ustanovení §3, odst. 1, písm.b) zákona

zvláště chráněné území - dle ustanovení §3, odst. 1, písm. f) zákona

kulturní dominanta krajiny - je krajinný prvek či složka v krajině nebo dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují souhrn charakteristik daného místa či oblasti

harmonické měřítko krajiny - vyjadřuje takové členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí a způsobům trvale udržitelného využívání dané krajiny. Z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka a jednotlivých prvků

harmonické vztahy v krajině - vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, harmonický soulad jednotlivých prvků a prostorů krajinné scény

charakteristika krajinného rázu - uspořádání krajinných složek, prvků a jevů nebo jejich souborů, které se podílejí na vzniku rázu krajiny. Jedná se o charakteristiky přírodní, kulturní a historické. Vnímáme ji jako soubor typických znaků.

historická charakteristika krajinného rázu - je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa. Historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním a vzhledem a jejich trvalé (dlouhodobé) udržitelnosti.

kulturní charakteristika krajinného rázu - je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal

přírodní charakteristika krajinného rázu - zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním staveb ekosystémů

činnost snižující estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa - taková činnost, která natolik naruší specifické znaky a hodnoty oblasti či místa, že změni význam a obsah jednotlivých charakteristik

znak určité charakteristiky krajinného rázu – jev, kterým se v krajinné scéně vizuálně projevují prvky a systémy krajinné struktury stejně jako její vlastnosti a kvality

rys krajinného rázu – soubor znaků vyjadřující určitou specifickou vlastnost segmentu krajiny

atribut krajinného rázu – charakteristický znak vyjadřující přírodní, kulturní nebo historické kvality segmentu krajiny

základní krajinný celek (ZKC) – oblast krajinného rázu, jejímž hlavním atributem je biogeografická nebo geomorfologická charakteristika

krajinný celek (KC) – oblast krajinného rázu s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou odrážející se v souboru jejích typických znaků, který se výrazně liší od jiného celku ve všech charakteristikách či v některé z nich

krajinný prostor (KP) - charakterově homogenní místo nebo několik míst krajinného rázu se stejnými charakteristikami přírodními, kulturními a historickými, vizuálně vymezený krajinný prostor (konkávní nebo konvexní), který je pohledově spojitý z většiny pozorovacích stanovišť nebo o území vnímatelné díky své výrazné charakterové odlišnosti

vizuálně otevřený segment krajiny (VOSK) – specificky vymezený krajinný prostor v souvislých lesních porostech, který představuje segment bezlesí nebo segment zemědělské krajiny s prvky osídlení

1.3 Postup hodnocení

Práce bude probíhat v několika krocích navazujících na znění zákona. V první analytické fázi bude provedena identifikace a klasifikace znaků a hodnot krajinného rázu v rámci Branžovského bioregionu.

Bude se jednat o přírodní charakteristiku krajinného rázu bioregionu (geomorfologie, geologie, pedologie, hydrologie, klima, biota) vč. analýzy indikátorů přítomnosti přírodní hodnoty (ZCHÚ, ÚSES, Natura 2000, VKP, PPK). Na základě této obecné analýzy budou identifikovány a klasifikovány hlavní znaky přírodní charakteristiky KR.

Dále se bude jednat o kulturní a historickou charakteristiku krajinného rázu bioregionu (vývoj území, kulturní a historické hodnoty, kulturní dominanty a dominantní rysy) vč. analýzy indikátorů přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky (památkově chráněné objekty a území). Na základě této obecné analýzy budou identifikovány a klasifikovány hlavní znaky kulturní a historické charakteristiky.

Dalším krokem bude vizuální charakteristika bioregionu (estetická atraktivnost, estetické hodnoty, prostorová skladba a konfigurace prvků). Přítomnost pozitivních znaků a estetických hodnot, harmonického měřítka a vztahů pro pozorovanou krajinnou scénu v rámci bioregionu bude pracovat se soustavou indikátorů důležitých (pozitivních) znaků nebo hodnot KR. Na základě této analýzy budou identifikovány a klasifikovány hlavní znaky estetické atraktivnosti krajiny.

Na základě výše uvedených analýz bude posouzena kvalita, míra přítomnosti a soustředěnost estetických a přírodních hodnot krajinného rázu. Podle lokalizace a kvality znaků (na základě klasifikace) bude následně provedena delimitace hranic nového přírodního parku Branžovský hvozd v rámci Branžovského bioregionu. Pro území přírodního parku budou definovány (v obecné rovině) rámcové zásady ochrany krajinného rázu, jež by zamezily činnostem, které by mohly vést k rušení, poškození nebo k zničení dochovaného stavu území. Tyto limity budou sloužit orgánu ochrany přírody Plzeňského kraje k vyhlášení přírodního parku.

Na základě analýzy identifikovaných znaků a hodnot krajinného rázu budou dále vymezena jádrová území přírodního parku, pro která budou definovány specifické limity sloužící k ochraně těchto území.

1.4 Prameny a mapové podklady

Terénní průzkum v území byl prováděn v červenci 2008.
Podklady poskytnuté KÚ Plzeňského kraje

- CULEK, Martin (ed.) a kol., *Biogeografické členění České republiky*. Praha : Enigma, 1996.

- CULEK, Martin a kol., *Biogeografické členění České republiky. II. díl.* Praha : AOPK ČR, 2005.
- DEMEK, Jaromír (ed.), *Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon České socialistické republiky.* Praha : Academia, 1987.
- *Historický lexikon obcí České republiky 1869 - 2005.* Praha : ČSÚ, 2006.
- KOUTNÁ, Jana, *Historie domáckých Chodů.* Svazek obcí Chodská liga, 2000.
- NEUHÄUSLOVÁ, Zdenka a kol., *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Map of Potential Natural Vegetation of the Czech Republic.* Praha : Academia, 2001.
- VOREL, Ivan (ed.) et al., *Krajinný ráz a východiska jeho hodnocení.* Praha : Nakladatelství Naděžda Skleničková, 2006.
- VOREL, Ivan, BUKÁČEK, Roman, MATĚJKA, Petr, CULEK, Martin, SKLENIČKA, Petr, *Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz.* Praha : Naděžda Skleničková, 2006.
- *Plzeňská kraj. region příležitostí.* Krajský úřad Plzeňského kraje, 2003.
- *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970.* Praha : Federální statistický úřad, 1978.
- *Vyšší geomorfologické jednotky České republiky. Major Geomorphological Units of the Czech Republic.* Praha : Český úřad zeměměřický a katastrální, 1996.
- Archivní mapy - mapová aplikace ÚAZK (Stabilní katastr, toposekce III. vojenského mapování) (<http://archivnimapy.cuzk.cz>)
- Internetové stránky obcí v řešeném území
- Mapový portál Seznam (<http://www.mapy.cz>)
- Mapový portál Cenia (<http://geoportal.cenia.cz>)
- Mapový portál Google Earth
- Mapový server FSV ČVUT (starší historické mapy) (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)
- Mapový projekt UJEP (I., II., III. vojenské mapování, Müllerova mapa) (<http://oldmaps.geolab.cz>)
- Města, obce, osady a samoty zaniklé nebo částečně zaniklé po roce 1945 (<http://www.zanikleobce.cz>)
- Vodohospodářský informační portál (<http://www.voda.gov.cz/portal/cz>)
- Ottova encyklopedie obecných vědomostí® obsahuje Ottův slovník naučný (1888-1909) a Ottův slovník naučný nové doby (1930-1943) (<http://encyklopedie.seznam.cz>)
- Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (<http://www.uhul.cz>)
- Ústřední seznam kulturních nemovitých památek, NPÚ (<http://monumnet.npu.cz>)
- Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP), AOPK ČR (<http://drusop.nature.cz>)
- Wikipedie, otevřená encyklopedie (<http://www.wikipedia.org>)

2 ANALÝZA ÚZEMÍ

2.1 Přírodní charakteristika KR

Charakteristiky krajinného rázu utváří jejich znaky, které můžeme v krajině nalézt a popsat. Přírodní charakteristika krajinného rázu je utvářena přírodními složkami a prvky krajiny (reliéf, vegetace, geomorfologie, vodstvo...).

Přírodní hodnoty krajinného rázu jsou pak tvořeny souborem znaků přírodní povahy, které společně vytváří přírodní charakteristiku krajinného rázu oblasti či místa, mírou jejich přítomnosti, kvalitou a vnímatelným projevem. Kvalitativní výše přírodní hodnoty závisí nejen na míře přítomnosti znaků přírodní charakteristiky v krajině, ale především na jejich poměru vůči ostatním. Znaky přírodní povahy neovlivněné nebo jen málo ovlivněné člověkem jsou vnímány vesměs kladně. Přírodní hodnota může být u některých prvků krajiny vnímána jako součást kulturní a historické hodnoty krajinného rázu (např. aleje, parky...). Někteří odborníci však přírodní hodnotu spojují pouze s přírodními a přírodě blízkými dochovanými segmenty krajiny.

Obr. 2.1.1: Lesní komplex Žďár nad Chudenicemi. Řada lokalit v řešeném území má ryze přírodní charakter. Snímek zachycuje pohled z rozhledny Bolfánek na sever, na hřbet lesního komplexu Žďár nad Chudenicemi v Korábské vrchovině. (Foto: Jiří Kupka)

2.1.1 Obecná charakteristika

Obecné znaky přírodní charakteristiky budou popisovány pro celý Branžovský bioregion (CULEK [ed.], 1995). Vymezení hranic nového přírodního parku poté bude navazovat na zde identifikované a klasifikované znaky krajinného rázu.

Mezi hlavní obecné znaky přírodní charakteristiky patří útvary reliéfu, geologické a pedologické podmínky, vodní útvary, klimatické charakteristiky a charakter bioty, zejména vegetační kryt.

2.1.1.1 Biogeografické zařazení

Cílem individuálního biogeografického členění krajiny je vystihnout souvislé, z určitého hlediska relativně homogenní celky, lišící se do různé míry složením bioty. Toto členění tedy vystihuje jedinečné, neopakovatelné vlastnosti území, tj. typické znaky krajinného rázu v daném regionu. Cílem typologického členění je naopak vylišit

typy, tj. řady územně nesouvislých segmentů, které se v krajině opakují, mají podobné ekologické podmínky i relativně podobnou biotu. Typologické členění tedy vyzdvihuje opakovatelnost v krajině.

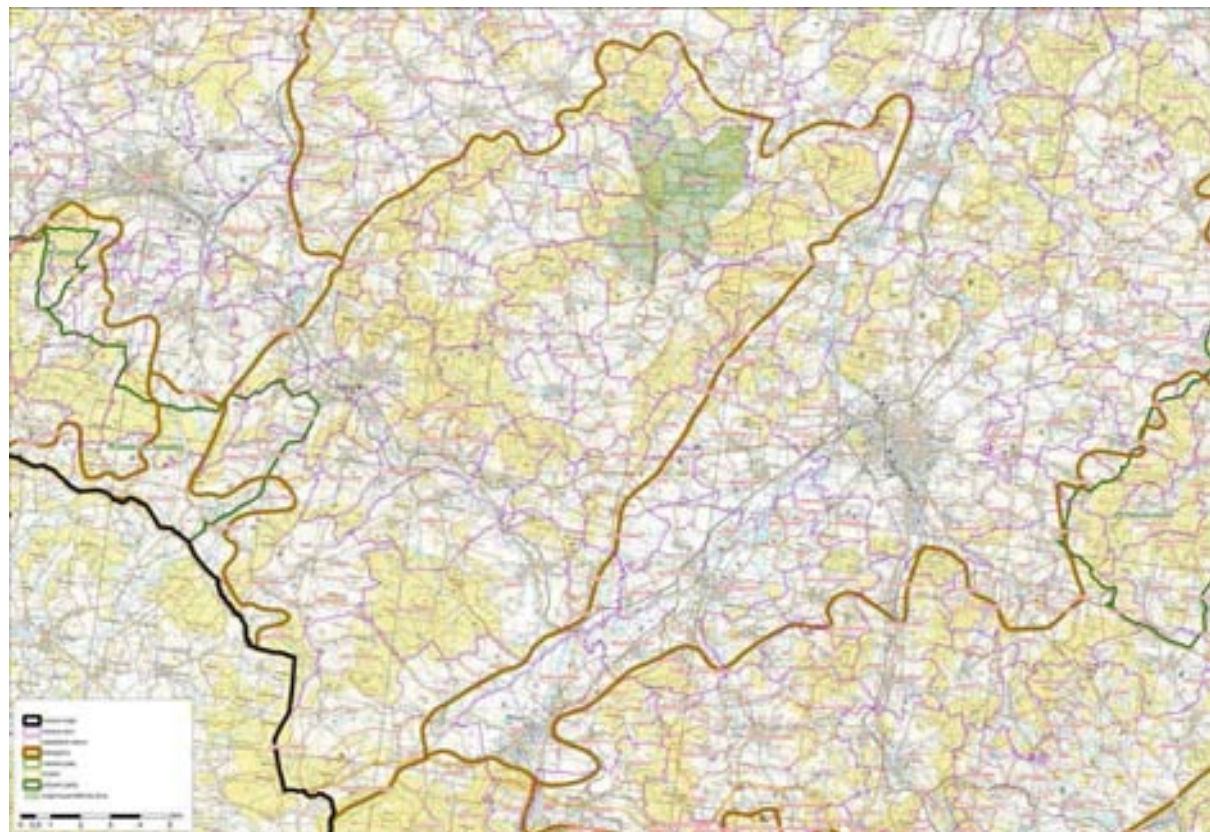
Podle individuálního biogeografického členění České republiky (CULEK [ed.], 1995) je posuzovaná lokalita zařazena takto:

biogeografická provincie: středoevropských listnatých lesů
 biogeografická podprovincie: Hercynská podprovincie (1)
 biogeografický region: **Branžovský bioregion (1.40)**

Posuzované území leží v Hercynské podprovincii, v Branžovském bioregionu (1.40).

Obr. 2.1.2, 2.1.3: Biogeografické členění České republiky. Posuzované území náleží ke Hercynské podprovincii (Hercynian subprovince), k Branžovskému bioregionu (1.40). (CULEK [ed.], 1995)

Obr. 2.1.4: Vymezení Branžovského bioregionu (1.40).

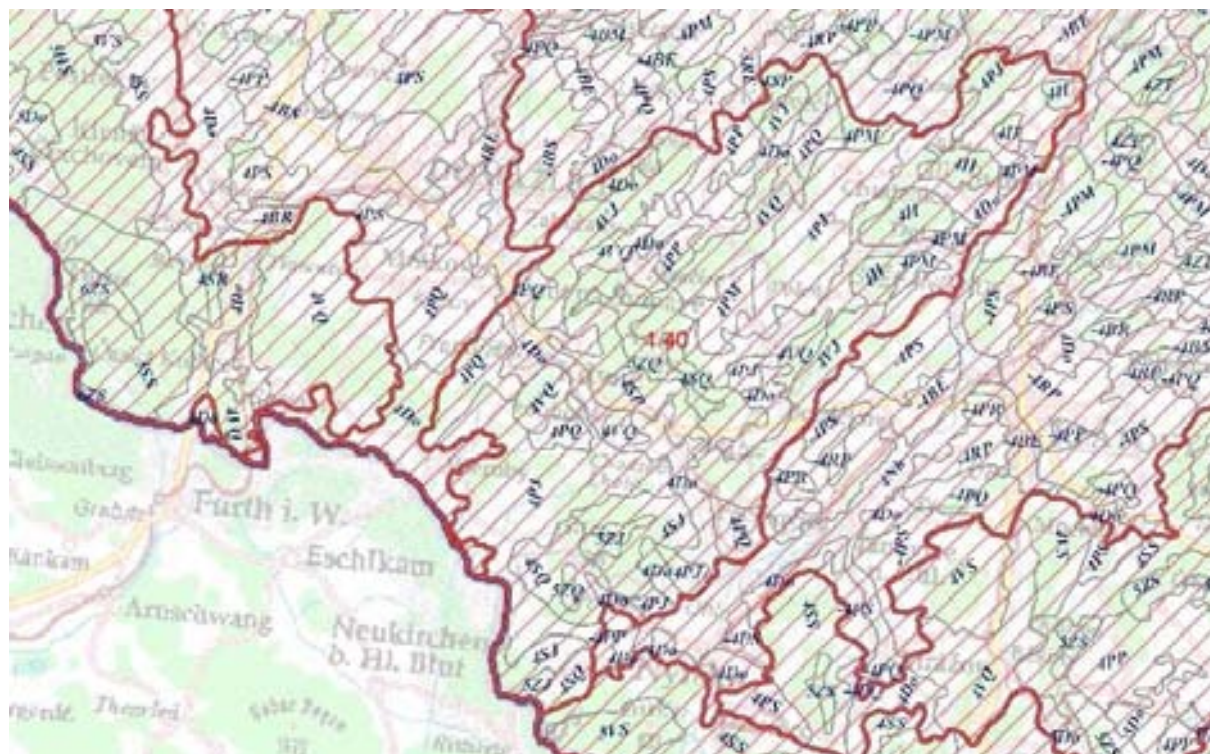
Hercynská podprovincie. Biota této podprovincie je biotou západní a centrální části střední Evropy. Vegetace je ovlivněna především geologicky starým podložím Českého

masivu, na němž se vyvinuly kyselé a živinami chudé půdy. Značná část území je kryta horninami české křídové tabule, charakteristické je zastoupení hadcových ostrůvků. Reliéf je většinou tektonicky rozlámáný, zarovnaný a různě vysoko vyzdvižený, rozřezaný skalnatými údolími řek. Dosti častá jsou ložiska humolitů na plochých temenech hor a v podmáčených sníženinách. Podnebí je přechodné, převážně pod oceánickým vlivem, časté jsou regionální zvláštnosti (srážkový stín, teplotní inverze v kotlinách). V podprovincii je vyvinuta vegetační stupňovitost od 1. dubového (planárního) vegetačního stupně, ostrůvkovitě se vyskytujícího na jižních svazích nižších poloh, až do 8. subalpinského, resp. klečového stupně, zastoupeného v malých polohách v nejvyšších pohořích, především v Krkonoších. Převažuje 4. bukový (submontánní) vegetační stupeň. Pro podprovincii jsou též charakteristické inverze vegetačních stupňů v úzkých skalnatých údolích a ostrý kontrast v biotě severních a jižních svahů. Specifikem je harmonická kulturní krajina rybníčních oblastí.

Branžovský bioregion (1.40). Bioregion se nachází na jihu západních Čech. Zabírá nejvyšší část geomorfologického celku Švihovská vrchovina a východní část Všerubské vrchoviny. Bioregion malým cípem zasahuje do SRN. V České republice je jeho plocha 289 km².

Branžovský bioregion je tvořen spilitovými a dioritovými hřbety. Ze všech bioregionů v západních Čechách má tento bioregion nejvyšší biodiverzitu, podmíněnou pestrými a živnými substráty. Vyvinut je 3. dubovo-bukový až 5. jedlovo-bukový vegetační stupeň. Nacházejí se zde bohaté květnaté dubohabřiny i bučiny, na skalách s javory a na vrcholech původně s jedlí. Méně typickou část představují kotliny s acidofilními doubravami, které tvoří přechod k Plzeňskému bioregionu (1.28). Významné zastoupení dnes mají orná půda, kulturní smrčiny i bučiny.

Hranice bioregionu je vesměs výrazná, daná vyšším reliéfem se hřbety a s odlišnou biotou. Branžovský bioregion je charakterizován zejména květnatými bučinami na úživných substrátech, které mají v podrostu bohatou druhovou garnituru hájových druhů a druhů květnatých bučin. Spolu s celkovou biodiverzitou druhového spektra se tedy vytvořil výrazný kontrast vůči sousedním bioregionům, Plzeňskému (1.28), Tachovskému (1.27) i Plánickému (1.41).

Obr. 2.1.5: Typologické biogeografické členění Branžovského (1.40) bioregionu. (CULEK a kol. [eds.], 2003)

Osídlení bioregionu je zřejmě středověké. Lesní porosty se do současnosti dochovaly jen na části ploch, ve vyšších polohách však převažují. Lesy mají dosud místy přirozenou skladbu, ale z větší části byly nahrazeny monokulturami smrku nebo borovice. Na odlesněných plochách dnes převládají pole, dříve byly proporcionálně zastoupeny louky i pastviny, jejichž zbytky jsou převážně poškozené meliorací.

V bioregionu byla vyhlášena řada chráněných území. Mimořádnou rezervací je NPP Americká zahrada, kde je motivem ochrany množství introdukovaných dřevin. Další chráněná území zabezpečují autochtonní biotu. Patří k nim zejména PR Běleč, PR Netřeb, PR Herštýn, PP Hora a PR Jezvinec.

Z hlediska typologického členění jsou v bioregionu jsou vymezeny tyto biochory:

4PJ – Pahorkatiny na bazickém krystaliniku 4. v. s. V Branžovském bioregionu se tento typ vyskytuje na rozhodující ploše 69 km². Reliéf tohoto typu je tvořen více či méně nápadnými, více či méně izolovanými pahorky s konvexně-konkávním profilem svahů; pahorky oddělují otevřené, ploché, často podmáčené sníženiny. Pahorky v pohraniční části Branžovského bioregionu jsou nápadné, strmě vystupují a převýšení od úpatí mají i přes 150 m. Substrát je tvořen převážně spility (podmořskými paleovulkanity), vystupujícími v pruzích ve směru jihozápad-severovýchod. V pohraniční oblasti Branžovského bioregionu se nacházejí odolnější diority a amfibolity. Půdy mimo les jsou převážně eutrofní kambizemě, na dioritech a amfibolitech jsou neutrální kambizemě a na vložkách břidlic typické kyselé kambizemě. V lesích jsou všeobecně udávány slabě kyselé kambizemě, na vrcholech kamenité. Rankery a litozemě jsou velmi vzácné. Projevuje se odlišná orientace svahů, zřetelně teplejší jsou jihozápadní svahy a hřbety. V plochých sníženinách mezi pahorky jsou podmínky pro tvorbu středně silných teplotních inverzí.

4PQ – Pahorkatiny na pestrých metamorfitech 4. v. s. Reliéf má charakter typické pahorkatiny s převážně nápadnými kopci, oddělenými otevřenými sníženinami konkávního tvaru. V Branžovském bioregionu převažují biotitické rohovce a křemenné diority. Půdy mimo les jsou většinou typické mírně kyselé kambizemě, v lesích jsou zpravidla udávány silněji kyselé typické kambizemě. Na živných horninách se vyskytují typické kambizemě. Na kopcích se projevuje odlišná orientace svahů, zřetelně teplejší jsou jižní svahy a hřbety. Exponovanost vrcholů vůči větrům je střední. V plochých sníženinách mezi pahorky jsou podmínky pro tvorbu středně silných teplotních inverzí.

4PM – Pahorkatiny na drobách ve 4. v. s. Reliéf tohoto typu je tvořen více či méně výraznými, více či méně izolovanými pahorky s konvexně-konkávním profilem svahů. Pahorky jsou odděleny otevřenými, plochými, často podmáčenými sníženinami. V Branžovském bioregionu jsou velmi ploché a neznatelně přecházejí do širokých sníženin. Substrát tvoří spodnokambrické a svrchnoproterozoické břidlice a droby, které se zpravidla střídají. Směr vrstev je severoseverovýchod-jihojihozápad. Půdy mimo les jsou převážně typické kambizemě, v depresích luvizemě, luvizemě pseudoglejové a primární pseudogleje. V lesích jsou většinou udávány slabě kyselé kambizemě, rankery a litozemě jsou velmi vzácné. Půdy jsou zpravidla středně těžké a mají světle hnědou barvu. Projevuje se odlišná orientace svahů, zřetelně teplejší jsou jižní svahy a hřbety. Vrcholky pahorků jsou exponovány vůči větrům. V plochých sníženinách mezi pahorky jsou podmínky pro tvorbu středně silných teplotních inverzí.

4PP – Pahorkatiny na neutrálních plutonitech 4. v. s. Reliéf tohoto typu má charakter typické pahorkatiny s převážně izolovanými kopci oddělenými otevřenými sníženinami konkávního tvaru. Půdy mimo les jsou typické kambizemě, v lesích jsou udávány většinou mírně až silně kyselé typické kambizemě. Půdy jsou lehčí, písčité a drobnější šterkovité a mají světle hnědou barvu. Projevuje se odlišná orientace svahů, teplejší jsou jižní svahy a hřbety. Exponovanost vrcholů vůči větrům je malá, neboť segmenty tohoto typu leží v závětrí vyšších kopců. Přesto jsou vrcholy kopců díky písčitému půdám výsušné. V plochých sníženinách mezi pahorky jsou podmínky pro tvorbu středně silných teplotních inverzí.

4VQ – Vrchoviny na pestrých matamorfitech 4. v. s. Obvyklé jsou různě rozčleněné strukturní hřbety s vyčnívajícími odolnějšími suký, ve vrcholových partiích místy s tvary zvětřávání a odnosu. Hustota i zahloubení údolí jsou značně variabilní. Horninová stavba je velmi pestrá. Převažují různé typy rul, vzácnější jsou fylity a svory, rohovce a kvarcity. V půdním pokryvu převažují typické kambizemě v kyselé i nasycené varietě, doplněné porůznu zejména pseudogleji, dystrickými kambizeměmi, podél toků gleji či glejovými fluvizeměmi, na prudších svazích rankery a na výchozech vápenců rendzinami. Většinou jde o středně těžké až lehčí kamenité půdy světle hnědé barvy. Teplotní režim svahů je silně ovlivněn jejich orientací. Výraznější teplotní inverze postihují pouze více zahloubená údolí.

4VJ – Vrchoviny na bazickém krystaliniku 4. v. s. V Branžovském bioregionu se nachází 31 km² tohoto typu. Reliéf má charakter členité vrchoviny. Charakteristické jsou protáhlé strukturní hřbety, často asymetrické, s vystupujícími odolnými suký a s různým stupněm zarovnaní. Geologické podloží je velmi pestré a proměnlivé. Hojně jsou zastoupeny metabazity, doplněné fylity, amfibolity, rohovci, porfyry, porfyrity aj. Zvětraliny hornin jsou převážně kamenité, s výraznou hlinitou složkou. V půdním pokryvu převažují různé kambizemě, zejména eutrofní a typické, hojně jsou též rankery a litozemě. Z hlediska zrnitosti jsou půdy převážně střední až lehčí střední. U půd převažuje sytě hnědá, na melafyrech načernalá barva. Jižně exponované svahy jsou výrazně teplejší, zvláště u hřbetů, jejichž podélná osa se blíží západovýchodnímu směru. Vrcholky jsou ovlivněny větrným prouděním.

4II – Izolované vrchy z bazických vulkanitů 4. v. s. V Bražovském bioregionu se tento typ vyskytuje na ploše 15 km². Reliéf tohoto typu má tvar výrazných kuželů, které vystupují 120-310 m nad okolní reliéf. Substrát je tvořen paleovulkanity, prekambriky slabě metamorfovanými čediči s vložkami pyroxen-amfibolických rohovců a úzkými pruhy grafitických kvarcitů. Půdy jsou převážně eutrofní kambizemě, na sutích nevyvinuté a přecházející do kambizemních rankerů. Na skalách jsou bazické litozemě. Půdy jsou hlinité a kamenitou příměsí až kamenité, středně propustné až propustné, středně těžké a mají typickou sytou hnědou barvu bez nazelenalých odstínů. Zvláště vrcholové partie jsou velmi ovlivněny větrným prouděním na vrcholech tak lze počítat s náznaky vrcholového fenoménu. V teplotním režimu se výrazně projevuje orientace svahů. Severní svahy bývají po celou zimu bez slunečního svitu.

4Do – Podmáčené sníženiny na kyselých horninách 4. v. s. Tento typ se hojně nachází především na tektonicky zdvižených plošinách v hercynské podprovincii, poměrně častý je i na okrajích výše položených pánví. Reliéf má ráz velmi ploché deprese, většinou koncentricky se svažující ke středu nebo k jednomu místu odtoku vod ze sníženiny. Substrát tvoří zpravidla skalní podloží. Tyto horniny jsou však na povrchu většinou kryty mocnějšími zvětraliny a bezprostřední vliv substrátu je tak odcloněn. Půdy jsou převážně primární pseudogleje, které směrem k okrajům a na hřebítky přecházejí v kyselé oglejené kambizemě a směrem k jádru depresí do glejů a glejových fluvizemí. Vlivem přítoku kyselejší podzemní vody se v depresích na skalních horninách někdy objevuje slabé rašelinění. Půdy jsou tedy mírně až silně kyselé, zpravidla kamenito-hlinité až drobně šterkovité, vlhké až mokré, středně živné, středně těžké až těžké. Téměř všechny typy půdy v 70. a 80. letech 20. století podlely systematickému odvodnění trubkovou drenáží a jejich hydrický režim i ostatní vlastnosti jsou různě změněny. Vlivem depresní polohy se zde vyskytují výrazné teplotní inverze, které společně s vlhčími půdami vedou k častějšímu výskytu mlh a rosy.

4SQ – Svahy na pestrých metamorfitech 4. v. s. Tento typ biochory je zastoupen malými segmenty na okrajích hercynských vrchovin a hornatin. Reliéf má ráz převážně příkrého svahu rozčleněného údolími a ojedinělými svahovými kopci. Substrát je tvořen převážně pestrými pararulami, svory a migmatity. V Branžovském bioregionu jsou biotitické rohovce až kontaktně metamorfované pararuly a mocné polohy pyroxen-amfibolického rohovce. Opuštěný amfibolitový lom je chráněn v PP U Radoštiny. Půdy jsou převážně

kyselé kambizemě, na živných vložkách se vyvíjejí převážně eutrofní kambizemě. Převažující kambizemě jsou převážně hlinité, místy s větší příměsí kamene a mají okrovou barvu. Klima na svahu má výrazný gradient dle nadmořské výšky. Mohou se zde vyskytovat padavé větry a typické je stékání chladného vzduchu po svahu za radiačního typu počasí v noci a v zimě a to především v bezlesí. Na dnech svahových údolí jsou podmínky pro teplotní inverze.

4SP – Svahy na neutrálních plutonitech 4. v. s. Jde o poměrně vzácný typ vyskytující se především na úpatí obvodových pohoří jižních a jihozápadních Čech. V Branžovském bioregionu zabírá 19 km². Svahy segmentů typu jsou často založeny na tektonických liniích a tvoří okraje hrástí, příp. jejich jednotlivých stupňů. Většinou jsou značně členěné řadou různě hlubokých dolních zářezů a svahovými hřbety či kupami. Sklony svahů jsou proměnlivé. Výška svahů se pohybuje až do 200 m. V geologickém podloží se nejvíce uplatňují různé typy granodioritů, v Branžovském bioregionu hlavně diority a gabrodiority (s vložkami rohovců). Půdní pokryv tvoří téměř výhradně typické kambizemě, pod jehličnatými kulturami v kyselé varietě. Převažují lehké půdy. Podstatným klimatickým faktorem je expozice svahů.

4SJ – Svahy na bazické krystaliniku 4. v. s. Typ je nepříliš hojný, vyskytuje se především v pohraničních horách. Základem reliéfu jsou strukturně a tektonicky podmíněné svahy, většinou horizontálně výrazně členěné hustou sítí svahových údolí a menších erozních zářezů, místy proříznuté i hlubšími údolími. Geologické podloží je velmi pestré a proměnlivé. Hojně jsou zastoupeny především amfibolity, paleovulkanity a jejich tufy a tufity, méně bazické plutonity (amfibolické diority a gabrodiority v Branžovském bioregionu). Zvětraliny hornin jsou převážně kamenité, s výraznou hlinitou složkou. Převažujícím půdním typem jsou typické kambizemě, častěji v kyselé než nasycené varietě. Půdy jsou převážně středně těžké, sytě hnědé barvy. Srážky jsou průměrné. Návětrné hrany mají často klimatické poměry extrémní.

5ZQ – Hřbety na pestrých metamorfitech 5. v. s. Tento typ je poměrně vzácný. Reliéf je členitý. Jedná se o výrazné hřbety s navazujícími svahy s celkovým převýšením nad údolním dnem o 200-400 m. Jednotlivé vystupující vrcholy převyšují sedla maximálně o 70 m. Přilehlé svahy jsou příkré. V podloží mírně dominují kyselé metamorfity – různé ruly, migmatity, méně i svory, metagranity, blastomylotity. V Branžovském bioregionu převažují různé rohovce, velmi občasné jsou relativně živnější formy granodioritů až křemenné diority. Skalní výchozy amfibolického gabra chrání PP Svatý Bernard. Půdy jsou v závislosti na prezenci různě minerálně bohatých hornin různě živné. Tvoří je typické kyselé kambizemě. Na skalách jsou vytvořeny litozemě, na sutích různě živné rankery. Pro prameniště jsou typické gleje. Klima je převážně mírně chladné a poměrně vlhké, relativně teplejší a sušší je Branžovském bioregionu. Vliv reliéfu se projevuje zejména vysokou větrností, odvíváním sněhu ze hřbetů v zimě a vyššími horizontálními srážkami, tedy náznaky vrcholového fenoménu.

5ZJ – Hřebeny na bazickém krystaliniku 5. v. s. V Branžovském bioregionu tento typ zabírá pouze 3,3 km². Většinou se nejedná o typické protáhlé hřbety, které se částečně vyvinuly v Branžovském bioregionu, ale o oválné vrcholy z rozsochami. V podloží Branžovského bioregionu se vyskytují olivinické gabronority až gabra a migmatizované amfibolity. Povrchové důlní dílo po těžbě limonitu chrání PP Orlovická hora. Nejúživnější půdy jsou na bazaltech – eutrofní kambizemě. Jinak jsou zastoupeny kyselé typické kambizemě. Na sutích jsou rozšířeny nasycené rankery. Hřbety a zvláště jejich vrcholy jsou ovlivněny vrcholovým fenoménem. Projevuje se zejména relativně silnější větrné proudění a relativně vyšší horizontální srážky.

2.1.1.2 Geomorfologie

Charakter georeliéfu je v území nejnápadnější, a proto pro krajinný ráz ze všech přírodních podmínek nejdůležitější. Podílí se na utváření rázu krajiny na regionální, okrskové i místní úrovni. Reliéf je také jedním z nejdůležitějších činitelů ovlivňujících rozmístění vegetace v krajině. Reliéf modifikuje klima, čehož důsledkem je vznik mez- a mikroklimatických anomálií, jejichž odrazem jsou lokální vegetační fenomény (vrcholový, inverzní). Reliéf usměrňuje odtok a průsak srážkové vody, ovlivňuje hloubku půdního pokryvu a hydrologický režim půd. Uplatňují se především základní geomorfologické tvary reliéfu jako plošiny, vrcholy, hřebety, ostré hřebeny, údolí, úžlabiny a údolní kotliny.

Obr. 2.1.6: Typologie krajiny podle reliéfu. Posuzované území náleží mezi krajiny vrchovin Hercynika, krajiny výrazných svahů a skalních horských hřebenů a krajiny kuželů a kup, niva Úhlavy pak mezi krajiny širokých říčních niv. (<http://geoportal.cenia.cz>)

Reliéf Branžovského bioregionu má charakter členité vrchoviny s výškovou členitostí 200-300 m, okolí Korábu a Bělče má charakter ploché hornatiny s členitostí 300-400 m. Nejnižším bodem bioregionu je okraj dna údolí Úhlavy s kotou asi 400 m, nejvyšším Koráb 773 m. Typická výška bioregionu je 440-730 m. Z hlediska geomorfologického členění české republiky je posuzované území zařazeno takto:

Posuzované území je dle geomorfologického členění ČR zařazeno takto:

Česká vysočina (provincie)

I Šumavská soustava (soustava, subprovincie)

IA Českoleská podsoustava (podsoustava, oblast)

IA-3 Všerubská vrchovina (celek)

IA-3B Jezvinecká vrchovina (podcelek)

IA-3B-1 Koutská vrchovina (okrsek)

IA-3B-2 Havranická vrchovina (okrsek)

V Poberounská soustava (soustava, subprovincie)

VB Plzeňská pahorkatina (podsoustava, oblast)

VB-3 Švihovská vrchovina (celek)

VB-3A Chudenická vrchovina (podcelek)

VB-3A-1 Korábská vrchovina (okrsek)

VB-3A-2 Poleňská pahorkatina (okrsek)

Obr. 2.1.7:
Geomorfologické členění České republiky. V řešeném území se nacházejí geomorfologické okrsky Koutská vrchovina (IA-3B-1), Havranická vrchovina (IA-3B-2), Korábská vrchovina (VB-3A-1) a Poleňská pahorkatina (VB-3A-2). Řešeným územím prochází výrazná hranice geomorfologických soustav, Poberounské a Šumavské. (DEMEK, MACKOVČIN /eds./ a kol., 2006)

Všerubská vrchovina. Celek Českoleské podsoustavy v jihozápadních Čechách na hranici ČR a SRN je členitá vrchovina o ploše 193,83 km², střední výšce 517 m a středním sklonu 5°26'. Na území SRN přechází do Cham-Further Senke. Odpovídá domažlickému krystaliniku se středně metamorfovanými horninami barrandienského proterozoika s bazickými a granitoidovými intruzemi. Neotektonická kerná a klenbová vrchovina s výraznými strukturními vypuklými tvary (suky, krátké strukturní hřbety) je modelována kryogenními procesy. Územím jednotky, ležícím podél hlavního evropského rozvodí, vedou staré významné dopravní trasy.

Jezvinecká vrchovina. Podcelek v jihovýchodní části Všerubské vrchoviny je členitá vrchovina o ploše 109,8 km², střední výšce 526,8 m a středním sklonu 5°55'. Je budovaná moldanubickými pararulami a amfibolity, prekambriky rohovci až kontaktně metamorfovanými pararulami domažlického krystalinika a Barrandienu a paleozoickými diority, gabronority, ferodiority a tonality. Jedná se o rozpojitou vrchovinu v oblasti klenbovitého výzdvihu území při hlavním evropském rozvodí se strukturně denudačním povrchem výrazných izolovaných suků a krátkých hrást'ových hřbetů.

Obr. 2.1.8: Pohled do Kdyňské brázdy od jihu, od osady Vítovky. Snímek zachycuje bohatě modelovanou krajinu Koutské vrchoviny. Za Kdyňskou brázdou se zdvihají zalesněné svahy Korábské vrchoviny (Foto: Jiří Kupka)

Koutská vrchovina. Okrsek na severovýchodě Jezvinecké vrchoviny vytváří plochou vrchovinu o ploše 69,16 km². Je budovaná na prekambriky rohovcích a paleozoický hlubinných vyvřelinách (tonality, diority, gabronority). Povrch je strukturně denudační, s výraznými izolovanými kupovitými a kuželovitými suký na amfibolitech (východní část) a s krátkými izolovanými nesouměrnými strukturními hřbety barrandienského směru (na severozápadě), v sousedství pahorkatinného povrchu. Na severovýchodě je úzká, dopravně významná tektonicky podmíněná erozně denudační sníženina Kdyňská brázda na dioritech, tonalitech a gabronoritech, s výraznými pedimenty. Odděluje Koutskou vrchovinu od Korábské vrchoviny. Nejvyšším bodem okrsku je vrch Bezný (658,9 m), který leží 1 km jihovýchodně od Prapoříště, části Kdyně. Je budovaný rohovci a diority s žílou porfyritu. Jedná se o výrazně protáhlý kuželovitý suk s plochým povrchem ve vrcholové části

asymetrického strukturního hřbetu, s ojedinělými skalkami a hlinitými sutěmi. Je zalesněný smrkovými monokulturami. Místa se vyskytují drobné kamenolomy. Dalšími významnými body jsou Dobrá hora (640,6 m), Chlumeck (644 m), Klepný (556 m), Všerubský průsmyk (510 m). Krajina je mále zalesněná, převládá orná půda.

Obr. 2.1.9: Koutská vrchovina. Při pohledu na Hyršov od severu je patrný zvlněný terén Koutské vrchoviny. Poslední horizonty již tvoří vrcholy Hoher Bogen. (Foto: Jiří Kupka)

Havranická vrchovina. Okrsek v jihovýchodní části Jezvinecké vrchoviny je členitá vrchovina o ploše 40,64 km². Leží v místech klenbovitého výzdvihu území podél hlavního evropského rozvodí. Je tvořena gabronority, diority, tonality, žilnými žulami, rohovci, vzácně svory a pararulami. Nejvýše položená část Všerubské vrchoviny má strukturně denudační povrch rozsáhlých kuželovitých suků a krátkých hřbetů směru severozápad-jihovýchod, místy s izolovanými skalami, mrazovými sruby a balvanovými sutěmi. Nejvyšším bodem je vrch Kameňák (751,3 m), ležící 1 km západojihozápadně od osady Svatá Kateřina (obec Chudenín). Jedná se o krátký nesouměrný strukturní hřbet (izolovaná hrášt) směru severovýchod-jihozápad. Je budovaný migmatitizovaným amfibolitem a muskovit-biotitickou pararulou, s příkřejšími a vyššími severozápadními svahy. Na svazích se nachází balvanovité sutě a bloky a místy drobné skalky a výchozy hornin. Vrch je zalesněný smrkovými porosty s příměsí buku a jedle. Dalšími významnými body jsou Havranice (665,8 m), Jezvinec (739,1 m), Lišák (710,1 m) a Orlovická hora (723 m).

Švihovská vrchovina. Celek v jižní a jihovýchodní části Plzeňské pahorkatiny je plochá vrchovina o ploše 1419,96 km², střední výšce 460,3 m a středním sklonu 4°24'. Je podmíněná převážně různě odolnými intenzivně zvrásněnými a slabě metamorfovanými horninami barrandienského svrchního proterozoika s pozdně variskými magmatity, méně horninami staršího paleozoika (na severovýchodě) a ojediněle karbonskými sedimenty. Má strukturně denudační povrch, na okrajích výrazněji neotektonicky porušený, s rozsáhlými suky a strukturními hřbety barrandienského směru, s široce rozevřenými subsekventními, méně průlomovými údolími převážně v povodí Úhlavy a Úslavy a poměrně vzácnými zarovnanými povrchy a s četnými kryogenními tvary na vypreparovaných silicitových (bulžnickových) tělesech.

Chudenická vrchovina. Podcelek v jihozápadní části Švihovské vrchoviny je členitá pahorkatina o ploše 228 km², střední výšce 519,5 m a středním sklonu 6°52'. Je tvořena regionálně a kontaktně přeměněnými horninami barrandienského proterozoika a domažlického krystalinika. Reliéf je v místě maximálního tektonického zdvihu strukturně denudační, charakteristický rozsáhlými hřbety a suky modelovanými procesy zvětrávání a odnosu odolnějších hornin, a v níže položených polohách s kotlinným a pahorkatinným povrchem, odvodňovaným k Úhlavě a Radbuze.

Poleňská pahorkatina. Okrsek v severovýchodní a střední části Chudenické vrchoviny je členitá pahorkatina o ploše 86,57 km². Je složená převážně proterozoických břidlic, fylitů, bazaltů, rohovců, dioritu a granodioritu. Zaujímá níže položení strukturně denudační povrch mírných až středně ukloněných svahů, drobných suků a krátkých hřbetů v tektonických a

strukturních sníženinách mezi hřbety Korábské vrchoviny (Úbočská a Poleňská kotlina) a při jejich severovýchodním ukončení (Ježovská pahorkatina), na severu členitější a vyšší hrášťový reliéf Zichovské vrchoviny. Území odvodňují převážně Poleňka (k Úhlavě) a Starý potok – Merklínka (k Radbuze), protékající v rozevřených úvalovitých podélných údolích. Nejvyšším bodem je Radlice (603,7 m) ležící 1,5 km východojihovýchodně od obce Koloveč. Je budovaná proterozoickými rohovci s vložkami křemenného dioritu. Jedná se o výrazný strukturní hřbet půlkruhovitěho půdorysu (izolovaná hrášť) s vrcholovým kupovitým sukem. Na příkrých svazích jsou místy izolované skalky a svahové sutě. Vrch je zalesněn smrkovými, borovými a dubovými porosty. Dalšími významnými body jsou Bílý kámen (526,9 m), Buková hora (578,8 m), Stramchyně (542,6 m), Stříbrnice (540 m) či Zdeslavská hůrka (513 m).

Korábská vrchovina. Jedná se o okrsek v okrajových a zčásti ve středních částech Chudenické vrchoviny. Má ráz členité vrchoviny, ojediněle ploché hornatiny, o ploše 139,51 km². Je vytvořená na proterozoických bazaltech (spilitech), fylitech, s vložkami rohovců a tělesy dioritu. Je charakterizována kerným georeliéfem s rozsáhlými hrášťovými strukturními hřbety se suky, výrazně modelovanými kryogenními procesy. Území má vidlicovitý půdorys se třemi paralelními hřbety barrandienského směru (Úlikovský, Suchohorský a Doubravský hřbet s příčným údolím Poleňky), spojenými v místě maximálního zdvihu na jihozápadě příčným Korábským hřbetem směru severozápad-jihovýchod. Vrchovina je odvodňovaná do Úhlavy a Radbuze. Nejvyšším bodem je Koráb (772,9 m) ležící východoseverovýchodně od Kdyně. Je budovaný proterozoickými rohovci a paleozoickými křemennými diority. Jedná se o kupovitý suk na výrazném strukturním hřbetu směru severozápad-jihovýchod s izolovanými skalkami a svahovými balvanovými sutěmi. Je zalesněný smrkovými monokulturami a smrkovými porosty s příměsí jedle, borovice a buku. Na vrcholu je turistická chata s rozhlednou (kruhový rozhled) a ocelový telekomunikační stožár. Dalšími významnými body jsou Běleč (711,6 m), Černá skála (731 m), Čertův vrch (750 m), Doubrava (727,7 m), Hora (760,1 m), Kněžská hůrka (658,4 m), Malý Bítov (668,4 m), Malý Kouřim (659,5 m), Nový Herštejn (681,2 m), Rýzmberek (665 m), Říčeň (696,7 m), Stramchyně (542,6 m), Svatá Markéta (642,4 m), Škarmaň (680 m), Tuhošť (601,1 m), Úlikovská hora (709,8 m), Velký Bítov (712,5 m) či Velký Kouřim (641,5 m).

Obr. 2.1.10: Pohled na zalesněné vrchy Doubravského hřbetu v Korábské vrchovině (z Chudenické hůrky přes Chudenice). Snímek zachycuje jednotlivé vrchy hřbetu, Říčeň (697 m), za níž Doubravu (727 m), Malý Bítov (668 m) a Velký Bítov (712 m). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.1.11: Zalesněné vrchy Doubrava (727 m) a Říčeň (697 m) v Korábské vrchovině. Mezi oběma vrchy nimi je vytvořené údolí říčky Poleňky. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.1.12: Zalesněné vrchy Korábské vrchoviny (pohled od Kdyně). Nejvyšším vrcholem Korábské vrchoviny je vrch Koráb (773 m) s rozhlednou, která je zároveň výraznou kulturní dominantou. (Foto: Jiří Kupka)

2.1.1.3 Geologie a pedologie

Obr. 2.1.13: Geologická mapa ČR. V řešeném území se vyskytuje řada geologických jednotek, vulkanické horniny zčásti metamorfované, proterozoické až paleozoické (amfibolity, diabasy, metafyry, porfyry); proterozoické horniny assyntsky zvrátněné s různě silným variským přepracováním (břidlice, fylity, svory až pararuly); diority a gabra, assyntské až variské; a žuly (granitová řada). (<http://geoportal.cenia.cz>)

Utváření reliéfu krajiny je silně závislé na její geologické stavbě. Geologické podloží působí většinou na vegetaci nepřímo, prostřednictvím půdy. Mateční horniny ovlivňují půdní poměry jak svými fyzikálními, tak i chemickými vlastnostmi. Půdy potom představují složitý tvar, na jehož vzniku se podílí jak geologický podklad a reliéf, tak podnebí i sama živá příroda, především vegetace. Geologický podklad - substrát - působí především svým chemismem. Značný význam mají ovšem i jeho fyzikální vlastnosti, které určují ráz zvětrávání, ovlivňují utváření reliéfu i přípravu a přísun materiálu pro tvorbu půd. Všechny tyto děje pak působí zpětně na vlastní substrát, což platí i pro organismy žijící na jeho povrchu.

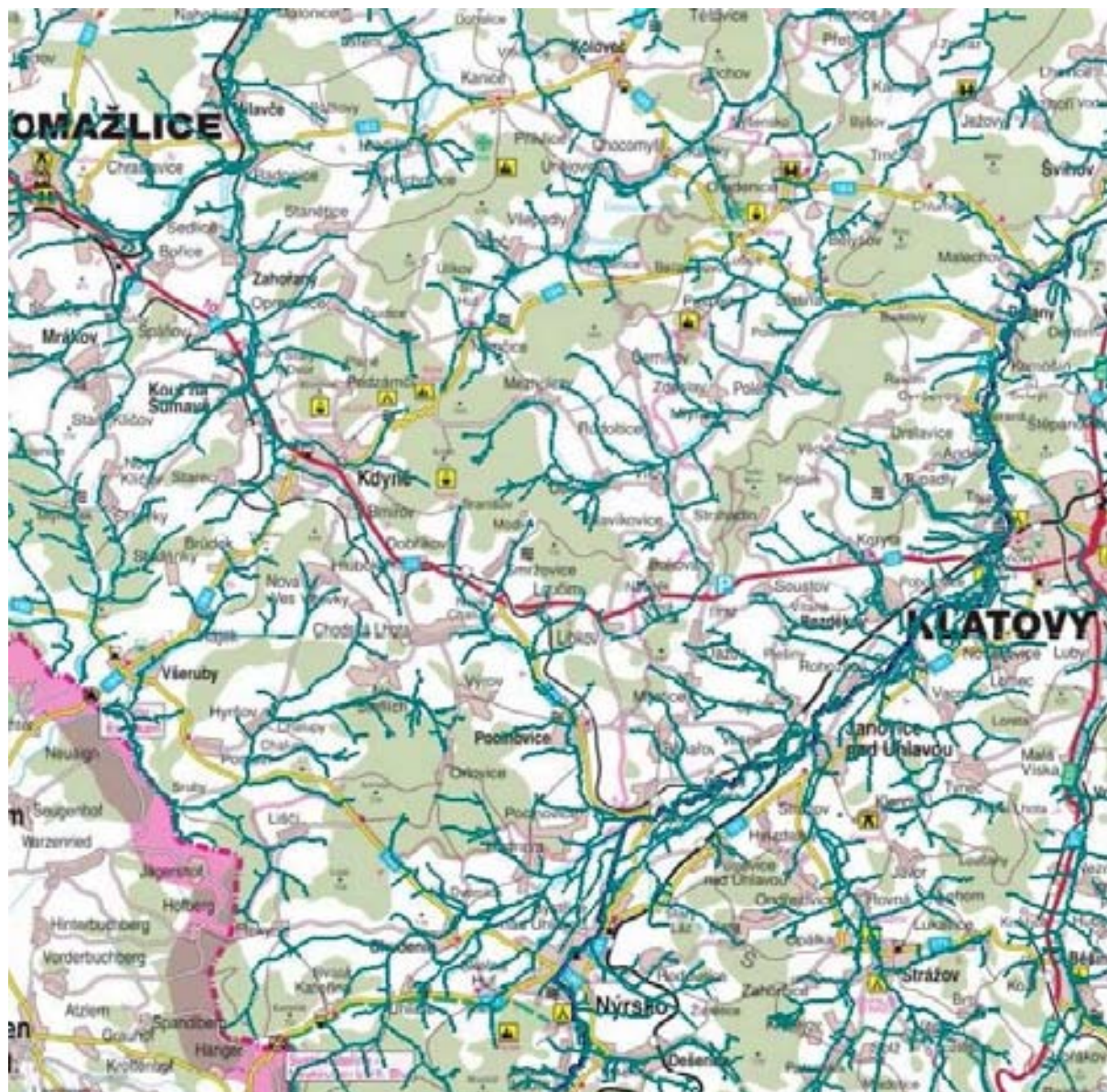
Zatímco georeliéf ovlivňuje krajinný ráz na úrovni oblastní, okrskové i místní,

výskyt hornin se projevuje v krajinném rázu převážně na místní úrovni, méně na okrskové a jen ojediněle na oblastní. Petrologicko-pedologické podmínky se v krajinném rázu projevují barvou, charakterem zvětralin, rozdílným georeliéfem a zprostředkovaně i rozdílným využitím.

Většinu Branžovského bioregionu tvoří pásy bazických vyvřelin (spilitů). Jihozápadní výběžek u Kdyně budují bazické horniny – gabro, gabrodiorit a amfibolity. Ve sníženinách převažují břidlice a droby kralupsko-zbraslavské skupiny proterozoika, charakterizované četnými vložkami vysoce odolných bulizníků. Ložiska humolitů prakticky chybějí.

Reliéf Branžovského bioregionu je výrazně ovlivněn přítomností odolných hornin, především bazik kdyňského masivu a spility prostoupeného proterozoika. Tyto horniny tvoří tři výrazné paralelní hřbety sbíhající se v nejvyšší části v oblasti Korábu. Jižní část je oddělena brázdou u Kdyně.

Na hřbetech převládají eutrofní kambizemě, pouze na vyšších dioritových hřbetech a plošších svazích se vyskytují i kyselé typické kambizemě. Primární pseudogleje se vyvinuly na vlhkých dnech sníženin, kde místy přecházejí až do typických glejů.

Obr. 2.1.14: Vodní útvary v řešeném území. (Vodohospodářský informační portál, <http://www.voda.gov.cz/portal/cz>)

2.1.1.4 Hydrolologie

Vodní prvky představují cévní soustavu krajiny, a proto jsou v krajinném rázu tak významné. I zcela malý vodní tok mění výrazně krajinný ráz.

Území je odvodňováno několika potoky. V severní části jsou to zejména Poleňka (do Úhlavy, hydrologické pořadí 1-10-03-001, ústí do Radbuzy, povodí Berounky, Vltavy, Labe, úmoří Severního moře) a Merklínka (do Radbuzy, hydrologické pořadí 1-10-02-001, povodí Berounky, Vltavy, Labe, úmoří Severního moře), v jižní části jsou to menší přítoky Úhlavy.

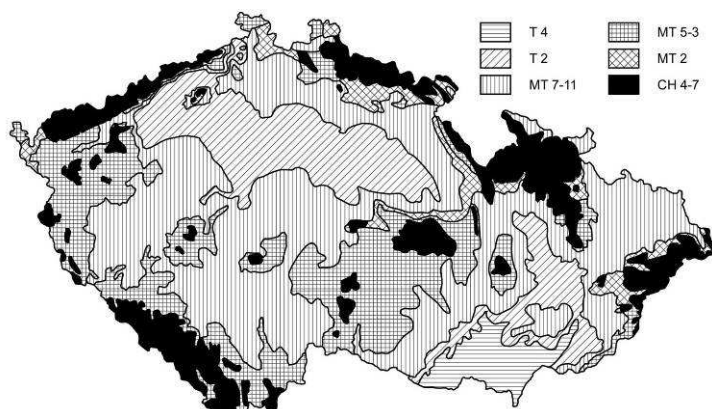
Do Poleňky se z větších toků zleva vlévají Liteňský potok, Bezpravovický potok, Černíkovský potok, Rudoltický potok či Dubovka. Do Merklínky se vlévá Chudenický potok. Na Merklínce je vybudováno množství rybníků (Němčický, Úbočský, Všapadelský, Únějovický, Chocomyšský). Ve střední části se objevují Oprechtický a Zahořanský potok a Andělice vtékající Úhlavy. Úhlava odvodňuje i jižní část území, kudy protéká mimo jiné Chodská Úhlava s přítoky Hadravský potok, Chudenínský potok a Flekovský potok. Jihozápadní část území odvodňuje svými přítoky (Kouba, Chalupský potok, Novoveský potok, Hájecký potok) Chambach (povodí Dunaje). Posuzovaným územím prochází hlavní evropské rozvodí oddělující povodí Severního (Labe), Černého moře (Dunaj).

2.1.1.5 Klima

Atmosférické prvky patří neodmyslitelně k rázu každé krajiny, přestože často bývají podceňovány, snad pro malou možnost jejich ovlivnění.

V roce 1971 bylo Quittem zpracováno klimatickogeografické členění Československa, ve kterém byly na našem území vymezeny 3 základní klimatické oblasti – teplá, mírně teplá a chladná. Na základě chodu a intenzity 14 klimatických charakteristik pak bylo vymezeno v každé oblasti několik podoblastí. Teplá oblast se dělí na 5 podoblastí (T1 - T5), kdy T5 je nejteplejší a nejsušší a T1 je nejchladnější a nejvlhčí. Mírně teplá podoblast se dělí na 11 podoblastí (MT1 - MT11), kdy MT11 je nejteplejší a nejsušší a MT1 je nejchladnější a nejvlhčí. Chladná oblast je dělena na 7 jednotek (CH1 - CH7), z nichž CH1 je nejstudenější a CH7 nejteplejší.

Dle Quittovy klasifikace leží převážná část Branžovského bioregionu v mírně teplé klimatické oblasti MT4, dna kotlin pak v teplejší MT7. Podnebí je tedy mírně teplé a zejména v úvalu Úhlavy poměrně suché (Klatovy 7,6°C, 582 mm; návětrné polohy v okolí Kdyně jsou vlhčí – Kdyně 697 mm). Na vrcholech klesají teploty k 6°C a srážky rostou značně přes 700 mm. V detailu je klima ovlivňováno utvářením reliéfu (návětrné a závětrné polohy), místy se projevuje teplotní inverze. Na výrazných vrcholech se dosti uplatňuje vrcholový fenomén, který je podpořen úživným substrátem.

Obr. 2.1.15: Klimatické oblasti České republiky. Posuzované území leží na hranici mírně teplé oblasti (MT 7-11) a oblasti chladné (CH 4-7). (podle Quitta 1971, upraveno, NEUHÄUSLOVÁ a kol.)

2.1.1.6 Biota

Také biotické podmínky dotvářejí krajinný ráz území. Vegetační kryt dokresluje svéráz dané krajiny. Vždyť podíl lesů, jejich druhové a prostorové uspořádání, jsou spolu s utvářením reliéfu nejvýznamnějšími estetickými atributy formujícími krajinný ráz. Vliv fauny na krajinný ráz je naopak spíše jen omezený, zprostředkovaný přes ovlivněnou vegetaci.

Obr. 2.1.16: Regionálně fytogeografické členění ČR. Posuzované území náleží k Českomoravskému mezofytiku (mezofytikum tvoří přechod mezi teplomilnou a chladnomilnou květenou a zabírá největší část území. Zahrnuje stupeň suprakolinní /kopcovinný/ a submontánní /podhorský, vrchovinný/. Českomoravské mezofytikum tvoří 63 okresů a Karpatské mezofytikum 9 okresů. Obě podoblasti na sebe plynule navazují), k fytogeografickému okrese 33 – Brněnský hvozď. Malá část území při hranicích se SRN k fytogeografickému podokresu 31b – Koubská kotlina (fytogeografický okres 31 – Český les). (<http://geoportal.cenia.cz>)

(2.1.1.6.1) Regionálně fytogeografické zařazení. Regionálně fytogeografické členění akceptuje především současnou skladbu flóry a vegetace, ale odráží též širší vegetační a florogenetické vztahy a vývoj květeny včetně vlivů lidské činnosti. Na tomto základě vymezuje v sestupné hierarchii vnitřně jednotné územní jednotky vůči okolním. Území ČR se člení do 3 fytogeografických oblastí, které zahrnují 99 fytogeografických okresů. Podle regionálního fytogeografického členění České republiky je posuzované území zařazeno takto:

fytogeografická oblast: Mezofytikum (*Mesophyticum*)
 fytogeografický obvod: Českomoravské mezofytikum (*Mesophyticum Massivi bohemici*)
 fytogeografický okres: 33 – Brněnský hvozď
 fytogeografický okres: 31 - Plzeňská pahorkatina
 fytogeografický podokres: 31b – Koubská kotlina

Brněnský bioregion leží v mezofytiku ve fytogeografickém okrese 33. Brněnský hvozď a v západní části fytogeografického podokresu 31b. Koubská kotlina (okres Plzeňská pahorkatina). Vegetační stupně jsou suprakolinní až submontánní.

Obr. 2.1.17: Mapa potenciální přirozené vegetace. Posuzované území zahrnuje tyto mapovací jednotky: 18 – Bučina s kyčelnicí devítilistou (*Dentario enneaphylli-Fagetum*); 36 - Biková a/nebo jedlová doubrava (*Luzulo albidae-Quercetum petraeae*, *Abieti-Quercetum*) a 7 – Černýšová dubohabřina (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*). (<http://geoportal.cenia.cz>)

(2.1.1.6.2) Potenciální přirozená vegetace. Potenciální přirozená vegetace představuje rostlinný pokryv, který by se vytvořil v určitém území a v určité časové etapě za předpokladu vyloučení jakékoliv další činnosti člověka. Zahrnuty jsou však nevratné změny způsobené člověkem až do doby konstrukce mapy, zatímco u vratných změn prostředí, jako například eutrofizace vod či znečištění ovzduší se předpokládá jejich zánik s přerušením činnosti člověka. Jedná se tedy o abstraktní a hypotetický vegetační kryt, který je výrazem rovnováhy mezi současným, člověkem ireverzibilně změněným prostředím a vegetací, který odráží vlastnosti stanoviště.

Potenciální vegetaci bioregionu tvoří v nižších polohách acidofilní doubravy (*GENisto germanicae-Quercion*), které na úživnějších substrátech přecházejí do dubohabřin (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*). Ve vyšších polohách se vyskytují květnaté bučiny (*Dentario enneaphylli-Fagetum* a *Festuco-Fagetum*) a jedliny podsvazu *Abietenion* (*Abietenion hercynicum*). Kolem vodních toků jsou luhy (*Arunco sylvestris-Alnetum glutinosae*, v nižších polohách možná i *Stellario-Alnetum glutinosae*). Na prudkých kamenitých svazích jsou suťové lesy svazu *Tilio-Acerion*, představované zejména asociacemi *Aceri-Carpinetum* a *Mercuriali-Fraxinetum*, vzácně i se zastoupením tisu (*Taxus baccata*). Primární bezlesí zřejmě téměř úplně chybí.

Na mapě potenciální přirozené vegetace (Neuhäuslová a kol., Academia, 2001) jsou vymezena tato společenstva:

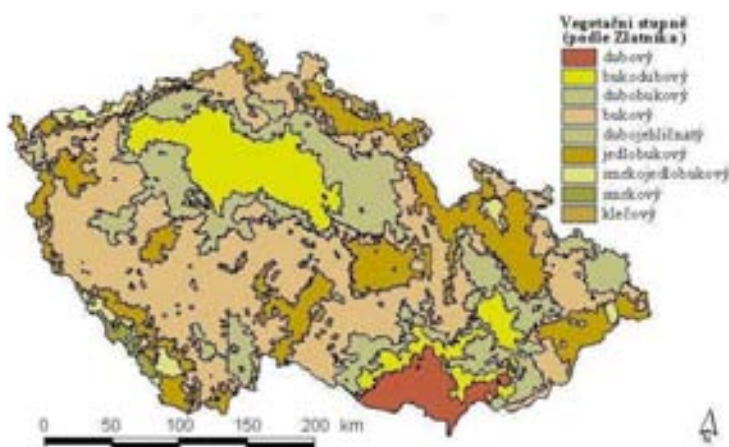
18 – Bučina s kyčelnicí devítilistou (*Dentario enneaphylli-Fagetum*) – je tvořena stromovým a bylinným patrem. Keřové a mechové patro bývá vyvinuto jen fragmentárně nebo chybí. Ve stromovém patru převládá buk (*Fagus sylvatica*), s vyšší stálostí bývají přimíšeny klen (*Acer pseudoplatanus*), jedle (*Abies alba*, dnes vymírající) a smrk (*Picea abies*, ve vyšších polohách pravděpodobně původní). Bylinné patro bývá většinou souvisle zapojené, s pokryvností kolísající podle zápoje stromového patra. Převažují druhy řádu *Fagetalia* a zastoupena je též většina druhů svazu *Fagion*. Bučina s kyčelnicí devítilistou je vázána hlavně na montánní stupeň. Vyskytuje se převážně v nadmořských výškách 500-1000 m, kde osidluje zejména svahové polohy bez ohledu na orientaci svahů. Na mezoklimaticky (často reliéfem) podmíněných stanovištích (severní až severovýchodní svahy, svahy údolí, inverzní polohy) sestupuje až pod 400 m. Bučina s kyčelnicí devítilistou osidluje půdy na zvětralinách jak krystalických tak sedimentárních, minerálně středně silných hornin. Výjimečně se vyskytuje na odvápněných svahových hlínách na křídových sedimentech. Půdy patří k více či méně skeletovité kambizemi (mezotrofní až eutrofní varietě). Půdy na křídových sedimentech odpovídají mulové pararendzině.

36 – Biková a/nebo jedlová doubrava (*Luzulo albidae-Quercetum petraeae*, *Abieti-Quercetum*) – Mapovací jednotka sdružuje acidofilní bikové a jedlové doubravy blízkého druhového složení a obdobných stanovištních poměrů. Biková doubrava s dominantním dubem zimním (*Quercus petraea*) se vyznačuje slabší příměsí až absencí méně či více náročných listnáčů, břízy (*Betula pendula*), habru (*Carpinus betulus*), buku (*Fagus sylvatica*), jeřábu (*Sorbus aucuparia*), lípy srdčité (*Tilia cordata*), na sušších stanovištích i s přirozenou příměsí borovice (*Pinus sylvestris*). Dub letní (*Quercus robur*) se objevuje jen na relativně vlhčích místech. Zmlazené dřeviny stromového patra jsou nejdůležitější složkou slabě vyvinutého patra keřového, kde se též častěji objevuje *Frangula alnus* a *Juniperus communis*. Fyziognomii bylinného patra určují (sub)acidofilní a mezofilní lesní druhy (*Poa nemoralis*, *Luzula luzuloides*, *Vaccinium myrtillus*, *Convallaria majalis*, *Festuca ovina*, *Deschampsia flexuosa*, *Calamagrostis arundinacea*, *Melampyrum pratense* aj.) Mechové patro bývá druhově pestré. Často se v něm objevují *Polytrichum formosum*, *Pleurozium schreberi*, *Dicranum scoparium*, *Leucobryum glaucum*, *Pohlia nutans* aj. Biková a jedlová doubrava představují edafický klimax na živinami chudých substrátech (ruly, žuly, svory, kyselé břidlice aj.) v planárním a zvláště kolinním stupni se subkontinentálním klimatem. Často však stoupají výše, zejména jedlová doubrava, vázaná na relativně chladnější a vlhčí polohy než biková doubrava. Tato společenstva osidlují různé reliéfové formy,

v pahorkatinách převládá kopcovitý terén, jinde víceméně rovinaté, ploché nebo mírně zvlněné tvary, vzácně i ostřejší svahy říčních kaňonů. Půdy odpovídají zpravidla mezooligotrofním až oligotrofním kambizemím typickým nebo luvizemím (parahnědozemím), pod jedlovými doubravami místy pseudooglejeným. Jejich reakce je kyselá až velmi silně kyselá. Biková doubrava osidluje i půdy občas vysychavé, jedlová doubrava vlhké až čerstvě vlhké substráty.

7 – Černýšová dubohabřina (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*) – Obsah mapovací jednotky tvoří stinné dubohabřiny s dominantním dubem zimním (*Quercus petraea*) a habrem (*Carpinus betulus*), s častou příměsí lípy (*Tilia cordata*, na vlhčích stanovištích *T. platyphyllos*), dubu letního (*Quercus robur*) a stanovištně náročnějších listnáčů (jasan – *Fraxinus excelsior*, klen – *Acer pseudoplatanus*, mlč – *Acer platanoides*, třešeň – *Cerasus avium*). Ve vyšších nebo inverzních polohách se též objevuje buk (*Fagus sylvatica*) a jedle (*Abies alba*). Dobře vyvinuté keřové patro tvořené mezofilními druhy opadavých listnáčů nalezneme pouze v prosvětlených porostech. Charakter bylinného patra určují mezofilní druhy, především byliny (*Hepatica nobilis*, *Galium sylvaticum*, *Campanula persicifolia*, *Lathyrus vernus*, *L. niger*, *Lamium galeobdolon* agg., *Melampyrum nemorosum*, *Mercurialis perennis*, *Asarum europaeum*, *Pyrethrum corymbosum*, *Viola reichenbachiana* aj.), méně často trávy (*Festuca heterophylla*, *Poa nemoralis*). Černýšová dubohabřina se vyskytuje ve výškách (200) 250-450 m n.m.. Jen zřídka osidluje na odpovídajících stanovištích jižních kvadrantů polohy do 550 m n.m. Představuje klimaxovou vegetaci planárního až suprakolinního stupně s optimem výskytu ve stupni kolinním. Typické dubohabřiny představovaly klimatický klimax mezických stanovišť rovin nebo mírných svahů, jejich další jednotky edaficky nebo topograficky podmíněné odchylky od klimatického klimaxu. Černýšová dubohabřina představuje v rámci uvedeného výškového rozpětí jednotku značné ekologické variability. Osidluje různé tvary reliéfu, nížinné roviny, různě orientované svahy i mírné terénní deprese. Půdy, vznikající větráním různých geologických substrátů od kyselých hornin krystalinika po krystalické vápence, svahoviny, spraše nebo aluviální náplavy aj., odpovídají různým typům. Nejčastější jsou kambizemě (eutrofní, mezotrofní nebo oligotrofní hnědozem), oba typy s případným oglejením nebo pseudooglejením. Na kontaktu se suťovými lesy nebo břečkovými doubravami se vyskytují též rankerové kambizemě. Půdy na aluvii odpovídají hnědozemnímu gleji, na vápníkem bohatých mělkých substrátech rendzině.

Přirozená náhradní vegetace Branžovského bioregionu je na vlhkých místech tvořena vlhkými loukami svazu *Calthion*, pravděpodobně méně *Molinion*, které místy přecházely do rašelinných luk svazu *Caricion fuscae*. Na suchém křídle jsou přítomny krátkostébelné travníky svazu *Violion caninae*. Lemová vegetace náleží svazu *Trifolion medii*.

Obr. 2.1.18: Vegetační stupňovitost podle Zlatníka.
Řešené území náleží zejména k bukovému a jedlobukovému vegetačnímu stupni.

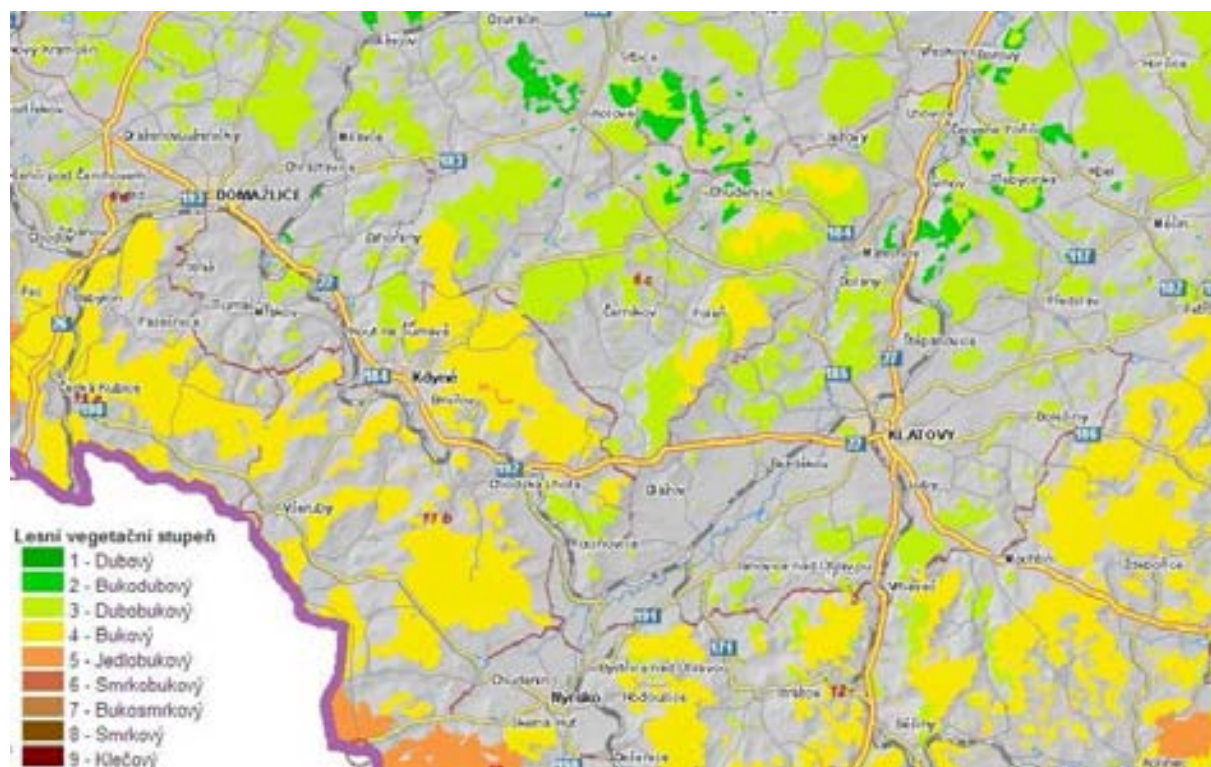
(2.1.1.6.3) Vegetační stupňovitost. Vegetační stupeň je nadstavbovou jednotkou typů přirozené potenciální vegetace, vyjadřující její rozdíly ve vazbě na výškové a expoziční

klima. V řešeném území jsou vymezeny zejména 4. bukový a ojediněle 5. jedlobukový vegetační stupeň.

Bukový vegetační stupeň. Jedná se o nejrozšířenější vegetační stupeň zaujímající 36% území. Vyskytuje se ve vrchovinách a hornatinách zpravidla v rozmezí nadmořských výšek 400 až 700 m. Převládajícím půdním typem jsou kambizemě. V přírodních lesích měl optimum buk. Dále se zde vyskytovaly jedle bělokorá, dub zimní, javor klen a jilm horský. V podrostu se začínají uplatňovat druhy vyšších poloh. Dnes převládá zemědělsko-lesní krajina s charakteristickou mozaikou lesů, luk, pastvin, polí a venkovských sídel. V současných lesích převládají smrkové monokultury, souvislejší bučiny se zachovaly zejména právě v karpatské části Moravy.

Jedlobukový vegetační stupeň. Jedná se o druhý nejrozšířenější stupeň v ČR zaujímající 22% území. Vyskytuje se ve vyšších polohách vrchovin a ve středních polohách hornatin v rozmezí nadmořské výšky zhruba 600 až 900 m. V přírodních lesích měla optimum jedle, ve smíšených lesích jedle, buk a smrk. V podrostu se vyskytují druhy vyšších poloh. Jde o poslední vegetační stupeň s možností pěstování polních plodin. Ovocné stromy se zde pěstují již jen výjimečně. Zůstal zachován vysoký podíl lesů, často v rozsáhlých komplexech. Výrazně převládají vysoce produktivní smrkové monokultury, ojediněle zbytky přírodních lesů (s bukem, jedlí, javory).

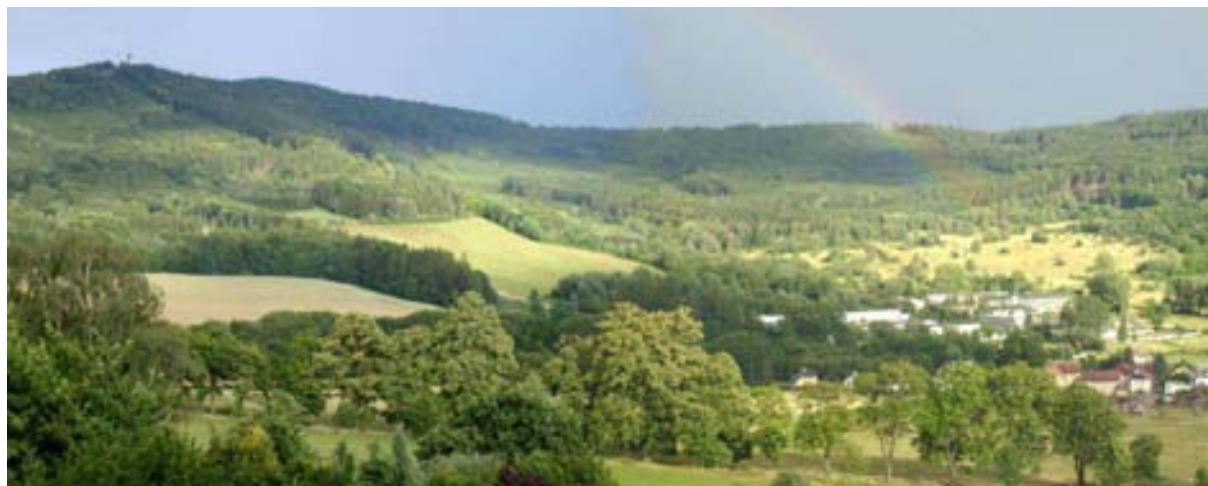
(2.1.1.6.4) Lesní vegetační stupeň. Jedná se o formalizovanou lesnickou jednotku, vyjadřující vztah mezi klimatem a vegetačními společenstvy, reprezentovanými tzv. klimaxovými dřevinami. Popisuje tak ve zjednodušené podobě vegetační stupňovitost. V řešeném území se nachází zejména 3. dubobukový a 4. bukový lesní vegetační stupeň. Na severu, na Chudenicku, se objevuje i 2. bukodubový lesní vegetační stupeň, zatímco na jihu řešeného území, při hranicích ze SRN, je vymezen i 5. Jedlobukový lesní vegetační stupeň.

Obr. 2.1.19: Lesní vegetační stupně a přírodní lesní oblasti (PLO). Z mapy je patrná poměrně značná vegetační stupňovitost od 2. bukodubového stupně na severu až po 5. jedlobukový stupeň na jihu řešeného území. V posuzovaném území jsou vymezeny dvě přírodní lesní oblasti, oblast 6 – Západočeská pahorkatina a 11 – Český les. (ÚHUL Brandýs n. L., <http://www.uhul.cz>)

(2.1.1.6.5) Přírodní lesní oblast. PLO jsou území rozlišená na základě jednotných podmínek geologických, klimatických, orografických a fytogeografických (Česká republika je rozčleněna na 41 přírodních lesních oblastí). V posuzovaném území jsou vymezeny dvě přírodní lesní oblasti, oblast 6 – Západočeská pahorkatina a 11 – Český les.

(2.1.1.6.6) Flóra. V Branžovském bioregionu (1.40) je flóra dosti pestrá, s podstatným zastoupením hercynských lesních druhů, mezní a exklávní prvky prakticky chybějí. Mezi středoevropskými druhy jsou charakteristické věsenka nachová (*Prenanthes purpurea*), česnek medvědí (*Allium ursinum*) a měsíčnice vytrvalá (*Lunaria rediviva*), které doplňují subatlantské typy, např. kostřava lesní (*Festuca altissima*), štírovník bažinný (*Lotus uliginosus*), áron plamatý (*Arum maculatum*), vrba plazivá (*Salix repens*), zimostřázek nízký (*Polygaloides chamaebuxus*) a pastinák luční palčivý (*Pastinaca sativa* subsp. *urens*). K demontánním druhům patří růže alpská (*Rosa pendulina*) a tis červený (*Taxus baccata*). Termofilní prvky jsou řídké, přecházejí ze severu a jsou reprezentovány zejména bělozářkou liliovou (*Anthericum liliago*) a tolitou lékařskou (*Vincetoxicum hirundinaria*). Alpský vliv se neprojevuje.

Obr. 2.1.20: Koráb. Vegetační kryt patří k nejvýznamnějším znakům přírodní charakteristiky. Tvoří jej mozaika lesů a nelesní rozptýlené zeleně různých forem. (Foto: Jiří Kupka)

(2.1.1.6.7) Fauna. Převažuje hercynská lesní fauna, se západními vlivy (ježek západní, ropucha krátkonová) a s průnikem horských druhů z bioregionů Českoleského (1.61) a Šumavského (1.62), k nimž náleží např. rejsek horský. Významné jsou zejména synuzie měkkýšů v lesích, se zuboústkou trojzubou a sametovou, s vřetenovkou rovnoústou a vřetenatkou šedavou. Tekoucí vody mají ráz potoků a patří do pásma pstruhového.

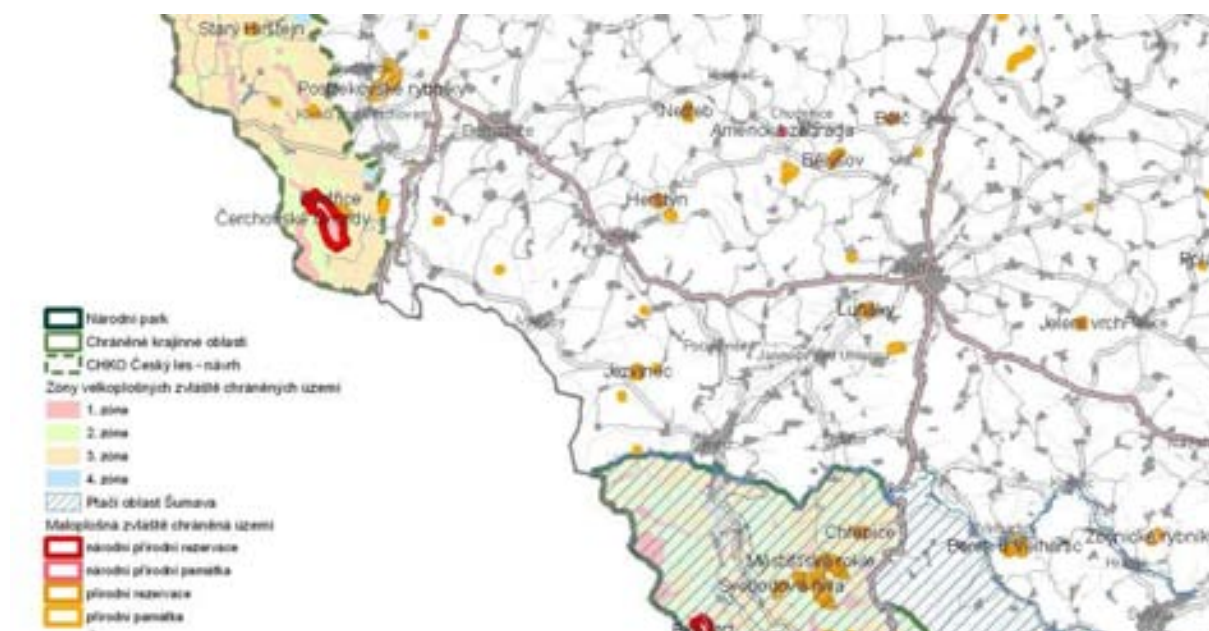
Významnými druhy jsou ze savců ježek západní (*Erinaceus europaeus*), rejsek horský (*Sorex alpinus*), vydra říční (*Lutra lutra*), z ptáků tetřev obecný (*Tetrao tetrix*), z obojživelníků ropucha krátkonová (*Bufo calamita*), kuňka žlutobřichá (*Bombina variegata*), mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*), z plazů ještěrka živorodá (*Lacerta vivipara*), zmije obecná (*Vipera berus*), z měkkýšů zuboústka trojzubá (*Isognomostoma isognomostoma*), zuboústka sametová (*Causa holosericea*), vřetenovka rovnoústá (*Cochlodina orthostoma*) či vřetenatka šedavá (*Bulgarica cana*).

2.1.2 Přírodní hodnoty chráněné dle zák. 114/1992 Sb.

V §12 se hovoří o zvláště chráněných územích a významných krajinných prvcích. V posuzování krajinného rázu je tedy nutné se vyjádřit k přítomnosti ZCHÚ a VKP. Třetí odstavce §12 je pak věnován přírodnímu parku jako institutu chránícímu krajinný ráz s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami. O evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech sítě Natura 2000 se výslovně nehovoří, zřejmě proto, že byl tento typ ochrany zařazen do zákona později, ale je vhodné se i v posuzování krajinného rázu k přítomnosti těchto lokalit vyjádřit, zvláště s ohledem na to, že bývají často chráněny formou ZCHÚ. O ÚSES se zde také nehovoří, ale můžeme předpokládat, že biocentra a biokoridory bývají nositeli hodnot přírodní charakteristiky. Lze tedy říci, že se jedná o indikátory přítomnosti přírodních hodnot.

2.1.2.1 Zvláště chráněná území dle 3. části (§§ 14-45) zákona

Zvláště chráněná území v ČR definuje zákon č. 114/1992 Sb. Zvláštní územní ochranou se rozumí – narozdíl od obecné ochrany území uvedené v první a druhé části zákona – přísnější režim ochrany, vztažený na konkrétní území s přesným plošným vymezením. Mezi velkoplošná ZCHÚ náleží národní parky a chráněné krajinné oblasti, mezi maloplošná ZCHÚ pak národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.

Obr. 2.1.21: Zvláště chráněná území. (Regionální plán Plzeňského kraje, <http://www.kr-plzensky.cz>)

V řešeném území se nachází několik maloplošných ZCHÚ, jedná se o:

NPP Americká zahrada (kód 2402). Předmětem ochrany je arboretum s dřevinami zejména amerického původu.

PR Netřeb (kód 274). Předmětem ochrany je pralesovitý porost tisů červeného.

PR Bělýšov (kód 2412). Předmětem ochrany je starý dubový porost s lípou, klenem, borovicí a bukem.

PR Běleč (kód 2411). Předmětem ochrany je zbytek starého smíšeného pralesa.

PR Jezvinec (kód 148). Předmětem ochrany je smíšený bukový prales s bohatým podrostem.

PP Chudenická bažantnice (kód 134). Předmětem ochrany je lesní komplex smíšených porostů blízkých přirozené skladbě dřevin (se zvláště starými porosty 300 letých dubů) a jeho bylinných společenstev.

PP Hora (kód 114). Předmětem ochrany je smíšený porost s výskytem áronu skvrnitého.

PR Herštýn (kód 108). Předmětem ochrany je starý smíšený převážně listnatý porost.

PP Německá hora (kód 1324). Předmětem ochrany je opuštěný lom na uralitizovaný gabronorit kdyňského masivu.

PP Orlovická hora (kód 1321). Předmětem ochrany je povrchové důlní dílo po těžbě limonitového klobouku.

PP Svatý Bernard (kód 1317). Předmětem ochrany je skalní výchozy amfibolického gabra.

PP U Radošína (kód 1318). Předmětem ochrany je opuštěný amfibolitový lom.

Obr. 2.1.22, 2.1.23: Národní přírodní památka Americká zahrada. Americká zahrada není jen významnou hodnotou přírodní, ale také hodnotou kulturně historickou. Nachází se v lesním komplexu Žďár pod rozhlednou Bolfánek zhruba 2 km od Chudenic. Původně byla část plochy Americké zahrady založena v roce 1828 jako okrasná školka cizokrajních rostlin pro rozsáhlý park u blízkého Lázeňského domu u Chudenic. Od roku 1832 byla školka využívána jako zásobní zahrada a v letech 1841-1848 byla postupně budována jako sbírka cizokrajních, převážně severoamerických dřevin. Vznik arboreta se datuje na rok 1842. Iniciátorem byl Evžen Czernin. NPP Americká zahrada je nejucelenějším souborem introdukovaných dřevin z území Severní Ameriky v ČR s významnými taxony dřevin. V zahradě se dosud uchovaly některé dřeviny z dob jejího založení. (dle informační tabule, AOPK Praha, SCHKO Český les)

2.1.2.2 NATURA 2000 podle 4. části (§§ 45a–45i) zákona

V řešeném území nejsou vymezeny žádné lokality zařazené do sítě Natura 2000 jako evropsky významné lokality (EVL) či ptačí oblasti (PO).

2.1.2.3 Obecná ochrana přírody dle 2. části (§§ 4–13) zákona

Obecná ochrana přírody se v tomto případě týká zejména významných krajinných prvků, územních systémů ekologické stability a přírodních parků podle § 12.

(2.1.2.3.1) Významné krajinné prvky. Podle §3b zákona jsou významnými krajinnými prvky lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které zaregistruje podle §6 orgán ochrany přírody. Zvláště chráněná část přírody je však z této definice vyňata. V řešeném území se vyskytují významné krajinné prvky ze

zákona (lesy, vodní toky, rybníky, údolní nivy). Přítomnost registrovaných VKP není v tomto posouzení řešena.

(2.1.2.3.2) Územní systém ekologické stability. U posuzovaném území je vymezeno nadregionální biocentrum a probíhá jím osa nadregionálního biokoridoru s ochrannou zónou. V území je dále vytvořen systém regionálních biocenter a biokoridorů. V tomto měřítku nejsou hodnoceny skladebné prvky lokálních ÚSES.

Obr. 2.1.24: Regionální ÚSES – srovnání generelu a ÚPN VÚC. (Regionální plán Plzeňského kraje, <http://www.kr-plzensky.cz>)

Obr. 2.1.25: Vyšší ÚSES. (<http://geoportal.cenia.cz>)

(2.1.2.3.3) Přírodní parky. V řešeném území není vyhlášen žádný přírodní park. Jeho delimitace je předmětem tohoto posouzení

2.1.3 Znaky a hodnoty přírodní charakteristiky

2.1.3.1 Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky

Přítomnost znaků přírodní charakteristiky je indikována přítomností či nepřítomností standardizovaných indikátorů vyplývajících ze zákona č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny.

A.1	Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
A.1.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
A.1.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
A.1.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
A.1.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma	X	
A.1.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
A.1.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
A.1.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
A.1.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
A.1.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)		X
A.1.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
A.1.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	
Poznámky:			
ad A.1.2. – jihovýchodní cíp Branžovského bioregionu zasahuje CHKO Šumava ad A.1.4 – NPP Americká zahrada (kód 2402) ad A.1.5 – PR Netřeb (kód 274), PR Bělýšov (kód 2412), PR Běleč (kód 2411), PR Jezvinec (kód 148) ad A.1.6 – PP Chudenická bažantnice (kód 134), PP Hora (kód 114), PR Herštýn (kód 108), PP Německá hora (kód 1324), PP Orlovická hora (kód 1321), PP Svatý Bernard (kód 1317), PP U Radošína (kód 1318) ad A.1.7 – jihovýchodní cíp Branžovského bioregionu zasahuje EVL Šumava ad A.1.10 - nadregionální biocentrum, osa nadregionálního biokoridoru s ochrannou zónou, regionální biocentra a biokoridory /lokální ÚSES nejsou uvažovány/ ad A.1.11 – VKP ze zákona (lesy, vodní toky, rybníky, údolní nivy) /registrované VKP nejsou uvažovány/			

2.1.3.2 Znaky a hodnoty přírodní charakteristiky

Přírodní hodnoty krajinného rázu jsou tvořeny souborem znaků přírodní povahy, které společně vytváří přírodní charakteristiku krajinného rázu oblasti či místa, mírou jejich přítomnosti, kvalitou a vnímatelným projevem.

Při obecném pohledu na celé řešené území je nejdůležitějším znakem přírodní charakteristiky svébytný reliéf přechodu Šumavské a Poberounské geomorfologické soustavy. Středem území prochází úzká, dopravně významná sníženina Kdyňská brázda, oddělující Koutskou vrchovinu od Korábské vrchoviny. Jižně od brázdy je vymodelován klenbovitý výzdvih podél hlavního evropského rozvodí s povrchem rozsáhlých izolovaných kupovitých a kuželovitých suků a krátkých hřbetů směru severozápad-jihovýchod tvořících terénní dominanty krajiny (Jezvinec, Lišák, Kameňák). Územím prochází historicky strategicky významná sníženina labsko-dunajského rozvodí Všerubský průsmyk. Severně od Kdyňské brázdy se zdvihaají svahy Korábské vrchoviny o vidlicovitém půdorysu se třemi paralelními hřbety barrandienského směru (Úlikovský, Suchohorský a Doubravský hřbet s příčným údolím Poleňky), spojenými v místě maximálního zdvihu na jihozápadě příčným Korábským hřbetem směru severozápad-jihovýchod. Níže položené polohy mírných až středně ukloněných svahů, drobných suků a krátkých hřbetů ve sníženinách mezi hřbety

Korábské vrchoviny (Úbočská a Poleňská kotlina) a při jejich severovýchodním ukončení (Ježovská pahorkatina) zabírá Poleňská pahorkatina, ve které na severu vystupuje členitější a vyšší reliéf Zichovské vrchoviny.

Dalším znakem přírodní charakteristiky jsou geologické útvary, některé vytvořené člověkem, některé přírodní. V území se vyskytují funkční lomy, ale i řada menších, dnes již opuštěných lomů (amfibolit, gabro, limolit), z nichž některé jsou chráněné jako ZCHÚ (např. opuštěný lom na uralizovaný gabronorit kdyňského masivu PP Německá hora, povrchové důlní dílo po těžbě limonitového klobouku v PP Orlovická hora či opuštěný amfibolitový lom v PP U Radošína). Místa se vytvořily skalní odkryvy (např. skalní výchozy amfibolického gabra v PP Svatý Bernard), izolované skály, mrazové sruby a balvanové sutě.

V krajinném rázu řešeného území je dalším významným znakem přírodní charakteristiky hustá síť menších vodních toků hlavního evropského rozvodí, přítoků Úhlavy (Poleňka, Chodská Úhlava) a Radbuzy (Merklinka) v povodí Labe a Chambachu v povodí Dunaje. Potoky stékají ze svahů do údolí, vytvářejí jejich osy, jsou na ně vázána sídla i další přírodní hodnoty (doprovodná břehová vegetace). V území je také vybudováno několik menších i středně velkých rybníků (zejména na Merklínce).

Velmi významným znakem přírodní charakteristiky je vegetační kryt. Z hlediska vegetace je území velmi diferencované. V nižších polohách se nevyskytují větší plochy lesů (Úbočská a Poleňská kotlina, Kdyňská brázda, Všerubský průsmyk, okolí Hyršova...) převládá orná půda doprovázená nelesní zelení (doprovodná zeleň komunikací, břehová zeleň potoků, zeleň zahrad a sadů, remízky). Vyvýšené polohy, vrchy a hřebety (Úlikovský, Suchohorský, Doubravský, Korábský hřbet, okolí Bělče, Jezvince...) jsou naopak souvisle zalesněné. Ačkoli převládají smrkové a borové monokultury, vyskytují se zde i dochované listnaté a smíšené lesy (některé chráněné jako ZCHÚ – např. starý dubový porost s lípou, klenem, borovicí a bukem v PR Bělč, starý smíšený prales v PR Bělč, smíšený bukový prales s bohatým podrostem v PR Jezvince, lesní komplex smíšených porostů blízkých přirozené skladbě dřevin a jeho bylinných společenstev v PP Chudenická bažantnice, smíšený porost s výskytem áronu skvrnitého v PP Hora nebo starý smíšený převážně listnatý porost v PR Herštýn).

A.2	Identifikované hlavní znaky přírodní charakteristiky	klasifikace znaků	
		dle významu	dle cennosti
		XXX zásadní XX spouštějící X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
A.2.1	Modelace terénu s kužely, suky, hřebety, sníženinami a průsmyky	XXX	XX
A.2.2	Množství menších vodních toků s břehovými porosty	XX	X
A.2.3	Několik menších a středně velkých rybníků s břehovými porosty	X	X
A.2.4	Geologické lokality, lomy, skály, skalní odkryvy	X	X
A.2.5	Zalesněné svahy, vrcholy a hřebety (zejm. smrkové a borové kultury)	XXX	X
A.2.6	Dochované zbytky původních smíšených a listnatých lesů	X	XX
A.2.7	Doprovodná zeleň komunikací a vodotečí, zeleň zahrad a sadů, remízky	XX	X

2.2 Kulturní a historická charakteristika KR

Doklady osídlování západních Čech jsou doloženy už z doby středního paleolitu (250 - 40 tisíc před Kr.). Jsou to ojedinělé archeologické nálezy. V období pozdního paleolitu a mezolitu (10 - 7 tisíc před Kr.) se nachází stopy po loveckých skupinách mimo jiné na Domažlicku, v blízkosti hraničních přechodů Rozvadov a Svatá Kateřina. V mladší době bronzové bylo na Domažlicku centrum milavečské kultury, která dostala jméno podle vsi Milavče, u které je největší mohylové pole z té doby. Slované přišli do západních Čech patrně v období 625 – 800. Známymi hradišti byla například hradiště Štítary u Horšovského Týna, Třebouz u Všerub, Smolov na Domažlicku či poblíž Bělé nad Radbuzou.

Regionem procházely významné cesty z německého Řezna, kudy přicházeli do Čech obchodníci a kde bylo před založením pražského biskupství (973) církevní centrum pro naše území.

Obr. 2.2.1: Řešené území na Klaudyánově mapě Čech z roku 1518. Mapa, jejímž autorem byl Mikuláš Klaudyán, je orientována k jihu, nemá číselné ani grafické měřítko, ani zeměpisnou síť. Důležité cesty jsou na zachovaném výtisku ručně okolorované a řadí tuto mapu také mezi první mapy cestovní (tečkami jsou označeny vzdálenosti v mílích). Klaudyánova mapa, zhotovená v roce 1518 v Norimberku, je první mapou zemského celku ve střední Evropě a sloužila po celá desetiletí jako podklad pro zpracování četných dalších map. Zobrazení sídel hovoří o jejich tehdejší významu (odlišena města královská a poddanská) i o jejich náboženské orientaci (města katolická a kališnická). V mapě jsou označena královská kališnická města Klatovy (Klatowy) a Domažlice (Domažlice), poddanské katolické město Horšovský Týn (Tayn) a hrady Janovice nad Úhlavou (Janowice), Klenová (Klenowy) a Rýzmbek (Ryzmberg). Zemská silnice je značena z Klatov přes Janovice na Domažlice. Hranice království obklopuje neprostupný hraniční hvozď. Z mapy je patrný význam hradu Rýzmbeka, který je jedinou zobrazenou lokalitou v rámci řešeného území. (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

Převážnou část Domažlicka tvoří staré sídelní území. Do osídlení kraje významně zasáhli Chodové, kteří se stali strážci hranic. Postupně obsadili pohraniční pásmo od všerubského průsmyku po celé délce Českého lesa až na Tachovsko.

Výrazným urbanizačním impulzem v řídce osídlené krajině byly zemské stezky. Vznikaly v dobách, kdy Šumava a Český les tvořily téměř neproniknutelný prales. Sloužily jako obchodní cesty a byly důležitým zdrojem státního příjmu, protože se na nich vybíralo clo. Na hranicích mezi Čechami a Bavorskem byly vybudovány zemské brány chráněné strážnicemi, později pohraničními hrady. Nejstarší zemskou stezkou z Bavor do Čech byla Domažlická

stezka, kterou od 8. století využívali i franští obchodníci. Stezka vedla z Řezna a do Čech vstupovala dvěma rameny – přes Furt im Wald a Waldmünchen. Na místě, kde se obě zemské stezky spojovaly, jihozápadně od Domažlic, vznikla už na konci 9. století knížecí celní stanice. Prastará obchodní cesta, jejíž existenci předpokládají některé prameny už v době železné, vedla z Norimberka přes Horní Falc na Bělou, Mutěnin a Poběžovice. Další, takzvaná solná stezka, směřovala opět z Řezna a Horní Falce na Pleš, Pivoň a Poběžovice. Všechny cesty se pak spojovaly v Horšovském Týně a odtud pokračovaly na Plzeň, Prahu a dále přes české země do Polska.

Obr. 2.2.2: Řešené území na Crigingerově mapě Čech z roku 1568.

Posuzované území je zobrazeno i na druhé mapě Čech z roku 1568 od Johanna Crigingera. Mapa ukazuje hustý příhraniční hvozď. V řešeném území, které leží mezi městy Domažlice (Taub) a Klatovy (Glattaw) je zobrazen pouze hrad Rýzmbek (Rysenberg). Tato mapa se stala součástí atlasů Gerharda de Jode (1584) a Mercatora (1585). (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

Ve 12. století a zejména ve 13. století začala záměrnější kolonizace západních Čech. Význam regionu začal vzrůstat ve středověku, zejména po založení královského města Plzně, které patřilo k oporám panovníků v českých zemích. Platilo to i v dobách husitských bouří v 15. století a za třicetileté války v 17. století.

Kontinuita osídlení, rozvoje a tradice regionu byla silně narušena ve dvacátém století v důsledku druhé světové války a čtyřiceti let trvajících komunistického režimu. Byla zničena přirozená vazba lidí ke krajině. Především na Šumavě zaniklo mnoho venkovských sídel, která byla po staletí obývána lidmi. V posledních letech přibývá obnov a rekonstrukcí památek v příhraničí i v jiných místech bývalých Sudet. Otevřením státní hranice po listopadu 1989 se Domažlicko stalo tím, čím bývalo odedávna - křižovatkou obchodních a turistických cest. Město Domažlice je uváděno na předním místě žebříčku nejnavštěvovanějších měst ČR. Stále více návštěvníků však směřuje i na Horšovskotýnsko a Kdyňsko.

2.2.1 Historický vývoj řešeného území

Území Branžovského bioregionu je poměrně velké (289 km²) a jeho historický vývoj nebyl jednotný. Ačkoli první písemné zmínky o zdejších sídlech pocházejí až ze středověku, zejména z 13. a 14. století, byl region, zejména v souvislosti se starými stezkami, osídlen již dříve. Okolí Domažlic bylo osídleno již v pravěku. Archeologické nálezy z milavečského mohylového pohřebiště, vzdáleného sotva 5 km od Domažlic, jsou datovány do 13. stol. př. Kr. Jedna z mohyl obsahovala hrob významného válečníka z období střední doby bronzové. Pravěké nálezy byly učiněny i v okolí Klatov a jinde.

Jižní část území náležela k pohraničnímu území, kde byl od počátku raného středověku hustý, neprostupný les, který byl knížecím (královským) majetkem (Královský hvozď) a bylo zakázáno jej kácet, aby byl ztížen nepříteli vstup do země. Zemská hranice byla tehdy určena jen přibližně, uprostřed hraničního lesa. Tímto pralesem vedly do země úzké stezky, které byly pokryty moštěnicemi (tesaná břevna) a hatěmi. Stezky směřovaly do tzv. zemských bran, kde se vybíralo královské clo. Byly chráněny královskými hrady, u kterých vznikaly tržní osady. Obyvatelé vsí ležících u hradu byli povinni provázet kupce po

zemských stezkách. Celním, správním a strážným střediskem regionu bylo hradiště Tuhošť, u kterého bylo později založeno město Domažlice. Na tomto místě se setkávaly dvě zemské stezky – obě vycházely z Řezna a spojovaly se v Domažlicích. Kratší ale neschůdnější vedla z Řezna podle řeky Naaby přes Waldmünchen do Klenčí a odtud do Domažlic. Druhá, delší, ale schůdnější, směřovala z Řezna do města Kouby a pak podél řeky Kouby do města Furth im Wald, dále do Eschelkammu, přes Všeruby a Brůdek Všerubským průsmykem do Kdyně a odtud do Domažlic. Tuhošť byla důležitým správním bodem knížecí moci na jihozápadě Čech. Odtud bylo možné ovládat neklidnou bavorskou hranici i provoz na důležité stezce spojující Prahu s bavorským Řeznem a jihoevropskými státy. Stopy dvou v těsné blízkosti položených hradišť, jejichž existence je prokázána v 9. - 11. stol., jsou dosud patrné 3 km jihovýchodně od města mezi vesnicemi Smolov a Bořice.

Obr. 2.2.3: Řešené území na Aretinově mapě Čech z roku 1619.

Tuto mapu vydal v roce 1619 Pavel Aretin z Ehrenfeldu. O posuzované oblasti je zde již více informací než v předchozích starších mapách. Mapa vznikla na základě prací zemských měřičů. Místopis je poměrně podrobný. Osu území tvoří řeka Úhlava, která je však zakreslena jen velmi orientačně. V řešeném území ležícím mezi Domažlicemi (Domazlicze) a Klatovy (Klatowy) je zakresleno město Kdyně (Kdijnie) s hradem Rýzmberkem (Ryzmberg), Chudenice a obec Poleň (Polina). Z významnějších sídel obklopujících řešené území lze uvést Janovice, Klenová, Česká Kubice, Švihov (Sßwihow) či Koloveč (Kolowez). (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

Domažlice se následně staly důležitým střediskem přemyslovského státu. K významné statutární změně lokality došlo v 60. letech 13. století, kdy se trhovská osada z rozhodnutí českého krále změnila v opevněné královské město. Karel IV. zařadil Domažlice v roce 1353 mezi vybraná města, která nemají být českému království nikdy zcizena ani zastavována. Po prohrané bitvě na Bílé hoře byla městu zkonfiskována značná část majetku. Jednalo se o chodské vsi s velkou částí hraničního hvozdu a další poddanské vsi.

Pro řešené území má důležitost i druhé z významných královských měst v tomto kraji, Klatovy. Královské město Klatovy bylo založené roku 1260 českým králem Přemyslem Otakarem II. Také Klatovy mají poměrně příznivou polohu, která bylo využívána k osídlení pravděpodobně již v pravěku. Svědčí o tom mnohé archeologické nálezy, objevované od konce 19. století při stavebních aktivitách. Předchůdcem města Klatov byla trhovská osada rozkládající se v prostoru pozdějšího Klášterského (Pražského) předměstí, dodnes nazývaném „Na Rybníčkách“. Klatovy se vzmáhaly řemesly, obchodem i zemědělstvím, v okolí byly zřizovány rybníky, chmelnice a štěpnice. V roce 1502 patřilo město Klatovy mezi deset nejvýznamnějších českých měst a roku 1547 je uváděno jako sedmé nejbohatší město v království.

K ochraně hranic a hraničního lesa v podhůří Českého lesa byly na popud panovníka založeny chodské vesnice, jejichž obyvatelé měli za úkol obcházet hraniční les, zabráňovat škodám, hlídat zda nedochází k posouvání mezníků a těžbě dřeva na českém území či k nedovolenému usazování bavorských kolonistů na českém území. Chodové v této době plnili vojenskou funkci, jejich úkolem bylo zasekat les a držet trvalou stráž na hranici. Mimo nově vzniklých vsí zřejmě panovník do tohoto obranného systému pojal i vsi již dříve vzniklé u zemských stezek. Na Domažlicku je doloženo jedenáct privilegovaných chodských vsí –

Újezd, Chodov, Klenčí, Postřekov, Draženov, Tlumačov, Mrákov, Stráž, Kyčov (Klíčov), Pocinovice, Chodská Lhota. Pocinovice, Chodská Lhota a Mrákov leží v řešeném území. Svobodné chodské vsi, o nichž se písemné prameny zmiňují výslovně teprve roku 1325, náležely pod pravomoc královských purkrabí sedících v Domažlicích. Chodové měli od panovníka za svou službu různé výsady a měli stejná práva jako královské město Domažlice. Vedle sebe tedy žili privilegovaní svobodní obyvatelé chodských vsí i poddané obyvatelstvo vsí ostatních.

Od 15. století panovník službu Chodů přestal potřebovat a dal Chody na konci 15. století do zástavy. Od tohoto okamžiku byli Chodové až na krátkou výjimku v zástavě různých vrchností (Švamberků), která pak u Lamingenů z Albenreuthu přešla v dědičné držení. Středověká instituce Chodů již dávno pozbyla původního významu a ze svobodných sedláků se měli stát nevolníci. I přes protesty a rebelie byly chodské vsi v roce 1621 zastaveny Lamingenům z Albenreuthu a v roce 1630 postoupeny v jejich dědičné držení. Císařským reskriptem z roku 1668 byly nároky Chodů zamítnuty, nařízeno tzv. věčné mlčení a Chodové se stali poddanými Lamingenů. Pokračující spory vyvrcholily otevřeným chodským povstáním v roce 1693, vedeným Janem Sladkým-Kozinou. Nepokoje Chodů přetrvávaly i za vlády Stadionů. Definitivně skončily až v roce 1777, kdy byli Chodové vrchností donuceni podepsat tzv. robotní fasci, čímž potvrdili, že budou robotovat a platit dávky.

Wolf Vilém Lamingen se stal dědičným pánem nejen jedenácti chodských vsí i přisvojil si i deset německých vesnic (Hadrava, Chudenín, Sv. Kateřina, Nemanice, Fuchsberg, Velké Pláně, Mysliv, Luženice, Korytany, Chalupy), čímž rozšířil rozsáhlé panství Trhanov v jižní části řešeného území. Do roku 1678 tvořilo trhanovské panství celkem 32 vsí, roztržštěných do čtyř územních obvodů kolem Újezda Svatého Kříže, Trhanova, Mrákova a Pocinovic. V roce 1697 prodala Lamingenova vdova panství Trhanov Jiřímu Jindřichu Stadionovi. Tento rod pak měl koutské a trhanovské panství ve svém vlastnictví plných 248 let. Rod Stadionů vymřel po meči a jejich panství dostali na počátku 20. století hraběnka a hrabě Schönborn, kteří byly po druhé světové válce odsunuti.

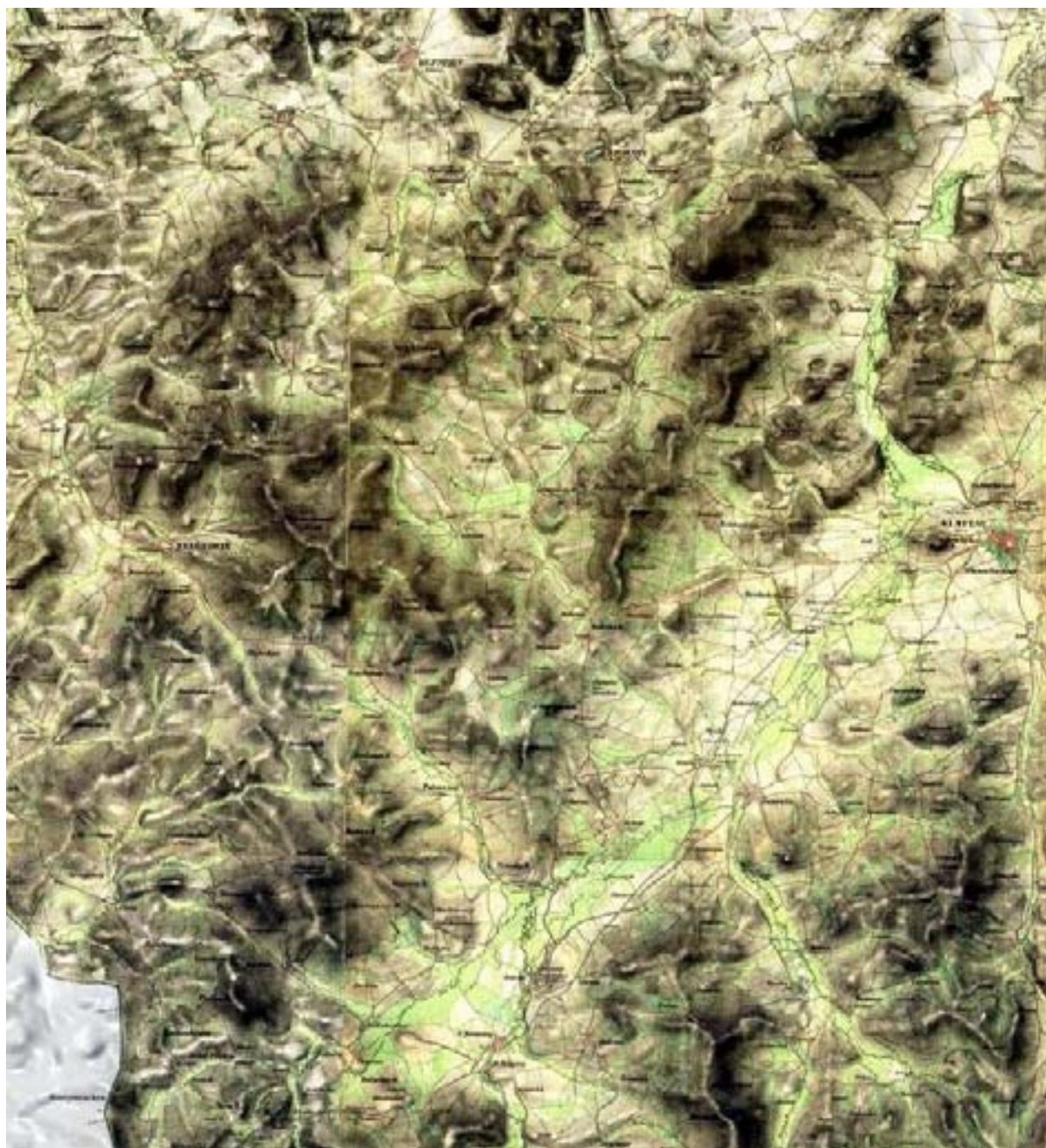
Ve středověku a na počátku novověku hrál v kraji významnou roli hrad Rýzmberek, těžiště rýzmberského panství. Nejstarší dějiny Rýzmběrka souvisí s mocným rodem Drslaviců, který měl téměř 90 odnoží. K větším rodu, jež vynikly nad jiné, patří právě páni užívající predikátu z Rýzmběrka, pozdější Švihovští z Rýzmběrka. Hrad byl založen v druhé polovině 13. století. Stál na strategicky velmi výhodném místě, ovládající Všerubský průsmyk, jímž procházela důležitá obchodní Řezenská cesta do Bavor. Tehdejším majitelem je uváděn Děpolt, zakladatel významného rodu Švihovských. V roce 1543 koupila rýzmberské panství Anna z Říčan, vdova po Janu z Gutštejna. Po Gutštejnech vlastnil panství také zmiňovaný Lamingen z Albenreuthu a poté získali zadlužené rýzmberské panství Černínové z Chudenic.

Většinu řešeného území, tj. bývalý Kdyňský okres, zabíraly na konci feudalismu části čtyř rozlehlých panství. Bylo to zmiňované panství Koutsko-Trhanovské patřící Stadionům, panství Bystřické, Domažlické a Chudenické a území menších, dlouho samostatných panství a statků, z nichž byly mnohé postupně k těmto velkým dominiím připojeny, jako Všeruby (do roku 1385 se majitelé Všerub mnohokrát měnili, potom panství získali Gutové z Gutenštejna, panství ztratilo svoji samostatnost, když připadlo panství Bělá, po vybudování kunějovického zámku byli Všeruby podřízeny kunějovickému panství), Loučim, Běhařov (roku 1651 koupil Běhařov Karel Heřman Koc z Dobrše a připojil jej ke svému panství Bystřice nad Úhlavou, s nímž prodělával Běhařov další majetnické osudy), Libkov (od 17. století jej drželi Kocové z Dobrše, roku 1708 Jan K. Sejfrid, roku 1720 M. Roza ze Širndinku, rytíř Hubacius z Kotnova, roku 1834 hrabě Stadion, roku 1838 František Václav Veith a posléze kníže Hohenzollern-Sigmaringen, majitel Bystřického panství), Smržovice (v 17. století seděli na samostatném zboží Příchovští z Příchovic, v 18. století Černínové, roku 1834 hrabata Stadionové, roku 1838 František Václav Veith a od roku 1844 kníže Hohenzollern-Sigmaringen, majitel Bystřického panství), Miletice (v 16. století seděli na zdejším zboží Kocové z Dobrše, posléze zboží získal kníže Hohenzollern-Sigmaringen, majitel Bystřického panství), Spůle,

Kanice (až do 2. pol. 17. století zde seděli Kaničtí z Čachrova, potom byly Kanice připojeny k Chudenicím a po mnohých dalších změnách majitelů se staly roku 1810 samostatným zbožím) či Radonice (radonické zboží bylo spojeno v 18. století se statkem Kaunickým).

Obr. 2.2.4: Řešené území na Müllerově mapě Čech z roku 1720. Tato mapa završuje období, ve kterém byl autorem poměrně podrobné mapy jednotlivců. Byl jím inženýr v císařských službách Jan Kryštof Müller. Nejprve to byla v roce 1712 čtyřdílná mapa Moravy „*Tabula generalis Marchionatus Moraviae in sex circulos divisae*“ v měřítku 1 : 180 000 a po ní následovala v roce 1720 tato dvacetipětidílná mapa Čech „*Mapa geographica Regni Bohemiae*“ v měřítku přibližně 1 : 132 000. Obě mapy byly po řadu let předlohou pro tvorbu dalších mapových děl u nás i v zahraničí (např. poštovní mapa Jana Glockspergera) a byly také podkladem pro první vojenské mapování v českých zemích. V té době se jednalo o daleko nejpodrobnější mapování v Čechách. Mapa ukazuje krajinu mezi zemskou hranicí na jihu a královskými městy Domažlice (Tauss) a Klatovy (Klattau). Je zde patrná sídelní struktura i s obcemi v jižní části území, které jsou dnes zaniklé nebo téměř zaniklé (Rotenbaum – Červené Dřevo, Ober- Unter- Flek – Fleky, Sternhof – Hvězda, Fuchsberg – Liščí, Pleß – Pláně a další). Významně se v krajině uplatňuje tok řeky Úhlavy s jejími přítoky (Poleňka, Chodská Úhlava), Merklínka či Zubřina s přítoky. V mapě vynikají kostely v Loučimi (Lutßchim) a Poleni (Polin). Nejvýznamnější sídly v území jsou Kdyně (Neugedejn) a Chudenice (Chudenitz). Mapa ukazuje poměrně hustě osídlenou kulturní krajinu. (*Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis...*) © Historický ústav AV ČR; Laborať geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>

Obr. 2.2.5: Řešené území na mapě prvního vojenského mapování, tzv. josefského. Mapování se uskutečnilo v letech 1764-1768 a 1780-1783 (rektifikace) v měřítku 1 : 28.800. Polohopisným podkladem byly v Čechách a na Moravě zvětšené Müllerovy mapy, ve Slezsku Wielandova mapa. Mapy nevznikaly na geodetických základech, neexistovala síť pevných bodů, polohopis a terénní reliéf se zakreslovaly hrubým odhadem. Hlavní štáb stanovil pro nové mapování vojensky a orientačně důležitý obsah (komunikace, vodstvo a jiné terénní překážky, místa přechodů, budovy, porosty). Mapování prováděli důstojníci vojenské topografické služby projíždějící krajinu na koni. Současně s kresbou map vznikala vojenský popis území obsahující informace, které v mapě nebyly - šířka a hloubka vodních toků, stav silnic a cest, zásobovací možnosti obcí. Velká pozornost byla věnována komunikacím (rozlišeny podle sjízdnosti), řekám, potokům i umělým strouhám, využití půdy (orná půda, louky, pastviny atd.) i různým typům budov – kostely, mlýny. Díky barevnému rozlišení jednotlivých složek (mapy byly ručně kolorovány) je lze snadno identifikovat. Nadmořské výšky se neurčovaly a pro znázorňování terénu a jeho podrobností se zvolilo stínování a šrafování většinou zkříženými šrafami (kreslířskými), bez geometrických hodnot. Mapa je jedinečná svou podrobností ale i tím, že poskytuje nesmírně cenné informace o vývoji krajiny v druhé polovině 18. století, před nástupem průmyslové revoluce. Mapa také dává díky své podrobnosti mnoho informací o urbanistické struktuře jednotlivých sídel a je důležitým podkladem pro poznání podoby obcí na konci 18. století. Na mapě je velice názorně zobrazen terén. Středem území prochází úzká, dopravně významná sníženina Kdyňská brázda s městem Kdyní (Neugedein). Jižně od brázdy je vymodelován terén zalesněných izolovaných kupovitých a kuželovitých suků a krátkých hřbetů, mezi kterými leží zemědělská půda a jsou rozložena sídla. Územím prochází historicky strategicky významná sníženina labsko-dunajského rozvodí

Všerubský průsmyk. Severně od Kdyňské brázdy se zdvihají svahy Korábské vrchoviny o vidlicovitém půdorysu se třemi paralelními hřbety (Úlíkovský, Suchohorský a Doubravský hřbet s příčným údolím Poleňky), spojenými na jihozápadě příčným Korábským hřbetem směru severozápad-jihovýchod. Níže položené polohy mezi hřbety Korábské vrchoviny (Úbočská a Poleňská kotlina) pokrývá orná půda prostoupená řadou sídel. Při severovýchodním ukončení Úbočské kotliny vystupuje členitější a vyšší reliéf Zichovské vrchoviny východně od obce Koloveč (Kolautschen). Mapa dokládá, že oproti současnému stavu nedošlo k významnějším změnám ve struktuře kulturní krajiny. (© 1st Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna; © Geoinformatics Laboratory, University of J. E. Purkyne; © Ministry of Environment of Czech Republic; Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>)

Bystřické panství bylo roku 1839 prodáno Karlu Antonínovi Bedřichovi knížeti Hohenzollern za více než půl milionu zlatých. V tu dobu už k panství náleželo 56 míst včetně 6 králováckých rychet. Roku 1852 koupili Hohenzollernové ještě statek Železná Ruda a Hůrka a roku 1868 lesní statek Debrník. Mimoto vlastnili ještě majetky ve východních Čechách (Štoky a Horní Cerekev) zhruba stejné hodnoty. Správa všech hohenzollernských držav v Čechách však nadále sídlila v Bystřici nad Úhlavou, neboť rodinné sídlo Sigmaringen v Sasku bylo příliš vzdáleno. Za Leopolda z Hohenzollernu byly roku 1876 lesy panství rozděleny na revíry Bystřice, Dlažov, Jezerní les (Seewald) a Hůrka. V režii velkostatku byl pivovar v Dešenicích, lihovar v Opálce, tři pily aj. Sklárny na Hůrce a v Hamrech byly pronajaty. V držení rodiny Hohenzollernů bylo panství až do roku 1945, kdy bylo zkonfiskováno. Roku 1927, kdy majetek přešel na Bedřicha z Hohenzollernu, se stal majitelem desetiny panství i rumunský král Carol.

Sever řešeného území postupně ovládlo panství Chudenice. Z nevelkého panství se v průběhu staletí stalo rozsáhlé dominium, které ovládalo sídla v severní části řešeného území a významně se zapsalo i do podoby zdejší krajiny (KPZ Chudenicko). Panství držel rod Černínů (Czerninů). První zmínka o Czerninech, jakožto jednom z nejstarších českých šlechtických rodů, pochází z roku 1192 a první zmínka o obci Chudenice pochází z roku 1200, kdy je zmiňován kostel sv. Jana Křtitele.

Zmínky o panském sídle v Chudenicích jsou velmi pozdní a pocházejí až z roku 1564, kdy se czerninský majetek dělil mezi bratry Humprechta a Jana. Protože byl Humprecht dobrým hospodářem, podařilo se mu postupně chudenické panství rozšiřovat, což mu na konci 16. století ekonomicky umožnilo přestavět tvrz na pohodlnější renesanční zámek, který více reprezentoval jeho společenské postavení. Protože byl Humprecht politicky činný, podařilo se mu uplatnit svůj vliv na císaře Rudolfa II., který roku 1592 povýšil Chudenice na městečko s právem erbu, pečeti a trhu. Czerninové drželi své sídlo v Chudenicích ve svých rukách, aniž by ho zastavili, prodali apod., více než 700 let. Na zámku v Chudenicích se celkem vystřídaly tři rodové větve Czerninů. Původní větev chudenická zde skončila již roku 1678, kdy byl Jan Heřman Czernin nucen prodat své zadlužené panství vzdálenému bratranci Humprechtu Janovi, který pocházel z tzv. větve nedrahonické. Nedrahonická větev pak Chudenice vlastnila až do roku 1932, kdy zemřel poslední příslušník této linie, František Jaromír Czernin. Ten před svojí smrtí (roku 1927) adoptoval svého prasynovce z vrchlabské (morzinské) větve, Rubena III., který byl také posledním Czerninem v Chudenicích.

Značnou proměnou prošla zejména jižní část řešeného území ve 20. století. Odsun německého obyvatelstva z mnoha většinou německých sídel a následně vytvoření hraničního pásma vedlo k zániku (Hvězda, Dvorky, Švarcava, Červené Dřevo, Radčín, Šternov...) nebo značné devastaci (Svatá Kateřina, Fleky, Pláně, Pomezí, Sruby, Liščí...) mnoha vsí.

Za všechny může hovořit několik příkladů. Jedním z nich je částečně zničená ves Svatá Kateřina (*Sankt Katharina*) u hranic se SRN. Kdysi významná obec, původně jedna z osmi králováckých rychet na Šumavě (obyvatelé byli poddanými přímo krále) měla před válkou téměř 100 domů, kostel sv. Kateřiny (1604), školu, faru, celnici a další objekty. Po odsunu německého obyvatelstva a uzavření hraničního přechodu nastalo postupné ničení vsi, během něhož přes devadesát procent zástavby včetně kostela, fary, školy i celnice zaniklo.

Dnes zůstávají ze vsi kromě dvou domů na bývalé návsi jen tři domky při silnici k hranici a pár izolovaně stojících domků roztroušených různě v prostoru bývalé vsi.

Podobně působí devastovaná vesnice Fleky (*Flecken*) či spíše zbytky ležící západně od Nýrska, při silnici od Chudenína ke hranici se SRN. Ves byla založena asi v polovině 16. století. Původně česká osada byla později postupně téměř úplně poněmčena. Před válkou zde bylo 80 domů a přes 500 obyvatel. Ves se skládala ze tří sídelních celků, Zadních, Středních a Předních Fleků. Po roce 1945 nastal odsun německého obyvatelstva a uzavření hraničního přechodu čímž nastalo postupné ničení vsi. Velká většina zástavby byla zbořena. Dnes přežívají v relativně nejzachovělejším stavu Přední Fleky, kde zůstal pomník obětem 1. světové války na bývalé návsi a pár starších domů (některé zpustlé), dvě nevzhledné bytovky a zemědělský areál. Ze Středních Fleků zůstal pouze polorozpadlý hospodářský dvůr, ze Zadních Fleků dva opuštěné domy. Západně od Fleků ležela ještě dnes zcela zaniklá osada Šternov, zničená v 50. letech. Stávala zhruba v polovině cesty od Předních Fleků k hranici. Dnes po deseti staveních zbylo jen několik zplanělých ovocných stromů.

Dnes je prakticky zaniklá i osada Červené Dřevo (*Rothenbaum*), která ležela západně od Nýrska asi 1 km od hranice se SRN a necelý kilometr severně od vsi Fleky. Osada byla založena současně s kostelem a farou kolem roku 1680 na koutském panství. Nad pramenem byla roku 1834 vystavěna poutní kaple. Červené Dřevo zůstalo malou osadou s pouze 12 domy, bylo však farou pro sousední mnohem větší obce Liščí a Fleky. Po válce bylo německé obyvatelstvo vysídleno, v 50. letech pak hraniční zátarasy oddělily areál kostela, fary, hřbitova a poutní kaple od pustnoucí osady. Z osady zůstal jediný dům. Kostel s kaplí a farou byly vyrabovány již po válce a koncem 50. let zbořeny.

Téměř zaniklá je i ves Liščí (*Fuchsberg*). Vesnice vznikla počátkem 17. století, postupně v původně smíšené vsi zcela převládlo německé obyvatelstvo. Před válkou zde bylo 55 domů. Po odsunu Němců se vesnice od 50. let ocitla v těsné blízkosti hraničního pásma a až do roku 1990 byla nepřístupná, v tomto období téměř úplně zanikla. Dnes zůstává posledních 5 domů z nichž pouze dva jsou alespoň zčásti udržované, ostatní opuštěné či v ruinách.

Podobně působí i zbytky vesnice Pláně (*Ploss*) jihovýchodně od Všerub při silnici na Nýrsko. Patří k nejstarším osadám v regionu, vznikla patrně v 1. polovině 14. století. Až do roku 1707 šlo o hraniční osadu, toho roku byla hranice posunuta asi o 2 km dále, čímž se na české území dostaly i nedaleké Sruby. Původní české osídlení v průběhu 17.-18. století zcela vytlačilo osídlení německé. Před válkou zde stálo 24 usedlostí. Po válce bylo německé obyvatelstvo vysídleno a po roce 1948 se Pláně staly nepřístupnou osadou v těsné blízkosti hraničních zátarasů. Dnes zde přežívají poslední čtyři domy.

Velmi zpustlá je i ves Pomezí (do roku 1945 Šprymberk) východně od Všerub při silnici do Hyršova. Osadu založili němečtí kolonisté na přelomu 16.-17. století, německou vsí zůstala až do války. Po válce bylo německé obyvatelstvo vysídleno, vesnice pak živořila 40 let v blízkosti hraničních zátarasů. Z původních 42 domů přežila toto období méně než čtvrtina, některé jsou navíc opuštěné a zpustlé stejně jako zemědělský areál. K Pomezí náležela dnes zcela zaniklá osada Švarcava jihovýchodně od Všerub. Osídlení zde vzniklo asi koncem 17. století na tehdy ještě německém území, od roku 1707 pak součást Čech. Po vysídlení německého obyvatelstva byly místem na počátku 50. let nataženy příhraniční dráty (v 70. letech posunuty až k silnici Všeruby-Pláně) a osada zcela zanikla. Dnes jsou zde louky.

Odsun německého obyvatelstva postihl po válce i jiná sídla zejména v jižní části řešeného území.

Obr. 2.2.6: Řešené území na speciální mapě (1:75.000) třetího vojenského mapování (františkovského) z let 1877-1880. Podkladem tohoto mapování se opět staly katastrální mapy. Oproti Františkovu mapování je vylepšeno znázornění výškopisu, nejen šrafami, ale také vrstevnicemi a kótami (kombinace Lehmannových šraf a vrstevnic po 20 m). Výsledkem mapování byly kolorované tzv. topografické sekce, z nichž později vznikaly tyto černobílé speciální mapy v měřítku 1:75.000, reambulované a hojně používané až do roku 1956. Tato reambulovaná mapa ukazuje stav území v období první československé republiky, před odsunem německého obyvatelstva (české i německé názvy). Zobrazuje strukturu zdejší krajiny, plochy lesů a nivních porostů, síť hlavních a vedlejších cest i řadu místních názvů. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>)

2.2.2 Znaky a hodnoty kult. a historické charakteristiky

2.2.2.1 Indikátory přítomnosti hodnot kult. a hist. charakteristiky

Přítomnost znaků přírodní charakteristiky je indikována přítomností či nepřítomností standardizovaných indikátorů vyplývajících ze zákona č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny.

B.1	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
B.1.1	Přítomnost národní kult. památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)		X
B.1.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
B.1.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
B.1.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)	X	
B.1.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	

ad B.1.6 - Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)

V řešeném území jsou vyhlášeny dvě vesnické památkové zóny, Pocinovice a Poleň (od roku 1995).

VPZ Poleň. Starobylá ves Poleň obklopená horami a lesy je poprvé zmiňována v roce 1254. Stával zde chrám svaté Markéty, který byl v době Josefa II. zrušen (zřícenina). Dnes tvoří hlavní dominantu vsi i celého okolí kostel Věch svatých ze 14. století. V centru obce se nachází několik lidových staveb (typ zděného domu z konce 18. století) z nichž čp. 4, 17, 12, 13, 35 a fara čp. 29 jsou registrovány jako kulturní nemovité památky.

Obr. 2.2.7, 2.2.8, 2.2.9, 2.2.10: Vesnická památková zóna Poleň. (Foto: Jiří Kupka)

VPZ Pocinovice. Pocinovice jsou největší a nejvýchodněji položená z někdejších jedenácti chodských vesnic. Ves má pravidelnou okrouhlou návěs, z níž se paprskovitě rozbíhají komunikace. Část obce byla v roce 1995 vyhlášena pro svou výjimečnou památkovou, historickou a urbanistickou hodnotu za vesnickou památkovou zónu. Po obvodu rozlehlé návsi obdélného tvaru leží větší i menší usedlosti, z nichž vynikají např. čp. 43, 47, 58, 89, 132, 147, 114 a 99. Po obvodu vsi zůstalo zachováno velké množství stodol s rámovými konstrukcemi. Dominantou návsi je kostel sv. Anny z let 1805 – 1806.

Obr. 2.2.11, 2.2.12, 2.2.13, 2.2.14: Vesnická památková zóna Pocinovice. Po obvodu rozlehlé návsi obdélného tvaru leží větší i menší usedlosti lidové architektury. (Foto: Jiří Kupka)

ad B.1.7 - Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)

V roce 1996 byla v okolí Chudenic vyhlášena na území části bývalého Černínského panství krajinná památková zóna Chudenicko.

Krajinná památková zóna Chudenicko. Samy Chudenice patří mezi nejstarší české osady. Od 12. století bylo sídlem prastarého českého rodu Černínů, který se nesmazatelně zapsal do jeho historie. Ve 13. století zde založil Drslav Černín gotickou tvrz, na jejíchž základech byl později postaven Starý zámek. Z téhož období pochází i nejslavnější chudenická památka - kostel sv. Jana Křtitele s původními malbami ze 14. století.

Značně zachovalá hospodářsky využívaná krajina kolem Chudenic je výsledkem cílevědomé krajinotvorné činnosti, jejímž kompozičním akcentem je zalesněný vrch Žďár se 45 m vysokou věží Bolfánkem, která je pozůstatkem kostela svatého Wofganga. Začátek cílevědomé úpravy krajiny v estetických formách je ve dvacátých letech 19. století. Tehdy dal při vývěru léčivého pramene postavit majitel panství hrabě Jan Rudolf Černín lázeňský dům, později přistavěl i velký skleníky. Na jeho příkaz bylo započato s úpravami okolí v duchu začínajícího „anglického“ krajinářského slohu.

Tyto úpravy lze rozdělit do dvou zásadních etap. V první etapě je vegetačním základem soubor dřevin domácí provenience. Souběžně s tím pokračovaly terénní úpravy, výstavba cest a procházkových pěšin a dobové zařízení romantického lázeňského parku - lavičky z březových a bukových tyčí. Již v roce 1826 byla dokončena stavba lázeňského domu a úprava jeho okolí i základ krajinné kompozice, včetně přestavby věže, zbylé z kostela sv. Wolfganga. Práce této první etapy kulminovaly ve třicátých letech, kdy byla vedle výstavby rybníků věnována zvláštní pozornost dálkovým komponovaným průhledům do krajiny, rámovaných modelovanými porosty z lesního komplexu i novými výsadbami. Součástí těchto úprav jsou již i výsadby dlouhých alejí kolem cest daleko do krajiny. Velmi důležitý počín z

této doby, který tak výrazně kultivuje krajinu dodnes, jsou výsadby soliterních skupin stromů i bosketů v zemědělsky obhospodařované krajině, které byly komponovány jako cíle i rámy dálkových pohledů.

Obr. 2.2.15: Vymezení KPZ Chudenicko, Obr. 2.2.16: Okolí Chudenic na mapě druhého vojenského mapování z první poloviny 19. století. Hranice KPZ vede podle vyhlášky takto: Hranice památkové zóny krajinného celku Chudenicko začíná na severu obce Kaničky na silnici Chocomyšl - Kaničky - Zichov. Před obcí Zichov se stáčí na východ podél jižního okraje obce, přechází potok a vede k polní cestě a po ní směrem k obci Výšensko ke kótě 476 (v lokalitě Karlovy). V tomto místě hranice přechází na lesní cestu a směřuje k jihovýchodu k potoku, po kterém vede k severovýchodu k mostku přes Chudenický potok. Přechází do koryta potoka, mění směr k jihovýchodu a pokračuje k mostku u silnice spojující Chudenice s Býšovem. Podél silnice směřuje k severovýchodu. Za obcí Býšov, v místě vyústění lesní cesty, v lokalitě Farský les, přechází hranice na tuto cestu a směřuje po ní k hranici katastrálního území. Pokračuje po hranici katastrálního území až k silnici Chudenice - Chlumská, přechází ji a podél lesa se dostává na lesní cestu. Krátkým úsekem vede k východu a korytem Bělýšovského potoka vede k můstku na silnici Slatina - Chudenice, po které pokračuje až k obci Slatina. Obec obchází po jejím západním okraji, přechází silnici Slatina - Lučice a pokračuje jižním směrem po polní cestě k Bezpravickému potoku. Jeho korytem směřuje k západu. Ze soutoku s dalším potokem pokračuje hranice jeho korytem k jihozápadu až k silnici vedoucí k obci Lučice. Silnice je osázena alejí stromů. Hranice proto probíhá ve vzdálenosti 20 m od paty stromů východním směrem od okraje silnice a míří k jihu. Na rozcestí v lokalitě Farská hůrka obrací směr k severozápadu a podél silnice míří ke křižovatce se silnicí vedoucí do osady Pušperk. Obec obchází severním zastavěným okrajem, přechází na lesní cestu pod zříceninou hradu Pušperk, po které pokračuje k okraji lesa. Krátkým úsekem po polní cestě pokračuje k okraji lesního celku Zadní polinky. Okrajem lesa směřuje k severu a severozápadu k silnici vedoucí do obce Bezpravovice. Podél silnice míří k zastavěnému okraji obce Bezpravovice, kterou obchází podél jejího jižního, východního a severního okraje. Ze severního okraje obce pokračuje krátkým úsekem po silnici k rozcestí s cestou, která probíhá podél okraje lesa (v lokalitě Rovce). Okrajem lesa směřuje k severu k silnici mezi obce Chocomyšl -- Lučice. Přechází silnici a podél okraje lesa směřuje ke korytu bezejmenného potoka. Přechází do koryta potoka, směřuje k severozápadu, k rybníku v lokalitě Pod lískovcem. Obchází rybník a obec Kaničky po východním okraji obce a vrací se do výchozího bodu. (text vyhlášky <http://monumnet.npu.cz>)

Od počátku třicátých let participoval stále větší měrou na správě černínských panství a na utváření krajiny a parku v Chudenicích jediný syn Jana Rudolfa, Evžen Černín. Jeho vlivem lze označit počátek druhé etapy ve vývoji chudenického parku. Je charakterizována počínající módou a posléze bohatým užitím exotických dřevin, dovážených zejména ze zámoří, a rozvojem šlechtění okrasných dřevin s následným užitím barevných, tvarových i listových kultivarů v kompozici parku. Zásadním činem pro tyto výsadby bylo založení školky pro vypěstování a dopěstování stromů a keřů do lázeňského parku. Tehdy byl již koncipován postupně jako park zámecký pro připravovanou přestavbu a dostavbu budovy lázní na zámek, ke které došlo v letech 1849-1859. Pro založení školky byla na podzim 1841 asi 1 km od lázeňského domu v lesním komplexu vykácena cca 2 ha plocha, vytrhány pařezy, odstraněny kameny a celá plocha rekultivována a oplocena. Tato školka byla určena výhradně pro okrasné dřeviny, protože pro dřeviny ovocné byla založena školka na jiném místě. S názvem Americká zahrada je poprvé spojen zápis v Černínově deníku z roku 1844. Původní centrální část parku o rozsahu 12 ha zůstala ve své podstatě zachována a relativně udržována, takže spolu se zámek dodnes tvoří kompoziční vrchol rozsáhlého krajinného

obrazu. Chudenický park a krajina jsou dodnes proslaveny hlavně Americkou zahradou, která je zřejmě evropským unikátem jak svou podstatou, tak i obsahem.

Krajinná památková zóna obsahuje kromě okolí Chudenic i okolní území s několika vesnicemi s dominantami kostelů, v kulturní zemědělské krajině s liniemi alejí podél cest a mezí.

Obr. 2.2.17, 2.2.18: KPZ Chudenicko. Starý Černínský zámek v Chudenicích a kostel svatého Jana Křtitele na Mírovém náměstí v Chudenicích. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.19: KPZ Chudenicko. Pohled ze silnice Chudenic – Lučice na východ. Mělká kotlina Chudenic je lemována zalesněnými svahy (Říčeň, 697 m Doubravka 727 m). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.20, 2.2.21, 2.2.22: KPZ Chudenicko. Alej lemující silnici z Chudenic do Lučic. Americká zahrada v lese pod Bolfánkem je nejen kulturní hodnotou ale i významnou hodnotou přírodní (NPP). (Foto: Jiří Kupka)

ad B.1.8 - Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)

V posuzovaném území se vyskytuje několik registrovaných kulturních nemovitých památek, které jsou v následujícím přehledu popisovány po jednotlivých obcích, jejichž katastry zasahují do řešeného území:

OBEC

katastr/místní část (první písemná zmínka)
poznámky k historii sídla
registrované kulturní nemovité památky vč. čísla rejstříku

BĚHAŘOV

Běhařov (část) (1352)

V roce 1352 je doložena tvrz vladyků z Běhařova. Roku 1651 koupil ves Karel Heřman Koc z Dobrše a připojil ji ke svému panství Bystřice nad Úhlavou. Od panství Bystřice byl roku 1661 Běhařov spolu s Mileticemi jako samostatný statek separován. Ke statku náležely vsi Běhařov, Libkov, Loučim, dominikální vesnička Nové Chalupy založená 1804, Modlín a Smržovice. Samostatný spojený statek Libkov-Běhařov-Loučim-Smržovice přestal existovat po roce 1848.

14572 / 4-2730 - kostel sv. Prokopa

18455 / 4-2731 – zámek čp. 1

Úborsko (část) (1539)

33089 / 4-3458 – kaplička jižně od obce, mezi železnicí a Úhlavou

26091 / 4-3459 - sousoší Kalvárie na návsi

Obr. 2.2.23, 2.2.24: Běhařov. Mezi registrované kulturní nemovité památky obce patří kostel svatého Prokopa na návsi a zámek čp. 1 (v panoramatickém pohledu na obec věžička vpravo). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.25, 2.2.26: Tetětice. V obci náleží mezi registrované památky mj. zpustlý areál zámku. (Foto: Jiří Kupka)

BEZDĚDOV

Struhadlo (1331)

Tetětice u Bezděkova (část) (1331)

21750 / 4-3442 – zámek čp. 1
 35858 / 4-3443 - venkovská usedlost čp. 15, z toho jen: špýchar
 41602 / 4-3444 - venkovská usedlost čp. 22

BRNÍŘOV

Brnířov (1543)

Obr. 2.2.27, 2.2.28: Brnířov. Pohled na ves od jihu. Brnířov leží usazen v Kdyňské brázdě, pod svahy Korábské vrchoviny, kde je výraznou dominantou vrch Koráb (773 m) s rozhlednou. Pohled na náves Brnířova s rybníkem. Jádru Brnířova má poměrně zachovanou urbanistickou strukturu doložitelnou s historických map. (Foto: Jiří Kupka)

ČERNÍKOV

Slavíkovice (1379)

Slavíkovice bývaly samostatné zboží, na němž v 17. stol. seděla rodina Vídršpergarů z Vídršperka. V 18. století zde stála kaple, na jejímž místě byl roku 1826 vystavěn nynější kostel, jenž se stal roku 1857 farním.

10315 / 4-4905 - kostel sv. Josefa

Nevděk (1584)

Vílov (1321)

Rudoltice u Černíkova (1379)

V roce 1236 se ves uvádí mezi zbožím kláštera kladrubského.

Černíkov (1379)

Černíkov býval samostatným zemským statkem, poté náležel k .bývalému panství Chudějnice Černínů z Chudenic

30089 / 4-2161 - hrad Ruchomperk, zřícenina a archeologické stopy, vrch Velký Kouřim

Hrad byl pravděpodobně vybudován koncem 12. století. Byl to nejspíše majetek člena rodu Drslaviců, postavený na místě pravěkého opevnění. V 15. století je uváděn už jako pustý.

DLAŽOV

Miletice u Dlačova (část) (1379)

26923 / 4-2839 - kaple sv. Jana Nepomuckého na návsi

Dlačov (část) (1379)

52158 / 4-5309 - kostel sv. Antonína Paduánského

25065 / 4-2837 - venkovská usedlost čp. 41, z toho jen: špýchar se stodůlkou, severní část obce, při hlavní silnici

15546 / 4-2838 - venkovská usedlost čp. 46, severní část obce při hlavní silnici

Buková u Klatov (1379)

Soustov (část) (1379)

Obr. 2.2.29: Dlažov. Obr. 2.2.30: Miletice. Dominantou Dlažova je kostel sv. Antonína Paduánského. Nejvýznamnější stavbou osady Miletice, místní části Dlažova, je kaple svatého Jana Nepomuckého na návsi. (Foto: Jiří Kupka)

DOLANY

Malechov (část) (1350)

V letech 1569-1670 seděli na Malechově Měsíčkové z Výškova, potom byl přikoupen ke Švihovu a s ním k Chuděnicím.

Dolany u Klatov (část) (1232)

Někdejší tvrz byla rodným sídlem pánů z Dolan. V 16. století náležely Dolany jezuitské koleji v Klatovech, po jejíž zrušení spadly na královskou komoru, od níž je roku 1805 koupil hrabě Černín z Chuděnic a připojil je k panství chuděnickému.

Balkovy (1385)

30837 / 4-2866 - venkovská usedlost čp. 2

30346 / 4-2867 - venkovská usedlost čp. 6

Řakom (část) (1379)

35670 / 4-3283 - boží muka s pamětním křížem severně od obce

32940 / 4-3284 - výšinné opevněné sídliště - hradiště, archeologické stopy

HRADIŠTĚ

Hradiště u Domažlic (část) (1379)

Obr. 2.2.31: Chocomyšl. V Chocomyšli jsou za kulturní nemovité památky prohlášeny socha svatého Jana Nepomuckého na návsi a venkovská usedlost čp. 10. **Obr. 2.2.32: Chodská Lhota.** Rozlehlé návsi dominuje kaple svatého Václava. (Foto: Jiří Kupka)

CHOCOMYŠL

Chocomyšl (1365)

Ves byla původně rozdělena na několik vládyčích statků. V roce 1480 seděli na tvrzi a statku Chocemyšlští z Vildenfelsu, z nichž poslední Wolf prodal (1583) Chocomyšl Jindřichu st. ze Žákavy, za něhož byla připojena ke statku Srbskému. Později se stala samostatným statkem a roku 1683 se dostala rodině Vratislavů, roku 1693 Novohradským z Kolovrat, roku 1708 Vunšvicům a nedlouho potom byla přivtělena k Chuděnicům. Na místě bývalé tvrze byl vystavěn (1761-63) nový zámek, který r. 1773 shořel.

33547 / 4-4021 - socha sv. Jana Nepomuckého

23894 / 4-2092 - venkovská usedlost čp. 10

CHODSKÁ LHOTA

Chodská Lhota (1325)

Chodská Lhota patří mezi jedenáct nejstarších privilegovaných chodských vsí (snad vznikla při kolonizační vlně již v desátém století). Byla příslušná k rýzmborskému panství, v 17. století připadla do dědičného práva Lamingerů z Albernreuthu. V berní rule (1654) je uváděna jako součást panství Újezd sv. Kříže. V tereziánském katastru spadá pod panství Kout - Trhanov v majetku Stadionů.

51785 / 4-5302 - kaple sv. Václava

Obr: 2.2.33: Chodská Lhota. Na rozlehlé návsi, která má částečně dochovanou urbanistickou strukturu doloženou historickými mapami, dominuje památkově chráněná kaple sv. Václava. (Foto: Jiří Kupka)

CHUDENICE (KPZ Chudenicko)

Chudenice

Původní tvrz z 12. stol., sídlo staročeského rodu Černínů, byla přestavěna renesančně a r. 1776 přeměněna na „starý“ barokní zámek. Na přímlovu Humprechta Černína vysadil (1592) Rudolf II. Chuděnice na městečko, nadal je výročními trhy a městským znakem. Muzejní expozice zaměřená na pobyty Josefa Dobrovského (v l. 1816-28) a na rodáka Jaroslava Kvapila (1868-1950, hrob na zdejším hřbitově). Kostel sv. Jana Křtitele z 2. pol. 14. stol. s gotickými nástěnnými malbami a renesanční archou Mistra chudenického oltáře (z r. 1505). V r. 1680 zde došlo ke srážce sedláků s vojskem Americká zahrada – chráněný park (1,9 ha), založený v r. 1842 hrabětem E. Černínem. Sbírka vzácných dřevin amerického a asijského původu (douglaska, dřín velkokvětý, liliovník, platan, mandžuská arálie aj.). Národní přírodní památka

21906 / 4-2983 - kostel sv. Jana Křtitele, Mírové náměstí

15344 / 4-2988 - kaple sv. Anny

33254 / 4-4162 – kaplička u křižovatky na Slatinu

30871 / 4-2987 - jiná sakrální stavba - věž bývalého kostela sv.

Wolfganga, Bolfánek, na kopci nad zámek Lázeň

44196 / 4-4309 - pomník padlým I. a II. světové války na návsi
 34545 / 4-2985 - zámek Starý čp. 1
 30946 / 4-2984 – fara čp. 2 na návsi (Mírové náměstí)
 46400 / 4-2991 - venkovský dům čp. 15 U Soukeníků
 35859 / 4-2992 - venkovská usedlost čp. 18 U Heriánů
 29089 / 4-2993 - venkovská usedlost čp. 28 U Rejchů
 22618 / 4-4105 – myslivna čp. 54, V Kramolech
 40231 / 4-2994 - venkovská usedlost Kvapilova čp. 58 U Slámů
 29593 / 4-2986 - zámek Lázeň čp. 60 pod Bolfánkem

Slatina u Chudenic

Lučice u Chudenic

Před rokem 1351 seděl zde na tvrzi Otík Lučický z Krutěnic a po něm roku 1533 Petr Bozděch z Kamenice.

20881 / 4-4153 - venkovská usedlost U Žižků čp. 2

Bezpravovice

45327 / 4-2751 - venkovská usedlost čp. 5, z toho jen: špýchar

45940 / 4-2752 - venkovský dům čp. 17

Obr. 2.2.34, 2.2.35, 2.2.36: Chudenice. V Chudenicích a okolí (KPZ Chudenicko) je registrováno množství kulturních nemovitých památek. Na snímcích je zachycen Starý zámek v Chudenicích, zámek Lázeň pod Bolfánkem a kostel svatého Jana Křtitele na náměstí. (Foto: Jiří Kupka)

CHUDENÍN

Svatá Kateřina u Chudenína (část) (1654)

Někdejší královácká rychta, jedna z osmi na Šumavě (její obyvatelé byli poddanými krále), založena asi v 16. století na zemské obchodní stezce spojující Čechy s Bavorskem, na nejnižším místě Královského hvozdu při zemské hranici. Po odsunu Němců a zapojení do hraničního pásma devastovaná (90% zástavby zaniklo).

30289 / 4-3461 - výšinné opevněné sídliště - hradiště, archeologické stopy (část Hradčany)

Hvězda u Chudenína (část)

Fleky (1600)

Uhliště (část) (1444)

28295 / 4-3460 - kostel sv. Linharta

Chudenín (část) (1579)

Ves byla postavena na Královském Hvozďe kolem roku 1579 a patřila ke hradu domažlickému. (kaple P. Marie z roku 1834)

Liščí u Chudenína (1697)

Hadrava (část) (1600)

15239 / 4-2879 - venkovská usedlost čp. 16 na návsi (na hranicích)

JEŽOVY

Ježovy(část) (1251)

Stávalo tu několik vládyčích statků, jež Jezovští z Lub skupili a drželi jako samostatný statek. Roku 1518 se zde usadil Mikuláš Nebílovský z Drahobuze, jehož potomci celé století zde panovali. Roku 1615 koupil Ježov Jan Křištof z Račína, od něhož ještě téhož roku byl přikoupen ke Švihovu. Když pak panství

švihovské bylo roku 1640 děleno, dostal Ježov Jan Max. Černín z Chuděnic, jehož nástupce Jan Heřman obnovil zdejší tvrz. Roku 1738 byl Ježov připojen k panství merklínskému.

Trnčí (část) (1401)

Chlumská (1379)

Osada byla rozdělena na mnoho vladyčích statků, později byla připojena ke hradu Švihovu a s ním se dostala k Chuděnicím.

KANICE

Kanice u Domažlic (část) (1339)

zámek s mešní kaplí sv. Jana Nep. a hrobka s kaplí P. Marie. Na jih od Kanic rozvaliny hradu Netřebu, po jehož opuštění si postavili Kaničtí z Čachrova hrad ve vsi a seděli tu až do 2. pol. 17. stol. Nedlouho potom Kanice připojeny k Chuděnicům. Po mnohých změnách majitelů se staly roku 1810 samostatným zbožím

20742 / 4-2106 - hrad Netřeb, zřícenina a archeologické stopy, vrch v lese JJV od Kanic

Zřícenina hrádku z doby kolem r. 1391. Po r. 1528 již pustý. Stejnojmenná přírodní rezervace chrání pralesovitý porost asi 200 tisíc červených starých 600-700 let s lípou, dubem a klenem. Výskyt lilie zlatohlavé, kokoříku a toličky lékařské.

KANIČKY

Kaničky

46777 / 4-2107 - venkovská usedlost čp. 1, z toho jen: špýchar

19167 / 4-2108 - venkovská usedlost čp. 8

18286 / 4-2109 - venkovská usedlost čp. 9, z toho jen: špýchar

KDYNĚ

Starec (1397)

Prapořiště (1452)

25061 / 4-2192 - venkovská usedlost čp. 22

Podzámčí (1654)

Zříceniny gotického hradu založeného Děpoitem Drslavicem ve druhé polovině 13. století, přestavěného po požáru v r. 1448. Hrad byl dobyt a vypálen v r. 1641 švédským vojskem. Od r. 1935 přírodní divadlo (Rýzmberské divadelní léto). Rozhledna z r. 1847.

35552 / 4-2043 - venkovská usedlost čp. 29

26108 / 4-2042 - venkovská usedlost čp. 18

34532 / 4-2041 - venkovská usedlost čp. 14

32640 / 4-2040 - venkovská usedlost čp. 1

31402 / 4-2118 - hrad Rýzmberek, zřícenina (vrch mezi Kdyní a Koutem)

Kdyně (1369)

První zmínky z r. 1300, od r. 1624 město. Kostel sv. Mikuláše ze 14. stol., barokně přestavěn. Na náměstí radnice ze 17. stol. a empírová brána se lvem. Textilní manufaktura, rozšířená v r. 1769 a přebudovaná v 19. stol. na továrnu. V r. 1853 se přádelna uvádí jako největší podnik v kraji. Empírové budovy přádelny (z r. 1840) jsou technickou památkou.

26888 / 4-2110 - kostel sv. Mikuláše (návrší severně od města)

41949 / 4-4543 - kaple sv. Jana Nepomuckého

23906 / 4-2117 - kaplička P. Marie Bolestné pod hřbitovem

11831 / 4-5097 - synagoga, Viktora Hubeného čp. 12

41328 / 4-2113 - rodinný dům, Americká čp. 62

35204 / 4-2114 - rodinný dům, Starokdyňská čp. 89

25970 / 4-2116 - přádelna, Nádražní čp. 313

Branišov na Šumavě (1408)

Dobříkov na Šumavě (1379)

Smržovice (1379)

Hluboká u Kdydě (1404)

KLATOVY

Věckovice u Janovic nad Úhlavou (část) (1385)

Drslavice u Tupadel (část) (1410)

KOLOVEČ

Koloveč (část) (1226)

Zichov (1272)

25241 / 4-2124 – tvrz čp. 1

KOUT NA ŠUMAVĚ

Kout na Šumavě (část) (1544)

Kouty se připomínají v 16. století jako příslušenství hradu Rýzmburka. Jiří z Gutenšteina zde postavil tvrz, na níž sídlili majitelé rýzmbursko-koutského panství. V roce 1670 získali panství Černínové Chudenic. Roku 1696 koupili Kouty ještě s jinými statky Stadionové. V obci je klasicistní zámek z 18. století, přestavěný novogoticky v roce 1824, nyní restaurace. Interiéry upraveny v roce 1928. Kostel sv. Jiří vznikl rozšířením barokní kaple v r. 1704. Soubor památných stromů (duby a lípy).

KŘENICE

Křenice (malá část) (1339)

Přetín (část) (1272)

LIBKOV

Libkov (1379)

21955 / 4-2132 - venkovská usedlost čp. 9

LOUČIM

Loučim (1357)

Gotický poutní kostel Narození P. Marie z pol. 14. stol. (obkročná klenba), barokně upravený. Hrob básníka Rudolfa Mayera (1837-65). Židovský hřbitov z pol. 19. stol.

27637 / 4-2133 - kostel Narození P. Marie

36002 / 4-2136 - židovský hřbitov v lese severně od vsi

31844 / 4-4025 - socha sv. Jana Nepomuckého při kostele mezi stromy

100633 – fara čp. 1 u kostela Panny Marie

38868 / 4-2134 - venkovská usedlost čp. 3

Obr. 2.2.37, 2.2.38, 2.2.39: Loučim. V Loučimi je registrováno několik kulturních nemovitých památek, dominuje jim kostel Narození Panny Marie. Před kostelem stojí mezi stromy socha sv. Jana Nepomuckého při kostele. (Foto: Jiří Kupka)

MEZHOLEZY

Mezholezy u Černíkova (1379)

MEZIHOŘÍ

Mezihoří u Švihova (část) (1548)

20618 / 4-3435 – kaplička u silnice při čp. 1

16058 / 4-3433 - venkovská usedlost čp. 18

35191 / 4-3434 - venkovská usedlost čp. 30, z toho jen: špýchar

MRÁKOV

Klíčov u Mrákova (malá část) (1325)

Mrákov patří k jedenácti privilegovaným chodským obcím.

řada památek v obci (mimo řešené území)

NĚMČICE

Němčice u Kdyně (1379)

38356 / 4-2160 - hrad Nový Herštejn, zřícenina, 1,5 km jihozápadně od obce, v lese

Zřícenina raně gotického hradu z doby kolem r. 1270. Roku 1475 byl dobyt a pobořen bavorským vojskem, v r. 1549 již opuštěn. Dochovala se část věže s baštou, stavení se střílnami a rozlehlé opevnění. Přírodní rezervace Herštýn okolo hradu s více než 200 let starým bukovým porostem se vzácnou hájní květenou (lýkovec, áron plamatý, kokořík, jaterník podléška, mařinka vonná, výskyt několika druhů měkkýšů)

Úlíkov (1654)

NOVÁ VES U KDYNĚ

Nová Ves u Kdyně (1508)

POCINOVICE

Orlovice u Pocinovic (1722)

Pocinovice (část – většina) (1325)

Největší a nejvýchodnější privilegovaná chodská ves. V roce 1693 střetnutí Chodů s císařským vojskem v místech, zvaných V útoku. Empírový kostel sv. Anny z počátku 19. století

26096 / 4-2183 - kostel sv. Anny na návsi

12429 / 4-4822 - kaple Bolestné P. Marie, s kříž. Cestou, severně od obce v lese Dobrá Voda

28172 / 4-2184 - venkovská usedlost čp. 47

23716 / 4-2186 - venkovská usedlost čp. 123

Obr. 2.2.40, 2.2.41: Pocinovice. Rozlehlé návsi dominuje kostel svaté Anny na návsi. (Foto: Jiří Kupka)

POLEŇ

Poleň (1254)

Ve 14. století zde vystavěli tvrz Nebílovští z Drahozuze. Počátkem 17. století drželi Poleň Chlumčanští z Přestavlk, pak pánové z Klenového, od nichž Poleň koupil (1711) Frant. Jos. hr. Černín z Chuděnic a připojil ji k Chuděnicům. Na návrší původně gotický kostel Všech svatých ze 14. stol., přestavěný v r. 1739. Rodný dům archeologa a historika Karla Hostaše (1854 až 1934). Lidové stavby, typ zděného domu z konce 18. stol., čp. 12, 13, 35. Na návsi Dobrovského lípa, stáří 250 let.

14303 / 4-3246 - kostel Všech svatých se zříceninou kostela sv. Markéty
 47283 / 4-3247 - kaple hřbitovní, sv. Salvátora, na hřbitově
 45620 / 4-3248 - venkovský dům čp. 12, severozápadní část obce
 26103 / 4-3249 - zemědělský dvůr čp. 13 - bývalá tvrz – jihozápadní okraj obce
 100557 – fara čp. 29
 17184 / 4-3250 - venkovská usedlost čp. 35
 26730 / 4-3254 - venkovská usedlost čp. 4 (čp. 4 a 17)

Mlýnec (1379)

Zdeslav (1379)

mešní kaple obnovena roku 1831

Poleňka (1379)

Lidové stavby z konce 18. stol. Rodiště Josefa Sedláčka (1911 až 1987), prvního Čecha, který se dostal na jižní pól (1961) a rodiště Josefa Franty Šumavského.

26730 / 4-3254 - venkovská usedlost čp.4 (čp. 4 a 17)

Pušperk (1264)

Zdejší poplužní dvůr a chmelnice bývaly panstvím Černínů z Chudenic.

45525 / 4-3252 - hrad - hrádek Pušperk, zřícenina, 4,5 km severozápadně Poleně

Zřícenina raně gotického hradu z r. 1266. Hrad býval zbožím královským, jenž často buď darován nebo zastavován rozličným pánům. V 15. stol. hrad dobyt a pobořen husity. Poněvadž Břeněk z Ronšperka činil odtud loupeživé výpravy do okolí, vytáhli (r. 1473) Klatovští proti němu polem, hradu dobyli a jej pobořili. Dochoval se obranný systém (hradební zdi a příkop)

Obr. 2.2.42: Poleň. Vsi, která je prohlášena vesnickou památkovou zónou, dominuje kostel Všech svatých. (Foto: Jiří Kupka)

SRBICE

Srbice u Kolovče (část) (1226)

Srbice se připomínají roku 1273 jako kostelní ves doksanského kláštera. V 15. století zde seděli Roupovští, roku 1580 Jindřich Žakavec ze Žakavy, jenž zde vystavěl zámek. Potomci drželi Srbice do roku 1664, načež následovali hrabata z Bubna, kteří ji odprodali k Chuděnicům.

Těšovice u Kolovče (část) (1336)

STRÝČKOVICE

Strýčkovice (část)

ŠVIHOV

Švihov (část) (1254)

Lhovice (část) (1548)

37401/4-3104 - výšinné opevněné sídliště - hradiště Tuhošť, archeologické stopy

ÚBOČ

Úboč (1251)

V Uboči stávalo panské sídlo, na němž se připomíná roku 1251 Jiřík a roku 1316 Vítla z Úboče. Ve 14. stol. byla ves rozdělena na Dolní a Horní Uboč. Každá se uvádí jako zvláštní plebanie.

20112 / 4-4035 - tvrz - tvrziště, archeologické stopy, v zahradě fary čp. 1

29632 / 4-2244 - kostel sv. Mikuláše na návsi

18934 / 4-2245 - venkovská usedlost čp. 4

42130 / 4-2246 - venkovská usedlost čp. 33

ÚNĚJOVICE

Únějovice (část – většina)

mešní kaple z r. 1869, bývalá tvrz přestavěna na sýpku. Roku 1435 se připomíná Jan z Únějovic a od konce 16. století se zde připomíná rodina Černínů z Chuděnic

ÚSILOV

Úsilov (1379)

Úsilov byl kdysi zvláštním statkem s tvrzí, který byl roku 1711 spojen s černínským panstvím Chuděnice.

32570 / 4-4564 - tvrz

VŠEPADLY

Všepadly (1379)

na blízkém vrchu Kouřimi zbytky tvrže Rauchenberka

32411 / 4-2258 – kaplička na návsi

VŠERUBY

Všeruby u Kdyně (část) (1586)

Odpradávná vedla Všerubským průmyskem hlavní obchodní stezka z Plzně do Regensburku. V blízkosti Všerub porazil v roce 1040 Břetislav I. německého krále Jindřicha III. Iniciátorem založení Všerub byl Jiřík z Gutštejna, který vlastnil rýzmberské panství. Císař Maximilián povýšil Všeruby na městečko (r. 1570) a propůjčil mu městský erb. V roce 1692 ho koupil Volf Maxmilián Lamingen a připojil ho opět k rýzmberskému panství. Po Lamingenově smrti získali Všeruby Stadionové.

Pomezí na Šumavě (část – většina) (1621)

Sruby na Šumavě (část)

Pláně na Šumavě (1379)

Chalupy (1697)

Hyršov (1622)

Hájek u Všerub (část) (1586)

Studánky u Všerub (1654)

Brůdek (1650)

Bývalé panství Kouty a Trhanov. Kostelík svatého Václava na Brůdku stojí o samotě a údajně byl vystavěn knížetem Břetislavem I. po r. 1040 na památku jeho vítězství nad císařem Jindřichem III.

33569 / 4-2044 - kaple sv. Václava

ZAHOŘANY

Oprechtice na Šumavě (část) (1434)

Na přelomu 14. a 15. století vlastnil Oprechtice a blízké Prudice záhadný Černín z Ruchomperka. Po smrti jeho manželky Maruše r. 1404 připadly Oprechtice královské komoře. V 16. století náležely Oprechtice k panství

hradu Nového Herštejna, s ním vystřídalý několik majitelů až nakonec zůstaly nastálo v chudnickém panství.

Stanětice (část) (1239)

Před rokem 1372 získali Stanětice majitelé blízkého hradu Rýzmburka. S Rýzmburkem byla později obec přičleněna ke koutskému statku, k němuž patřila až do konce feudalismu.

Hříchovice (část) (1379)

Osada byla v majetku Racka ze Švamberka, majitele nedalekého hradu Netřeb. Později přešla obec k panství hradu Nového Herštejna. Pustý Herštejn s panstvím zakoupilo v roce 1547 město Domažlice, v jehož majetku zůstala osada až do 19. století.

2.2.2.2 Kulturní dominanty

Kulturní dominantou je chápán je krajinný prvek či složka v krajině nebo dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují souhrn charakteristik daného místa či oblasti

V řešení území se nachází několik nesporných dominant, které vizuálně ovládají větší či menší části území. Mezi kulturními dominantami lze uvést:

Kaple sv. Markéty na vrchu nad Dlažovem. Stavba na zalesněném vrchu je zdáli viditelná zejména při příjezdu od Klatov, kde ovládá část údolí Úhlavy, uplatňuje se i při pohledu z Kdyňské brázd a z jejích protilehlých svahů. Vytváří spolu se zalesněným vrchem (642,8 m) nezaměnitelné panorama a výrazný orientační bod. Byla postavena v novogotickém slohu roku 1886. Dříve na tomto místě stávala kaple dřevěná. Kaple byla postavena z podnětu pana Josefa Jokla rolníka z Dlažova, který věnoval na stavbu 600 zlatých, a roku 1887 byla slavnostně vysvěcena při účasti lidstva z celého okolí.

Obr. 2.2.43: Kaple svaté Markéty na vrchu nad Dlažovem. Dominantní není pouze vlastní stavba kaple, ale i vzrostlé stromy u ní, které převyšují okolní les. (Foto: Jiří Kupka)

Bolfánek. Rozhledna Bolfánek tvoří dominantu zalesněného vrchu Zďáru (587 m) nad Chudenicemi a je komponována jako výrazný orientační bod krajinářských úprav Chudenicka, patrný jednak z okolí Chudenic, jednak ze západu od Kaniček. Na vrchu stávala kaplička svatého Wolfganga. Pověst uvádí, že když se vracel řezenský biskup sv. Wolfgang z Prahy, kde na přání knížete Boleslava II. vysvětil v r. 973 prvního českého biskupa Dětmara, přenocoval tu v jeskyňce pod skalou. Nedaleko byla studánka s léčivou vodou, ke které přicházeli poutníci zblízka i zdaleka. V letech 1722 - 1725 zde postavil František Josef Černín podle plánu černínského architekta Maxmiliána Kaňky velký poutní kostel, který byl

však za reforem císaře Josefa II. v roce 1782 uzavřen. Kostel chátral a byl v roce 1810 zbořen až na věž, která počala sloužit jako rozhledna lidově zvaná Bolfánek. V roce 1845 byla rozhledna původně s cibulovitou věží zvýšena na 45 metrů a věž tesařským mistrem Janem Kubátem změněna do nynější podoby. V letech 1950-1951 byla věž opravena. V letech 2001 a 2002 dostala celá rozhledna nová okna.

Obr. 2.2.44, 2.2.45: Bolfánek. Věž Bolfánek se uplatňuje z celé Chudenické kotliny i od západu, z okolí Kaniček. Snímek zachycující střechu rozhledny z Chudenického náměstí a od Slatiny. (Foto: Jiří Kupka)

Rozhledna na Korábě. Velké části Kdyňské brázdy a zejména vlastnímu prostoru Kdyně dominuje rozhledna na vrchu Korábu. Svojí nadmořskou výškou (773 m) náleží vrch Koráb k nejvyšším vrcholům Chudenické vrchoviny. Již v roce 1902 proto uvažovali kdyňští turisté o vystavení rozhledny. Ale teprve v roce 1938 se podařilo na vrcholu Korábu vystavět a zpřístupnit dřevěnou rozhlednu s malou chatou. Později získala chata velký sál a prostory prvního patra, zanedlouho byl zde vystavěn i lyžařský můstek. Po válce byla konstrukce rozhledny sestavená z klád, potlučená prkny. V této podobě fungoval Koráb až do konce 80. let, kdy byla staré rozhledna odstraněna. V roce 1992 byla dokončena nová rozhledna.

Obr. 2.2.46, 2.2.47: Koráb. Na nejvyšším vrcholu Korábské vrchoviny (773 m) na Kdyni dominuje výrazná stavba rozhledny. (Foto: Jiří Kupka)

Kostel v Loučimi. Velké části Kdyňské brázdy dominuje bílá věž Loučimského kostela postaveného na vyvýšeném ostrohu nad potokem Andělce. Kostel zasvěcený Narození Panny Marie, jehož výstavba probíhala v letech 1325 – 1375, stojí uprostřed loučimského hřbitova. Architektonicky jde o vyvinutou švábskou gotiku čtrnáctého století a je to solidní kamenická práce, která kostel řadí v lepším vesnickým stavbám tohoto typu. Kostel si dodnes dochoval původní gotickou výmalbu – hvězdnou oblohu, která má své místo na klenbě vzosně zaklenutého kněžiště.

Obr. 2.2.48, 2.2.49: Kostel Narození Panny Marie v Loučimi. Bílá věž loučimského kostela dominuje rozlehlému prostoru Kdýřské brázdy. (Foto: Jiří Kupka)

Dále se v řešeném území nachází množství menších dominant, zejména venkovských kostelů, ovládajících nejen své bezprostřední okolí, ale objevující se i v řadě průhledů a dávají místu nezaměnitelný ráz a identitu. Jsou jimi například:

Kostel v Poleni. Obci vystavěné na vyvýšeném místě nad potokem Poleňkou dominuje gotický kostel Všech svatých ze 14. století. Na oltáři kopie obrazu P. Marie s Ježíškem z dílny Lucase Cranacha (Originál je uložen v Národní galerii v Praze). Celé historické centrum obce je vyhlášeno vesnickou památkovou zónou.

Kostel ve Slavíkovcích. Slavíkovcím položeným v mírném úvalu a jejich okolí dominuje kostel svatého Josefa z roku 1827. Odborníky je řazen mezi hodnotnou klasicistní architekturu.

Kostel v Úboči. Na mírném návrší je ve vsi postaven kostel sv. Mikuláše ze 13. století, později několikrát upravovaný a dostavovaný. Kostel se objevuje v pohledech při příjezdu do Úboče.

Obr. 2.2.50, 2.2.51: Kostel Všech svatých v Poleni. Gotický kostel dominuje údolí Poleňky v okolí obce. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.52, 2.2.53: Kostel sv. Josefa ve Slavíkovících. Kostel dominuje mělké slavíkovické kotlině. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.54, 2.2.55: Kostel sv. Mikuláše v Úbočí. Kostel dominuje části Úbočské kotliny. (Foto: Jiří Kupka)

Kostel v Chudenicích. Chudenickému údolí dominuje věž kostela sv. Jana Křtitele. Jádrem dnešního kostela pochází z druhé poloviny 14. století. Nejslavnějším dílem v kostele je velký křídlový oltář z roku 1505. V presbytáři se nachází obraz z oltáře ze švihovské hradní kaple – Oplakávání Krista z konce 15. století.

Obr. 2.2.56, 2.2.57: Kostel sv. Jana Křtitele v Chudenicích. Kostelní věž dominuje celému Chudenickému okolí. (Foto: Jiří Kupka)

2.2.2.3 Znaky a hodnoty kulturní a historické charakteristiky

Znaky kulturně historické charakteristiky, indikované přítomností výše uvedených indikátorů, jsou doklady kulturně-historického vývoje krajiny zasazené ve specifickém rámci přírodních podmínek posuzovaného území.

Území Branžovského bioregionu představuje kultivovanou kulturní krajinu s množstvím menších či větších vesnic obklopených plochami luk a polí lemovaných okraji lesů pokrývajících vrcholy a svahy rámuující krajinné prostory. Krajinu člení linie alejí podél cest a silnic, doprovodné liniové doprovody vodních toků, i remízky, skupiny stromů i solitéry rozmístěné s krajině. Struktura zemědělské krajiny s množstvím nelesní zeleně, bodové i liniové, členěné silničkami a cestami představuje hlavní charakteristiku území.

V krajině je rozloženo množství vesnic a vesniček, z nichž je většina středověkého původu. Tuto dochovanou strukturu osídlení doplňují i menší enklávy zástavby a samoty. Většina vsí má alespoň částečně dochovanou urbanistickou strukturu (Chodská Lhota, Hluboká, Pocinovice, Úsilov, Poleň, Chudenice, Tetědice a další). Z porovnání historických map je patrné, že zůstala po staletí zachována i struktura hlavních cest a silnic, výrazně se uplatňujících v krajině liniovými vegetačními doprovody.

Specifickou část řešeného území představuje komponovaná krajina Chudenicka s historickými stavbami (starý zámek, kostel, zámek Lázeň, kaple na hřbitově, křížky...), dominantami (Bolfánek, Chudenický kostel), rybníčky, průhledy, alejemi (sakurová alej, alej na hřbitov) a parkovými úpravami (park u zámku Lázeň, Americká zahrada).

V krajině se významně uplatňují i četné kulturní dominanty, které dávají řadě krajinných prostorů nezaměnitelnost a jedinečnost. Výraznou dominantou je například poutní kaple svaté Markéty u Dlažova, kostel v Loučimi, kostel v Poleni, kostel ve Slavíkovcích, kostel v Úboči, kostel v Chudenicích, rozhledna Bolfánek či rozhledna na Korábě. Drobná sakrální architektura (kříže, kaple na návsích, kapličky) však prostupuje celé řešené území.

Ve zdejších sídlech je registrováno několik kulturních nemovitých památek. Nachází se zde však i řada dalších historicky cenných objektů, kaplí a objektů lidové architektury s dochovanými formami, materiály či měřítkem. Harmonickou zástavbu zdejších sídel místy narušují areály zemědělských podniků s měřítkově se vymykajícími objekty vzniklými ve 2. polovině 20. století.

Osobitý ráz má jih řešeného území, pro které jsou typické zaniklé či téměř zaniklé obce a osady bývalého hraničního pásma, s ruinami a zbytky objektů.

Obr. 2.2.58: Fleký. 2.2.59: Liščí. 2.2.60: Pláně. Jižní část území má typický pohraniční charakter s množstvím zaniklých sídel i objektů. Vedle toho se zde objevuje nová zástavba, která zcela neodpovídá zdejší tradiční zástavbě. (Foto: Jiří Kupka)

B.2	Identifikované hlavní znaky kulturní a historické charakteristiky	klasifikace znaků	
		dle významu	dle cennosti
		XXX zásadní XX spoleurnující X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
B.2.1	Dochovaná struktura kulturní krajiny (pole, louky, lesy, sady, remízy)	XXX	XX
B.2.2	Dochovaná struktura osídlení (rozložení vsí, osad a samot)	XX	XX
B.2.3	Dochovaná struktura cest a silnic s liniovými doprovody alejí	XX	X
B.2.4	Dochovaná urbanistická struktura sídel	XX	XX
B.2.5	Komponovaná krajina Chudenicka (osy, průhledy, aleje, dominanty...)	XX	XXX
B.2.6	Kulturní dominanty kostelů (kostely, rozhledny)	XXX	XX
B.2.7	Cenná architektura a soubory	X	X
B.2.8	Přítomnost objektů lidové arch., dochované formy, materiály, měřítko	X	X
B.2.9	Přítomnost zaniklých sídel a objektů (vsi, kostely, objekty)	XX	X
B.2.10	Dochovaná drobná sakrální arch. (křížky, kaple, boží muka, hřbitovy)	X	X
B.2.11	Zemědělské areály	X	X

Obr. 2.2.61: Hluboká. Hluboká je příkladem dochované urbanistické struktury dlouhé ulicové vsi podél silnice I/22. **Obr. 2.2.62: Tetětice.** Dochovanou urbanistickou strukturu a původní ráz si zachovala i osada Tetětice na východní hranici bioregionu. **Obr. 2.2.63: Brnířov.** (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.64: Branišov, Obr. 2.2.65: Drslavice. Obr. 2.2.66: Orlovice. Obr. 2.2.67: Smržovice. Obr. 2.2.68: Únějovice. Obr. 2.2.69: Vílov. Ve zdejších vesnicích se dochovaly jednotlivé objekty i celé části vsí s dochovanými objekty tradiční venkovské architektury. Pouze některé z nich jsou prohlášeny za kulturní nemovité památky. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.70: Kaple na návsi v Branišově. Obr. 2.2.71: Čtvercová kaple v Brnířově. Obr. 2.2.72: Kostel v Hyršově. Obr. 2.2.73: Kaple v Únějovicích z roku 1868. Obr. 2.2.74: Kaple ve Všepadlech. Obr. 2.2.75: Kaple v Zíchově z roku 1871. Ve zdejších vesnicích se vyskytuje řada staveb sakrální architektury, které, ač nejsou registrovány jako kulturní nemovité památky, dotváří ráz a jedinečnost těchto sídel. (Foto: Jiří Kupka)

2.3 Vizuální charakteristika, estetická atraktivnost, estetické hodnoty, prostorová skladba a konfigurace prvků

2.3.1 Úvod a vymezení pojmů

V posuzovaném území Branžovského bioregionu, jakkoli je tvořen různorodými částmi, se jedná o krajinu s vysokou estetickou atraktivitou, ve které přírodní složky, jejich vizuální znaky a přírodní hodnoty, spolu se složkami kulturními, sídly a zemědělskými plochami, určujícím způsobem spoluvytvářejí krajinnou scénu a harmonii krajiny.

2.3.1.1 Estetická hodnota krajiny

Klíčovým pojmem hodnocení kvalit krajiny a identifikace znaků a hodnot krajinného rázu je pojem estetické hodnoty krajiny. Ve volné krajině s převládajícím přírodním charakterem, v záměrně kultivované krajině i v parku můžeme najít místa, prostory, pohledy, výhledy a scenérie, kde většina návštěvníků pocítí příjemný pocit zájmu, potěšení, okouzlení či překvapení. Emocionální zážitek může být provázen vybavením si různých souvislostí, obdobných zážitků i racionálním zhodnocením vnímaných jevů. V průběhu prožitku vzniká vědomí estetické hodnoty pozorované (vícesmyslově vnímané) krajiny. Závisí samozřejmě na návštěvníkovi samém, jak silný je to pocit, jakými dalšími pocity, myšlenkami a asociacemi je provázen.

Estetická hodnota krajiny se projevuje ve smyslových vjemech pozorovatele, který krajinu vnímá jako prostor (prostorovou scénu) všemi smysly. Tyto vjemy odrážejí tzv. emocionální hodnoty krajiny a vyvolávají určité duševní pocity jako je uklidnění, vyrovnaní nebo naopak neklid, překvapení, úžas.

Estetické hodnoty krajiny jsou však tvořeny nejenom hodnotami emocionálními, ale také hodnotami obsahovými. Právě obsahové hodnoty jsou pro vnímání a hodnocení krajiny velmi specifické. Běžný názor na estetiku krajiny tkívá v kráse přírodních prvků a scenérií je třeba doplnit o vnímání a racionální hodnocení užitečnosti a potřebnosti určitých prvků či struktur v krajině. U staveb a technických zařízení může tímto vnímáním spolu s estetikou funkčních technických tvarů vznikat vědomí estetické hodnoty. V přírodě si však vnímavý pozorovatel může uvědomovat a prožívat pocit sepjetí s přírodou a závislosti na přírodě. Samota, vjemy působící na všechny smysly, vliv počasí nebo ročního období vytváří působivý rámec, ve kterém člověk oceňuje bohatství forem, tvarů a barev přírody, její proměnlivost a zákonitost jejího života. Tomu odpovídají některé rysy krajinné scény, které jsou zpravidla pokaždé považovány za znaky estetické hodnoty. Jsou to např. neobvyklost, cennost a zachovalost přírodní nebo přírodě blízké scenerie, pocit zdravé harmonické a obyvatelné krajiny, výraznost, „převaha“ přírodních složek, krása a účelnost hospodářských úprav a kultivace krajiny.

Dějiny kultivace krajiny ukazují, že pohled na estetické hodnoty přírody se vyvíjel a měnil s vývojem poznání, filosofie, idejí a kultury. Estetická hodnota krajiny byla vždy chápána v závislosti na estetické normě. Estetická norma je určitým filtrem, který v určité době, v určité zeměpisné šířce a délce, v určitém kulturním prostředí ovlivňuje způsob estetického vnímání, citění a prožívání. Estetická norma je závislá na celé škále společenských vlivů. Estetickou normu pohledu na krajinu v naší době, v našich geografických a kulturních podmínkách ovlivňuje vědomí nutnosti zachování přírody a jejích přirozených hodnot. Estetickým se stává to, co je pro přírodu a její procesy přirozené a to, co k její přirozenosti patří.

Z hlediska hodnocení rázu krajiny chápeme estetickou hodnotu ve dvou rovinách -

jakožto výsledek emocionálního a hodnotícího prožitku a jako projev přítomnosti určitých specifických jevů, znaků a hodnot krajiny. Vznik estetických hodnot krajiny je přitom závislý na subjektivních vlastnostech uživatele nebo pozorovatele (subjektu) - např. pozorovatel jako hospodář nebo návštěvník v krajině - a dále pak na objektivních okolnostech pozorování a vnímání. Těmito objektivními okolnostmi rozumíme za prvé fyzický vztah subjektu a objektu – vnímání v pohybu, vnímání z určitého místa, význam denní doby, význam roční doby – a za druhé objektivní vlastnosti krajiny (objektu). Těmito objektivními, identifikovatelnými a popsatelnými vlastnostmi jsou konfigurace a charakter prvků krajinné scény, prostorová skladba a rozlišitelnost a jedinečnost krajinné scény.

2.3.1.2 Krajinná scéna

Obraz krajiny je pojmem obecným, vyjadřujícím senzuální projev vnitřní struktury krajiny. Různé části - místa a prostory v krajině - se navenek odlišují rozdílně, rozdílná je jejich krajinná scéna. Oproti obecnému pojmu „obraz krajiny“ se pojmu „krajinná scéna“ používá při vyjádření obrazu určité krajiny – místa nebo prostoru v určitém čase. Dílčí části krajinné scény, u kterých je záběr vnímání nějakým způsobem usměrněn, ohraničen nebo rámován, jsou označovány jako krajinné scenérie. Scenérie mohou být důležité pro vyjádření a popsání výjimečných estetických hodnot krajiny.

Krajinná scéna je tvořena množstvím hmotných a vizuálně se projevujících prvků. Tyto prvky mohou mít přírodní či antropogenní povahu. Přítomností prvků a jejich struktur vznikají určité vizuální jevy, které mohou představovat podstatné znaky krajinného rázu. Analýza krajinné scény pracuje se zobecněním prvků a struktur do několika skupin, tak jak je to obdobné v architektonické, urbanistické a krajinářské kompozici.

Krajinnou scénu charakterizuje přítomnost takových prvků a jejich struktur, jakými jsou body a bodové struktury, linie a liniové struktury, plochy a plošné struktury, texturní a barevné struktury a prostory a prostorové struktury.

2.3.2 Znaky a hodnoty prostorové skladby

Vlastnostmi prostorů a jejich skladbou vznikají určité jevy, které mohou být zobecněny ve znaky prostorové skladby. Jedná se o způsob a čitelnost vymezení prostoru, formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko, vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů a konfiguraci prvků krajinné scény.

Prostorové uspořádání a vlastní charakter prvků krajiny ovšem ještě nepopisuje všechny jedinečné vlastnosti krajiny nebo krajinného prostoru. Jsou zde ještě jevy a vlastnosti nejenom neměřitelné, ale také na první pohled těžko pozorovatelné. Je to kulturní význam a tradice místa, které dávají krajině v očích návštěvníka zvláštní hodnotu. Může vzniknout charakter jedinečnosti, neopakovatelnosti dojmu z určitého krajinného prostoru. Tyto hodnoty dávají vzniknout vztahu návštěvníka nebo pozorovatele k určitému místu, jeho subjektivnímu, emotivnímu vztahu, identifikaci s konkrétním prostředím.

2.3.2.1 Krajinné prvky a jejich vzájemná konfigurace

Krajinné prvky a jejich vzájemná konfigurace v krajinné scéně a jejich struktury se mohou (ale nemusí) projevovat čitelností, výrazností a nezaměnitelností znaků krajinné scény. V případě posuzovaného území se jedná o následující jevy:

- **Body a bodové struktury.** Krajinná scéna v řešeném území se místy vyznačuje výraznou skladbou (konfigurací) bodů či akcentů. Plochy otevřených polí a luk doplňují solitérní stromy jejich skupiny či remízy, bodově působící řídke aleje stromů doprovázející komunikace. Bodovými prvky jsou i terénní a architektonické dominanty (rozhledny, věže kostelů). Bodové prvky a jejich struktura má pozitivní význam

v estetické atraktivnosti krajinné scény, neboť člení zdejší zemědělskou krajinu, vnáší do ní rytmus, rastr, akcenty, vytváří dominanty a subdominanty a vytváří významné a jedinečné orientační body (např. vrch Koráb s rozhlednou).

Obr. 2.3.1: Krajina v severní části bioregionu (pohled na Mezihoří od západu). Krajině dominuje vrch Běleč (712 m), který je výraznou krajinnou dominantou i významným bodem v krajině. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.2: Krajina v okolí Libkova v Havranické vrchovině. Snímek zachycuje pohled od Libkova na východ. V krajině doplňují plošné struktury (louky, plochy lesů) četné bodové prvky krajinné nelesní zeleně (solitérní stromy a keře, bodově působící stromořadí topolů). (Foto: Jiří Kupka)

- **Linie a liniové struktury.** Linie hrají v krajinné scéně řešeného území významnou roli. Jedná se zejména o měkké linie okrajů lesních porostů, liniové doprovody vodotečí, mezí, cest a silnic. Do liniové struktury je třeba zahrnout i působení siluet zalesněných hřbetů a vrchů. Liniové prvky a jejich struktura má pozitivní význam v estetické atraktivnosti krajinné scény, neboť člení zdejší zemědělskou krajinu na menší celky.

Obr. 2.3.3: Krajina v Kdyněské brázdě. Snímek zachycuje pohled na Chodskou Lhotu od kostela v Loučimi. Chodská Lhota je posazena na svazích vrchu Chlumeck (643 m). V krajině jsou patrné linie doprovodné vegetace podél cest, vodotečí a mezí, které člení plochy zemědělské půdy. Výraznými liniemi jsou i hranice lesů a linie horizontů. (Foto: Jiří Kupka)

- **Plochy a plošné struktury.** Ve skladbě ploch přírodě blízkého charakteru (lesní plochy svahů lemující jednotlivé otevřené prostory údolí), scelených ploch zemědělské krajiny (pastvin), luk a trvalých travních porostů tkví výrazný kontrast, který je rysem harmonizujícím krajinnou scénu.
- **Texturní a barevné struktury.** Plošné prvky zemědělských ploch, trvalých travních porostů a luk se projevují typickou barevností a texturou a kontrastují s jednotnou strukturou a tmavší barevností porostních okrajů lemujících lesů.

Obr. 2.3.4: Krajina v Poleňské kotlině. Snímky zachycují krajinu mezi Úsilovem a Mezholezy. V otevřené zemědělské krajině se střídají plochy jednotlivých kultur (pole, louky), členěné liniemi vegetačních doprovodů cest, vodotečí a mezí, kontrastující s tmavými plochami lesů pokrývajících svahy vymezující prostor kotliny. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.5: Chudenicko. Pohled z Bolfánku směrem na Kaničky. Ze snímku je patrné střídání různě barevných ploch, kdy tmavé plochy lesů, jejichž barevnost je proměnlivá v závislosti na ročním období, kontrastují se světlými plochami zemědělské půdy, barevnými podle pěstované kultury. (Foto: Jiří Kupka)

- **Prostory a prostorové struktury.** Jedná se o poměrně rozsáhlé území, jehož jednotlivé části mají odlišný charakter, ráz krajiny. Jsou tvořeny různě vymezenými a různě rozsáhlými prostory a jejich strukturami. Aby bylo možné lépe popsat prostorovou skladbu řešeného území, je vhodné jej rozdělit na menší, uchopitelnější a jednoznačně popsatelné části (prostory, místa krajinného rázu).

2.3.2.2 Znaky prostorové skladby

Na základě dominantních rysů (souboru znaků) krajiny bylo možno na území bioregionu delimitovat prostory a soustavy prostorů (místa krajinného rázu) s tím, že rozloha jednotlivých oblastí a míst vychází jednoznačně z krajinné struktury a z výraznosti vizuálně vnímaných prostorových vztahů vyjádřených v obrazu krajiny.

V plošné a prostorové struktuře a vizuálních vztazích krajiny se projevuje zejména charakter georeliéfu, vegetačního krytu a charakteru osídlení a hospodářského využití krajiny. Základním rysem krajiny je její výšková členitost, tvary terénního reliéfu, dynamika terénu a výraznost terénních tvarů (terénní dominanty, horizonty, terénní hrany, tvary údolí a převýšení). Georeliéf předurčuje také měřítko krajiny – poměry dimenzí viditelných částí

krajiny vzhledem k měřítku člověka. Zejména tedy na základě geomorfologického členění a dalších kritérií lze krajinu rozčlenit na charakterově odlišné segmenty krajiny (místa krajinného rázu), která jsou vymezována jako v krajině vnímatelné a vizuálně do jisté míry oddělené prostory nebo soustavy navazujících prostorů (např. koridory vodotečí se vzájemně propojenými prostory, konkávní prostory horských údolí nebo soustavy údolí a vymezujících svahů).

Pomocí georeliéfu lze řešené území zřetelně rozdělit na několik částí (místa krajinného rázu). Zalesněné hřbety s terénními dominantami oddělují otevřená, zemědělsky využívaná údolí. Výrazným předělem, rozdělujícím řešené území na dvě části, je dopravně významná Kdyňská brázda, severovýchodní část Jezvinecké vrchoviny. Severně od ní se nachází Chudenická vrchovina, tvořená Korábskou vrchovinou a Poleňskou pahorkatinou. Korábská vrchovina má vidlicovitý tvar se třemi paralelními hřbety ve směru JZ-SV (Úlikovský, Suchohorský a Doubravský hřbet s příčným údolím Poleňky spadající do Klatovské kotliny), které jsou v místě nejvyššího zdvihu spojeny na jihozápadě Korábským hřbetem ve směru SZ-JV, který spadá do Kdyňské brázdy. Zalesněným hřbetům dominují výrazně vystupující vrcholy, v Doubravském hřbetu Velký Bítov (712 m n.m.), Malý Bítov (668 m n.m.), Doubrava (727 m n.m.), za zaříznutým údolím Poleňky poté Řičeň (697 m n.m.) a Běleč (712 m n.m.). V Suchohorském hřbetu vystupují zejména Suchá hora (639 m n.m.) a Velký Kouřim (641 m n.m.), v Úlikovském hřbetu Úlikovská hora (710 m n.m.), Kněžská hůrka (658 m n.m.) a Velká skála (650 m.n.m.). Korábskému hřbetu dominuje Koráb (773 m n.m.), dále Slupný (601 m n.m.), Rýzmbek (680 m n.m.), Kněžská hora (691 m n.m.), Čertův vrch (750 m n.m.), Černá skála (731 m n.m.) a další. Mezi hřbety Korábské vrchoviny vznikají dvě kotliny, Úbočská a Poleňská, na severu a severovýchodě ukončené vyšším reliéfem Zichovské vrchoviny a Ježovské pahorkatiny.

Krajině jižně od Kdyňské brázdy dominují vrchy Havranické vrchoviny, nejvyšší část Všerubské vrchoviny, s dominantními zalesněnými vrchy (kužely) Kameňák (751 m n.m.), Havranice (665 m n.m.), Jezvinec (739 m n.m.) či Lišák (710 m n.m.). Na Havranickou vrchovinu, která je z velké části zalesněná a pouze na úpatích vrchů vznikají otevřenější enklávy, na západě a severozápadě navazuje nižší a méně zalesněné Koutská vrchovina.

V bioregionu byly vymezeny tyto prostory (místa krajinného rázu):

- A. Kdyňská brázda
- B. Poleňská kotlina
- C. Úbočská kotlina
- D. Havranická vrchovina
- E. Koutská vrchovina
- F. Klatovská kotlina

Znaky prostorové skladby je možno podrobněji vyjádřit třemi hledisky:

- Způsob a čitelnost vymezení prostoru.
- Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko.
- Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů.

A. Kdyňská brázda

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. Prostor Kdyňské brázdy je poměrně dobře vymezen na severu výraznými zalesněnými svahy a horizonty Korábského hřbetu v Korábské vrchovině (Slupný – Rýzmbek – Škarman – Kravař – Hora – Koráb – Čertův vrch – Černá skála – Dlažovská hůrka), na jihu stoupajícím terénem Všerubské vrchoviny (Havranické a Koutské vrchoviny). Ve své východní části (od Dobré hory na východ) se prostor sklání k východu, do Klatovské kotliny, kde se otevírá do široké nivy Úhlavy. Protéká jí potok Andělice náležející k povodí Úhlavy. Na západě (od Dobré hory na západ), kudy protéká Záhořanský potok (povodí Radbuzy) se obrací k Domažlické pahorkatině.

Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Kdyňská brázda má charakter zvlněného úvalu vytvářejícího jednotlivé dílčí prostory. Brázda se u Dobré hory (641 m n.m.) dělí na dvě části, východní a západní. Východní částí kotliny dominuje prostor Kdyně vymezený dominantami zalesněných vrchů. Prostor celkově působí otevřeným dojmem a velkým měřítkem.

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. V prostoru Kdyňské brázdy vznikají zejména kvůli modelaci terénu a vegetaci dílčí prostory různé velikosti a měřítka, které na sebe plynule navazují (okolí Libkova, centrální otevřený prostor údolí Andělice, prostor mezi Dobrou horou a Bezným, okolí Kdyně). Na východě i západě je prostor brázdy otevřen do navazujících prostorů Klatovské kotliny resp. Domažlické pahorkatiny.

Obr. 2.3.6: Pohled do Kdyňské brázdy od jihu. Na snímku je zachycen Brnířov (vlevo) a Hluboká (vpravo). Prostor je na severu lemován zalesněnými svahy Korábského hřbetu v Korábské vrchovině. Nejvyšším vrcholem na horizontu je Koráb (773 m), před ním vystupuje Kněžská hora (691 m). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.7: Pohled na Kdyňskou brázdu od severu (od Branišova). Snímek zachycuje pohled ze svahu Korábského hřbetu, od osady Branišov, k jihu. Na horizontu se objevují zalesněné svahy Všerubské vrchoviny. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.8: Krajina v Kdyňské brázdě. Snímek zachycuje pohled od Loučimi na jih. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.9: Krajina v Kdyňské brázdě. Snímek zachycuje pohled na Loučim (dominanta kostela) od jihu, z cesty z Chodské Lhoty na Orlovice. Prostor od severu vymezují zalesněné svahy Korábské vrchoviny, které na snímku dominuje Černá skála (731 m). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.10: Krajina v Kdyňské brázdě. Snímek zachycuje pohled do Kdyňské brázdy z cesty na Orlovice. Pod zalesněnými svahy Korábského hřbetu (Čertův vrch 750 m a Černá skála 731 m) je usazena osada Smržovice. Kotlině dominuje kostel v Loučimi (vpravo). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.11: Krajina v okolí Libkova v Havranické vrchovině. Snímek zachycuje pohled na Libkov od jihu, ze silnice z Libkova na Běhařov. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.12: Krajina v Kdyňské brázdě. Snímek zachycuje krajinu v blízkosti Smržovic (z cesty ze Smržovic k osadě Modlín). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.13, 2.3.14: Krajina v okolí Kdyně. Pohled na město Kdyni od severovýchodu a od severu. Město je ze všech stran obklopeno výraznými zalesněnými vrchy (na snímku Bezný 659 m a Klepný 555 m). Kulturní dominantou města je kostel sv. Mikuláše. (Foto: Jiří Kupka)

B – Poleňská kotlina

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. Prostor tvoří údolí Poleňky a jejích přítoků v kotlině vymezené zalesněnými hřbety Korábské vrchoviny, na jihu Korábského hřbetu s vrchy Koráb, Čertův vrch, Černá skála a Dlažovská hůrka, na západě svahy Suchohorského hřbetu s vrchy Hora, Suchá hora a Velký Kouřím, na východě hřebeny Doubravského hřbetu s dominantami vrchů Velký Bítov, Malý Bítov, Doubrava a Říče. Na severu je kotlina ohraničena mírně zvlněnými zalesněnými vrcholky Ježovské pahorkatiny severně od Chudenic.

Obr. 2.3.15: Krajina Poleňské kotliny. Snímek od Slatiny směrem na Poleň. Vlevo se zdvihají zalesněné svahy Doubravy (727 m). (Foto: Jiří Kupka)

Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Otevřený prostor kotliny pokrytý zejména zemědělskou půdou člení na menší dílčí prostory mělká údolí drobných vodních toků, přítoků Poleňky, modelace terénu (Zdeslavská hůrka, Na skalce), menší lesní

útvary (jižně od Lučic vč. Chudenické bažantnice, jižně od Pušperku), remízy a liniová zeleň. Celkově je prostor Poleňské kotliny otevřený, s velkým měřítkem.

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. V prostoru Poleňské kotliny vznikají zejména kvůli modelaci terénu a vegetaci dílčí prostory různé velikosti a měřítka, které na sebe plynule navazují (Chudenicko, okolí Poleně, centrální otevřený prostor v okolí Rudoltic, prostor v okolí Slavíkovíc, uzavřený prostor Mezholezy). Celkově je prostor Poleňské kotliny jednoznačně vymezen a uzavřen. Průhledy do okolních prostorů jsou umožněny pouze v dílčích pohledech (např. od Slatiny údolím Poleňky průhled do Klatovské kotliny). Z vyvýšených poloh zejména na okrajích kotliny se otevírají panoramatické výhledy.

Obr. 2.3.16: Krajina v Poleňské kotlině. Pohled na osadu Mlýnec. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.17: Krajina Poleňské kotliny. Snímek z cesty ze Slatiny směrem na Poleň. Dominantou prostoru je zalesněný vrch Řičej (697 m) (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.18: Krajina Poleňské kotliny. Pohled na Slavíkovice od západu. Prostor kotliny vymezují zalesněné svahy Doubravského hřbetu v Korábské vrchovině. Snímku dominuje vrch Velký Bítov (712 m). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.19: Krajina v Poleňské kotlině. Snímky zachycují krajinu u Úsilova, první panorama zachycuje krajinu mezi Vílovem a Úsilovem, druhé mezi Úsilovem a Mezholezy. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.20: Chudenicko. Pohled z Bolfánku směrem na Lučice. (Foto: Jiří Kupka)

C Úbočská kotlina

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. Úbočská kotlina je prostor širokého údolí Merklínky a jejích přítoků ohraničený zalesněnými hřbety Korábské vrchoviny, na jihovýchodě je to zalesněný Suchohorský hřbet (Hora – Suchá hora – Velký Kouřím – lesní komplex Žďár), na jihu svahy Korábského hřbetu (Hora – Nový Herštejn – Kravař - Slupný), na severozápadě Úlikovského hřbetu (Úlikovská hora – Kněžská hůrka – Velká skála). Severní část kotliny vymezují zalesněné svahy Zichovské vrchoviny (Radlice, Buková hora). Severozápadně od Chocomyše je kotlina vymezena méně výrazně, měkce modelovaným reliéfem s nižšími vrchy (Holý vrch, Kolník, Bílý kámen)

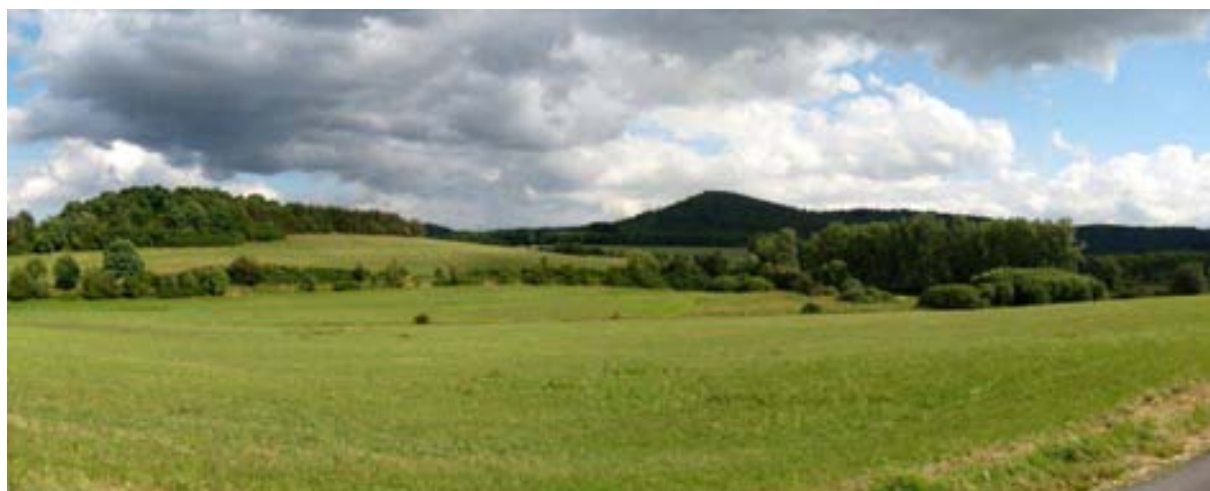
Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Otevřený prostor Úbočské kotliny pokrytý zejména zemědělskou půdou člení na menší dílčí prostory mělká údolí drobných vodních toků, přítoků Merklínky, modelace terénu (Škarman, Holý vrch, Terezín), lesní útvary, remízy a liniová zeleň. Celkově je prostor Úbočské kotliny otevřený, s velkým měřítkem. Vznikají zde však drobnější uzavřené prostory menšího měřítka (Úlikov, Oprechtice, Zichov).

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. V prostoru Poleňské kotliny vznikají zejména kvůli modelaci terénu a vegetaci dílčí prostory různé velikosti a měřítka, které na sebe plynule navazují (okolí Zichova, Kaniček, Únějovic, centrální prostor mezi Všepadly a Němčicemi). K tomu přistupují samostatné enklávy (Úlikov, Oprechtice), které působí jako samostatné prostory – někdy spojené se zbytkem kotliny dálkovými průhledy s vyvýšených poloh (panoramatické průhledy od Úlikova do kotliny i na enklávu Oprechtice). Celkově je prostor Úbočské kotliny poměrně jednoznačně vymezen a uzavřen. Průhledy do prostorů Domažlické pahorkatiny jsou umožněny pouze v dílčích pohledech, z vyvýšených

poloh. Z rozhledny Bolfánek v lesním komplexu Žďár se vizuálně propojují prostory Úbočské a Poleňské kotliny.

Obr. 2.3.21: Krajina v Úbočské kotlině. Pohled na Němčice od Úlíkova (ze svahů Úlíkovské hory). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.22: Krajina v Úbočské kotlině. Pohled z cesty mezi Všepadly a Úbočí (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.23: Krajina v Úbočské kotlině. Pohled z cesty Kaničkami a Zíchovem. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.24: Krajina v Úbočské kotlině. Zemědělská krajina mezi Chocomyšlím a Kaničkami. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.25: Krajina v Úbočské kotlině. Pohled na Němčice od jihozápadu. (Foto: Jiří Kupka)

D Havranická vrchovina

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. V případě Havranické vrchoviny se jedná o konkávní prostor, o zalesněný masiv Jezvinec – Lišák – Havranice a o přilehlé otevřené svahy v okolí a dále o prostor mezi tímto masivem a zalesněnými svahy Kameňáku (prostor Fleků).

Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Díky charakteru Havranické vrchoviny je vytváření prostorů odlišné od ostatních vymezených prostorů. Jedná se o menší prostory vymezené terénem i vegetací na úpatích Jezvineckého masivu (prostor v okolí Liščí vymezený vrchy Lišák – Medvědí vrch – Hlásný vrch, v okolí Fleků mezi vrchy Lišák a Kameňák) a o menší uzavřené enklávy v zalesněné krajině (Orlovice). Převládají lesy, v otevřených polohách pastviny nad ornou půdou, sídla jsou částečně vylidněná, některé bývalá sídla zaniklá – vzniká tím charakteristický ráz pohraniční krajiny.

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. Jednotlivé prostory v Havranické vrchovině jsou poměrně samostatné, bez výraznějších vzájemných vazeb, což je způsobeno specifiky Havranické vrchoviny, kdy otevřené prostory obklopují zalesněný Jezvinecký masiv. Prostory se naopak otevírají směrem k ostatním prostorům, ke Klatovské kotlině, Koutské vrchovině, Kdyňské brázdě a Šumavě.

Obr. 2.3.26: Krajina v Havranické vrchovině. Panorama od Orlovic na západ. (Foto: Jiří Kupka)

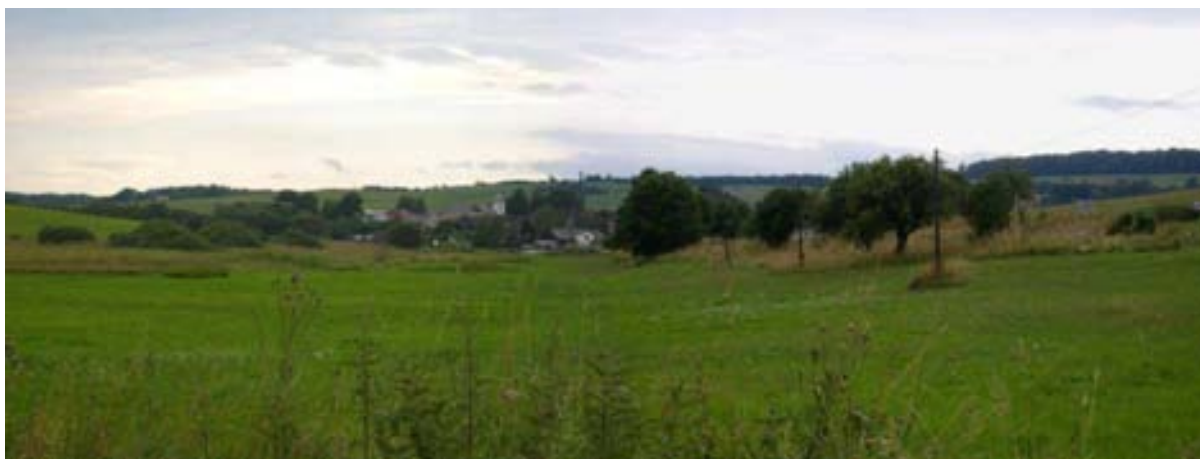
Obr. 2.3.27, 2.3.28, 2.3.29: Krajina v lokalitě Fleky. Jižní část bioregionu má příhraniční charakter. Kromě zaniklých sídel je většina zdejších osad částečně zdecimovaných. Objevuje se v nich však i nová zástavba. V zemědělství převažuje spíše pastevectví než rostlinná výroba. (Foto: Jiří Kupka)

E Koutská vrchovina

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. Koutská vrchovina vytváří díky bohaté modelaci terénu několik otevřených prostorů zemědělské krajiny obklopené nižšími zalesněnými vrchy a lesními plochami. Prostor v okolí Hyršova vymezují Všerubský vrch – Hlásný vrch – Kameniště a jejich zalesněné hřebety, prostor kolem Nové Vsi Dobrá hora – Chlumeck – Bezný – Čepice – Na Spáleném, Všerubský průsmyk hřebety Bezný – Čepice – Všerubský vrch a Klepný – Běláhrad. I v těchto prostorech lze vymezit menší dílčí prostory mělkých údolí oddělených hřebítky či krajinné segmenty omezené vegetací

Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Koutská vrchovina je bohatě modelovaná řadou potoků směřujících na jih, do Chambachu. Mělká údolí oddělují nevysoké hřbety a hřebítky i ojedinělé vrchy. Většina otevřených prostorů zemědělské krajiny ohraničené lesy má velké měřítko.

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. V krajině vzniká několik víceméně oddělených prostorů, omezených zvlněným reliéfem a lesy. V nich se vyvíjí jednotlivé dílčí prostory, které na sebe navazují, jsou vizuálně propojené. Prostor v okolí Nové si se otevírá do Kdyňské brázdy (z vyvýšené polohy Vítovky jsou oba prostory vizuálně propojené), prostor Všerubského průsmyku navazuje na Kdyňskou brázdu v okolí města Kdyně, prostor v okolí Hyršova plynule navazuje na plochy Havranické vrchoviny (Pláně). Z řady vyvýšených míst se otevírají panoramatické pohledy na vrcholy Šumavy či Hoher Bogen.

Obr. 2.3.30: Krajina v okolí Hyršova ve Všerubské vrchovině (pohled od osady Chalupy). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.31, 2.3.32: Krajina pod vrchem Bezný (659 m) a Čepice (642 m) v Koutské vrchovině. Snímky zachycují panorama osady Nová Ves od severu a od východu, od osady Vítovky. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.33: Krajina v okolí Hyršova ve Všeřubské vrchovině (z cesty na Pomezí). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.34: Krajina v okolí Hyršova ve Všeřubské vrchovině (od osady Chalupy na severovýchod). (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.35: Krajina v Koutské vrchovině. Krajina z cesty mezi Pomezím a Pláněmi. (Foto: Jiří Kupka)

F Klatovská kotlina

Způsob a čitelnost vymezení prostoru. Jedná se o okrajovou část bioregionu, která je na západě vymezena zalesněnými svahy Doubravského hřbetu (Tuhošť – Běleč – Řičeň – Doubrava – Malý Bítov – Velký Bítov) a Jezvinecké vrchoviny (Havranice, Jezvinec, Lišák), na východě se otevírá do nivy Úhlavy, Klatovské kotliny – již mimo řešené území Branžovského bioregionu. V údolí Andělky (podél silnice I/192) a podél silnice I/22 se otevírá do Kdyňské brázdy.

Formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko. Prostor je otevřený, velkého měřítka, s dálkovými průhledy na vzdálené horizonty Šumavy.

Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů. Kromě zalesněných svahů Doubravského hřbetu a Jezvinecké vrchoviny a navazujících ploch působí prostor svébytným dojmem, bez vazby na Branžovský bioregion. Pouze v nivě Andělky a podél silnice I/22 se otevírá do Kdyňské brázdy.

Obr. 2.3.36: Pohled na svahy Doubravského hřbetu v Korábské vrchovině od východu (ze silnice Drslavice – Řakom). Snímek zachycuje zalesněné svahy, které tvoří okrajovou část bioregionu. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.3.37: Hranice severní části bioregionu (pohled přes Švihov). Snímek zachycuje severní hranici bioregionu s výraznými vrchy Běleč (697 m) a Tuhošť (601 m). Zalesněný Doubravský hřbet na jihu pokračuje vrchy Řičej (697 m) a Doubrava (727 m). (Foto: Jiří Kupka)

2.3.2.3 Měřítko krajiny a prostorové vztahy

Měřítko krajiny je závislé na měřítku vymezujících prvků - výšce porostů a na dimenzi šířky a délky prostoru. V řešeném území se na většinou jedná se o otevřený prostor většího, místy středního měřítka (v dílčích prostorech vymezených reliéfem či vegetací). Volné zemědělské plochy jsou vymezeny měkkými lesními okraji a zalesněnými horizonty. V lesním interiéru a v dílčích částech řešeného území (enklávy uvnitř lesů – např. Orlovice, údolí zaklenutá mezi vrchy) lze hovořit i o malém měřítku. V celkovém pohledu na řešené území se jedná o krajinu s harmonickým měřítkem, ve které členění krajiny odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí a způsobům trvale

udržitelného využívání dané krajiny. Z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka a jednotlivých prvků.

Obr. 2.3.38: Chudenicko. Pohled z Chudenické hůrky (518 m) směrem na severozápad. Díky modelaci terénu působí i větší plochy zemědělské půdy středním měřítkem. (Foto: Jiří Kupka)

V řešeném území resp. v jeho převažující části můžeme hovořit o souladu činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), o trvalé udržitelnosti užívání zemědělské kulturní krajiny, o harmonickém souladu jednotlivých prvků a prostorů krajinné scény, tj. o harmonických vztazích v krajině.

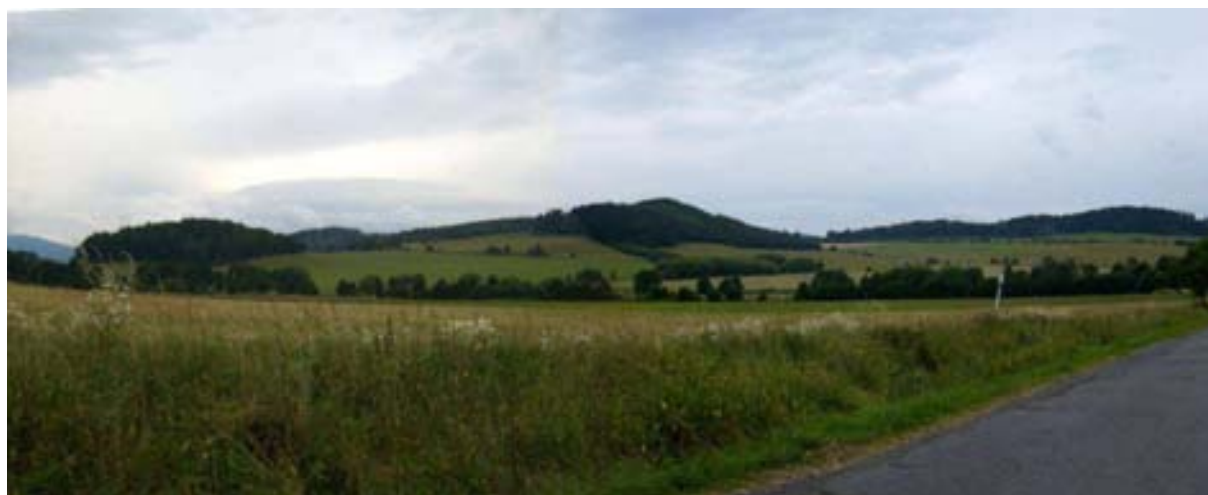
Pouze v dílčích segmentech krajiny se vyskytují rušivé jevy, které harmonické vztahy resp. harmonické měřítko krajiny poškozují. Jedná se však o ojedinělé prvky, uplatňující se pouze v dílčích scénériích (lom Trnčí, zemědělské areály v krajině).

Obr. 2.3.39: Krajina v severní části bioregionu (pohled z cesty z Ježov na Trnčí). Snímek zachycuje severní hranici bioregionu s výraznými vrchy Běleč (712 m) a Řičeň (697) v Korábské vrchovině. U osady Trnčí je velký lom pod vrchem Krušec (603 m). (Foto: Jiří Kupka)

2.3.2.4 Znaký estetických hodnot vč. harmonického měřítka a vztahů v krajině

C.2	Identifikované hlavní znaky vizuální charakteristiky	klasifikace znaků	
		dle významu	dle cennosti
		XXX zásadní XX spouštějící X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
C.2.1	Zřetelné vymezení prostorů terénními horizonty (zalesněné hřbety a vrchy)	XXX	XX
C.2.2	Charakteristické průhledy a přítomnost míst panoramatického vnímání krajiny	X	XX
C.2.3	Výrazné terénní dominanty (kužely a kupy, výrazné vrchy)	XXX	X
C.2.4	Místa dálkových průhledů s více horizonty (z vyvýšených míst)	X	X
C.2.5	Mozaika s výraznými prvky rozptýlené zeleně v krajině se zemědělským využitím	XX	X
C.2.6	Zřetelné linie vegetačních prvků (okraje lesních porostů, aleje, doprovodná zeleň atd.)	XX	X
C.2.7	Přítomnost bodových prvků (solitery, skupiny, remízy) v zemědělské krajině	XX	X
C.2.8	Přítomnost architektonických dominant (kostely, rozhledny)	X	XX
C.2.9	Harmonie měřítka zástavby bez výrazné měřítkově vybočujících staveb	XX	XX
C.2.10	Zřetelný soulad měřítka prostoru a měřítka jednotlivých prvků	XX	XX
C.2.11	Soulad hospodářské činnosti a přírodního prostředí (zemědělská krajina)	XX	X
C.2.12	Výrazně přírodní nebo přírodě blízký charakter krajinného rámce (zalesněné horizonty)	XXX	X
C.2.13	Ojedinělé měřítkově vybočující prvky (lom Trnčí, zemědělské areály)	X	X
C.2.14	Harmonická kulturní kultivovaná krajina KPZ Chudenicko	XX	XXX

Obr. 2.3.40: Krajina v Havranické vrchovině. Krajina v okolí obce Pocinovice (Foto: Jiří Kupka)

3 VÝSLEDKY

Na základě výše uvedených charakteristik krajinného rázu bude provedeno vymezení hranic nového přírodního parku vč. jádrových území a návrhu ochranných opatření krajinného rázu.

3.1 Návrh vymezení hranic přírodního parku Branžovský hvozď

Hranice navrhovaného PPa Branžovský hvozď (dále jen N-PPa) zhruba sledují hranice Branžovského bioregionu s výjimkou jihozápadní části, kde území N-PPa dobíhá až ke státní hranici. Území N-PPa Branžovský hvozď má 30.260 ha, tj. 302.6 km².

N-PPa navazuje na hranice PPa Český les - Domažlice na jihozápadě a navazuje na hranice CHKO Šumava na jihovýchodě. Doplnuje tak formou PPa pás území s ochrany přírody a krajiny podél státní hranice. Tento aspekt je logický, protože mezi údolím Chodské Úhlavy a Myslívským potokem u Všerub se při hranici rozkládá zemědělská krajina bývalého hraničního pásma bez intenzivní výstavby, se specifickým charakterem otevřených prostorů luk a pastvin ohraničených od Čech věncem lesnatých hřbetů a výšin. Bylo by vhodné tuto krajinu chránit z hlediska vizuální scény a uplatnit i možnosti tvorby, resp. obnovy někdejší kultivované krajiny.

Kdyňská brázda, zvýrazněná na jihozápadním okraji rozvodím a oddělovací Korábský masiv od masivu Jezvince a Havranice vytváří v krajině prostorový předěl velkého měřítka, který je rovněž dopravním koridorem železniční tratě č. 185 a silnice I/22. Urbanizovaný charakter je však vytvářen spíše soustředěním průmyslových závodů u Kdyně a je výrazným terénem omezen na nevelký prostor. Východně od Kdyně se projevuje specifický charakter zemědělské krajiny s velkými chodskými vesnicemi. Proto byla i Kdyňská brázda zahrnuta do území N-PPa. Pokrývá i kultivovanou krajinu v okolí Koutu na Šumavě s vazbami na dominantu Rýzmběrku.

N-PPa je v návrhu v severní části tvořen výraznými lesnatými terénními hřbety Korábské vrchoviny (Korábský hřbet, Doubravský hřbet, Kouřimský hřbet a Netřebský hřbet) vymezujícími dvě rozlehlé kotliny – Poleňskou kotlinu v povodí Poleňského potoka a Úbočskou kotlinu v povodí Starého potoka (dále po proudu Merklínky). V jižní části, oddělené mohutnou Kdyňskou brázdou je tvořen horským masivem Jezvince, široce rozevřenou Hyršovskou kotlinou a údolím Flekovského potoka.

N-PPa je ohraničen vůči okolní krajině zejména okraji lesních porostů Netřebského a Doubravského hřbetu a severním okrajem Chudenicka. Toto ohraničení vůči Domažlicku, Merklínsku a Klatovsku je poměrně výrazné, protože je převýšení okrajů Branžovského hvozdu značné (Hradiště – Netřeb cca 200 m, údolí Úhlavy u Švihova – hora Běleč cca 340 m). V jihovýchodní části je ohraničení N-PPa méně výrazné a běží úbočím Havranické vrchoviny nad levým břehem Chodské Úhlavy. Na jihozápadním okraji je hranice administrativní – státní hranice a hranice PPa Český les - Domažlice.

3.2 Vymezení jádrových území přírodního parku

Pro orientaci v odstupňovaných požadavcích ochrany přírody a krajiny, resp. krajinného rázu na území N-PPa je možno vymežit **jádrová území jako území se specifickým krajinným rázem nebo se soustředěnými nejcennějšími znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky a estetickými hodnotami. Pro jádrové území platí zprísňené podmínky ochrany krajinného rázu**

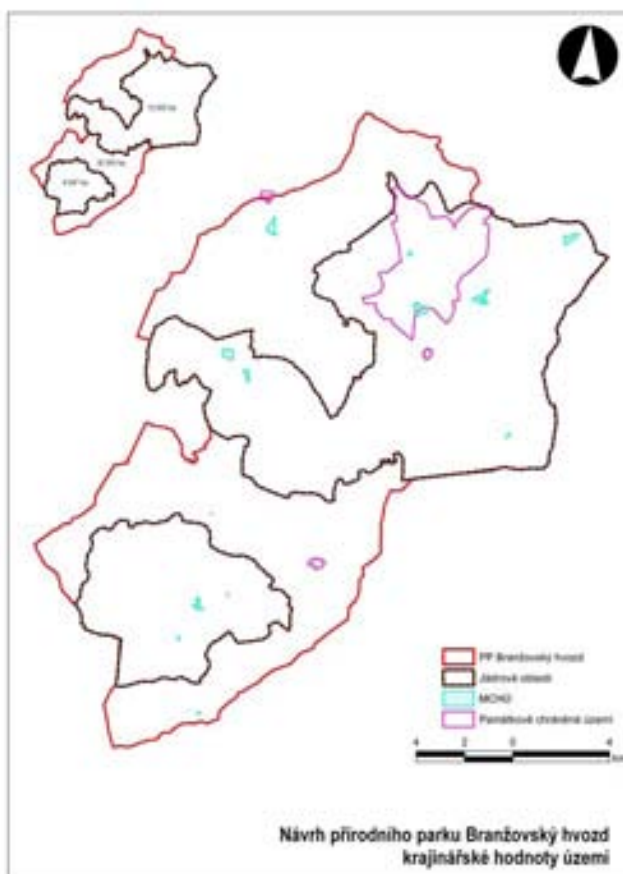
Velká část jádrových území N-PPa Branžovský hvozd je však tvořena souvislými lesním porosty, ve kterých se nacházejí nejcennější přírodní hodnoty. Možnosti stavebních investic v takovém území je omezeno jinými předpisy a ochrana krajinného rázu se soustředí především na ochranu významných terénních dominant a terénních horizontů. Mezi jádrová území jsou však zahrnuta i území vizuálně otevřených krajinných prostorů – kotlin s typickou harmonií vesnických sídel a převážně velmi dynamického krajinného rámce.

Jádrové území zahrnuje území významných lesních masivů s terénními dominantami a maloplošnými ZCHÚ. Dále zahrnuje prostory kotlin a členitou krajinu pahorkatin ve kterých je doposud dochovaná rázovitá struktura zástavby nebo taková zástavba, která výrazně dotváří hodnoty krajinné scény. Samotná zástavba v těchto případech nemusí vynikat významnými architektonickými nebo památkovými hodnotami, ale spoluvytváří harmonii prostředí po stránce měřítkové i estetické.

Území N-PPa zahrnuje tři typy charakteru krajiny. Jsou to výrazné horské lesnaté masivy s dominantními výšinami (Koráb, Velká skála, Doubrava, Jezvinec), rozlehlé kotliny (Poleňská, Úbočská) a prostory Koutské pahorkatiny jižně od rozvodí.

Ochrana rázu krajiny při přestavbě, stavebních úpravách a nové výstavbě v těchto územích bude důsledná a bude zaměřena především na zachování

nenarušení krajiny (zejména terénních dominant a horizontů), zachování charakteru kultivované zemědělské krajiny, zachování charakteru urbanistické struktury zástavby nebo na zachování měřítka a tradičních forem zástavby, které se nejsilněji v krajinné scéně uplatňují. **K účelu ochrany krajinného rázu v jádrovém území byly definovány následující zásady :**

- ☐ Budou vyloučeny takové zásahy, které představují silný vliv na pozitivní hodnoty a důležité rysy jednotlivých charakteristik krajinného rázu
- ☐ Budou umožněny i takové zásahy, jejichž míra je hodnocena na hranicích přijatelnosti
- ☐ Budou umožněny i takové zásahy do krajinného rázu, jejichž přijatelnost je možná pouze za určitých podmínek

Jádrová území zaujímají 16.947 ha, tj. 169,47 km², což činí 56% z rozlohy navrhovaného přírodního parku. Tento vysoký podíl svědčí o tom, že území přírodního parku je navrženo velmi úsporně, bez území, ve kterých by nebyly soustředěny přírodní a estetické hodnoty. Jádrová území dobíhají až k hranicím N-PPa, což

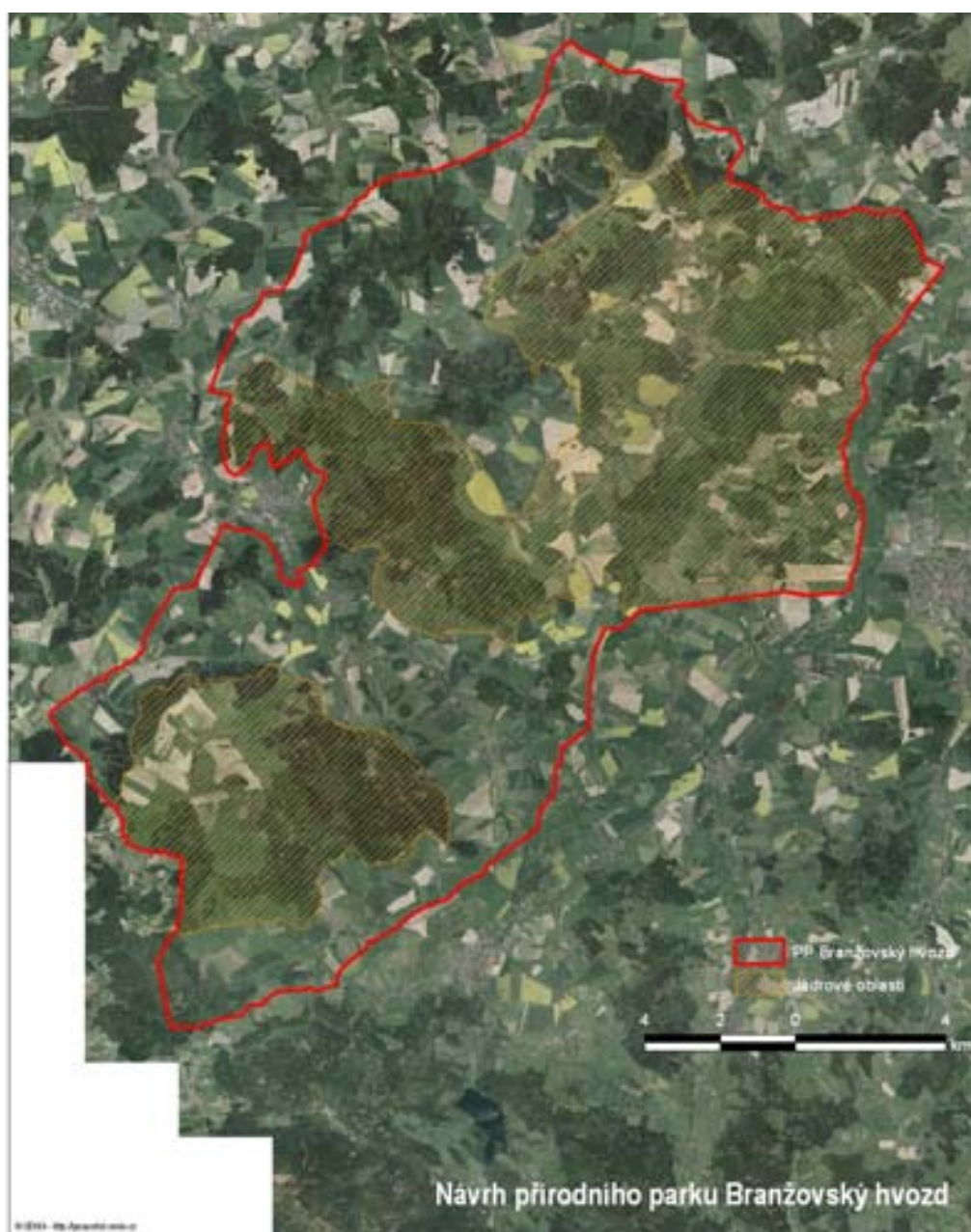
představuje velmi efektivní, i když rizikové řešení postrádající přechodovou či nárazníkovou zónu vůči okolní krajině (tzv. Buffer Zone).

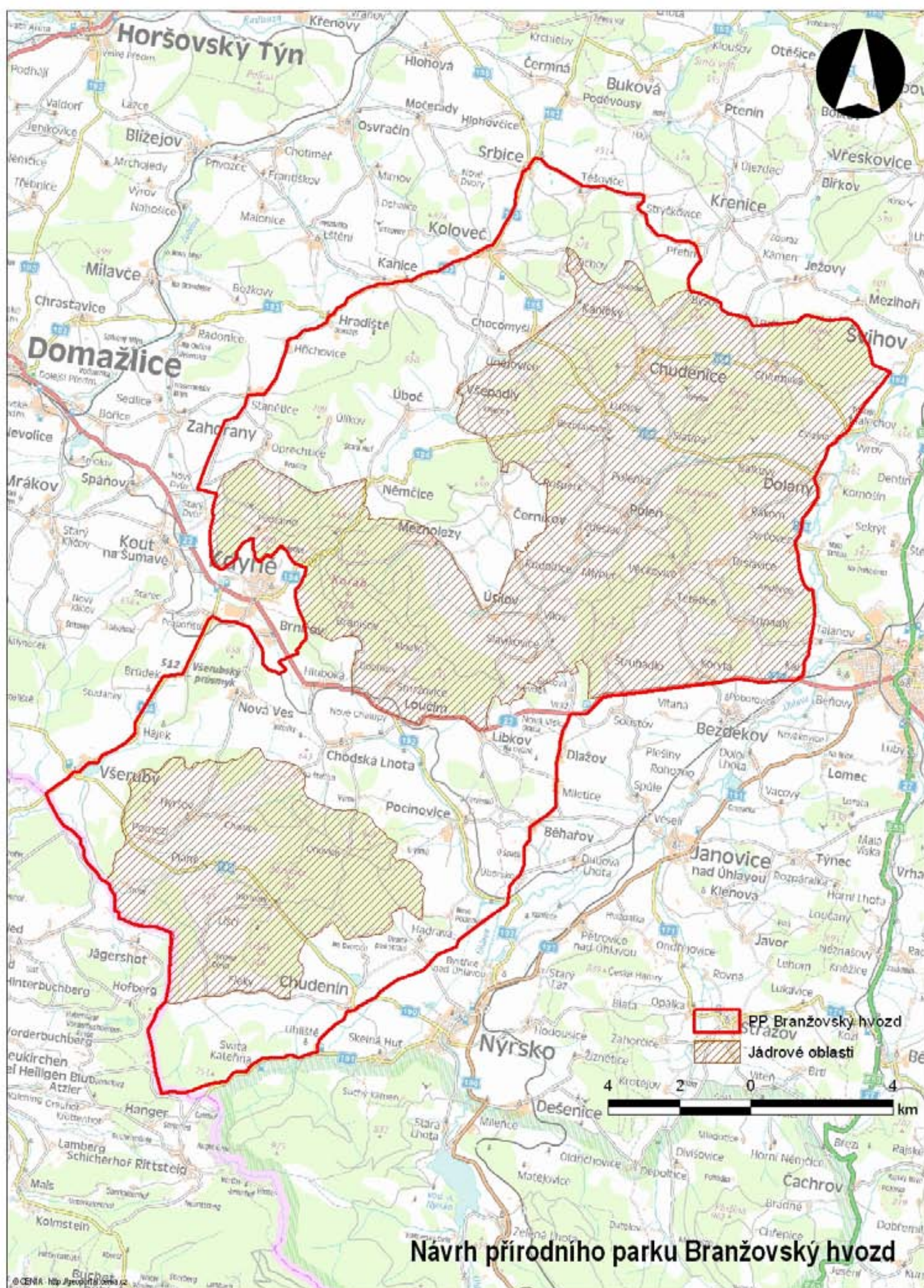
3.3 Návrh rámcových opatření k ochraně krajinného rázu na území přírodního parku

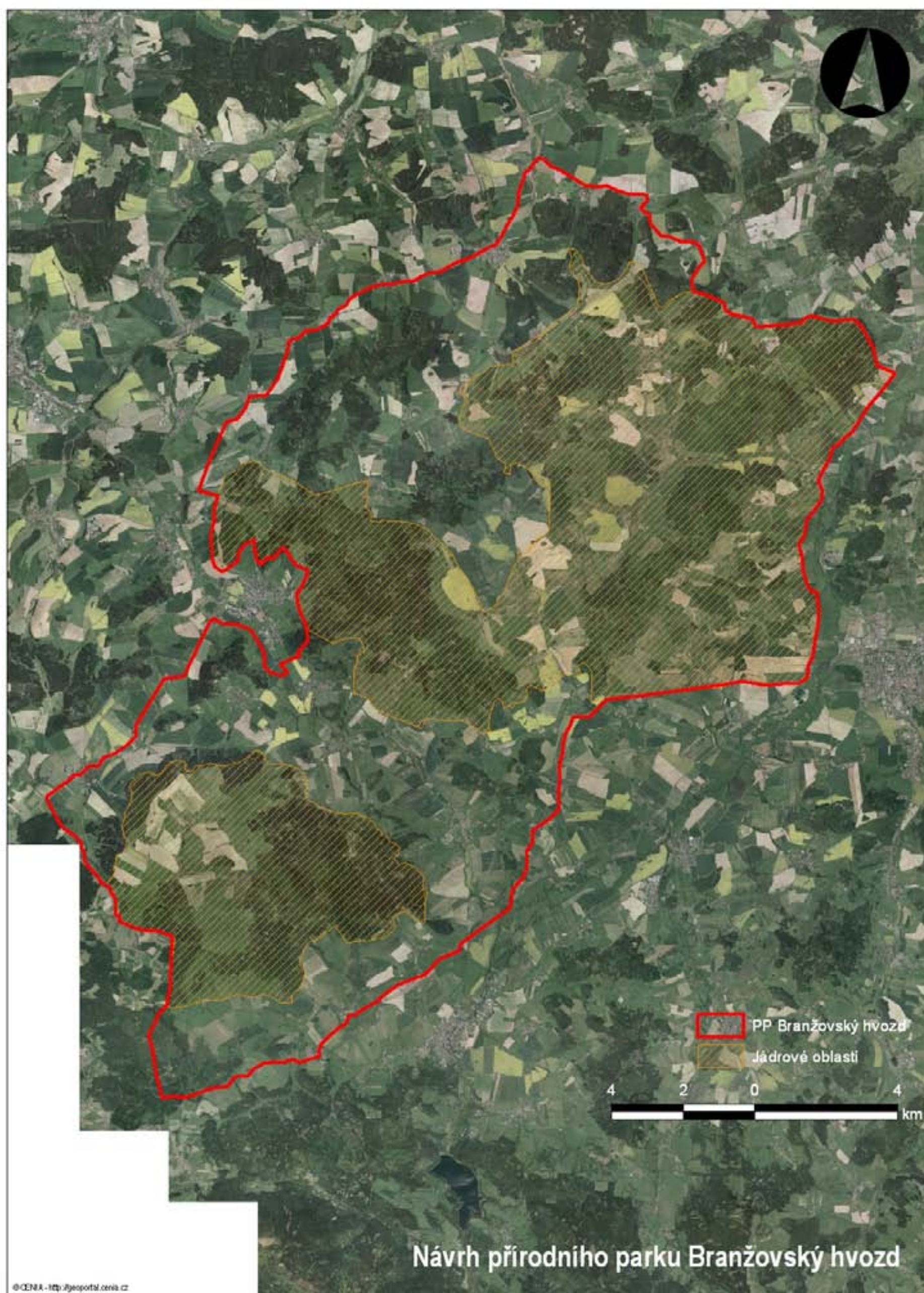
Obecnou zásadou je **zachování hlavních znaků struktury a obrazu krajiny** v území přírodního parku - charakteru a struktury vegetačního krytu (podíl lesních porostů, podíl výrazných strukturních prvků zeleně zejména doprovodů vodotečí, mokřady, porosty mezí, doprovody cest, lesíky, remízy, aleje), struktury vodních prvků, struktura osídlení a cestní síť, harmonie měřítka a vztahů, diversity vizuálních prvků. Zejména je třeba dbát na:

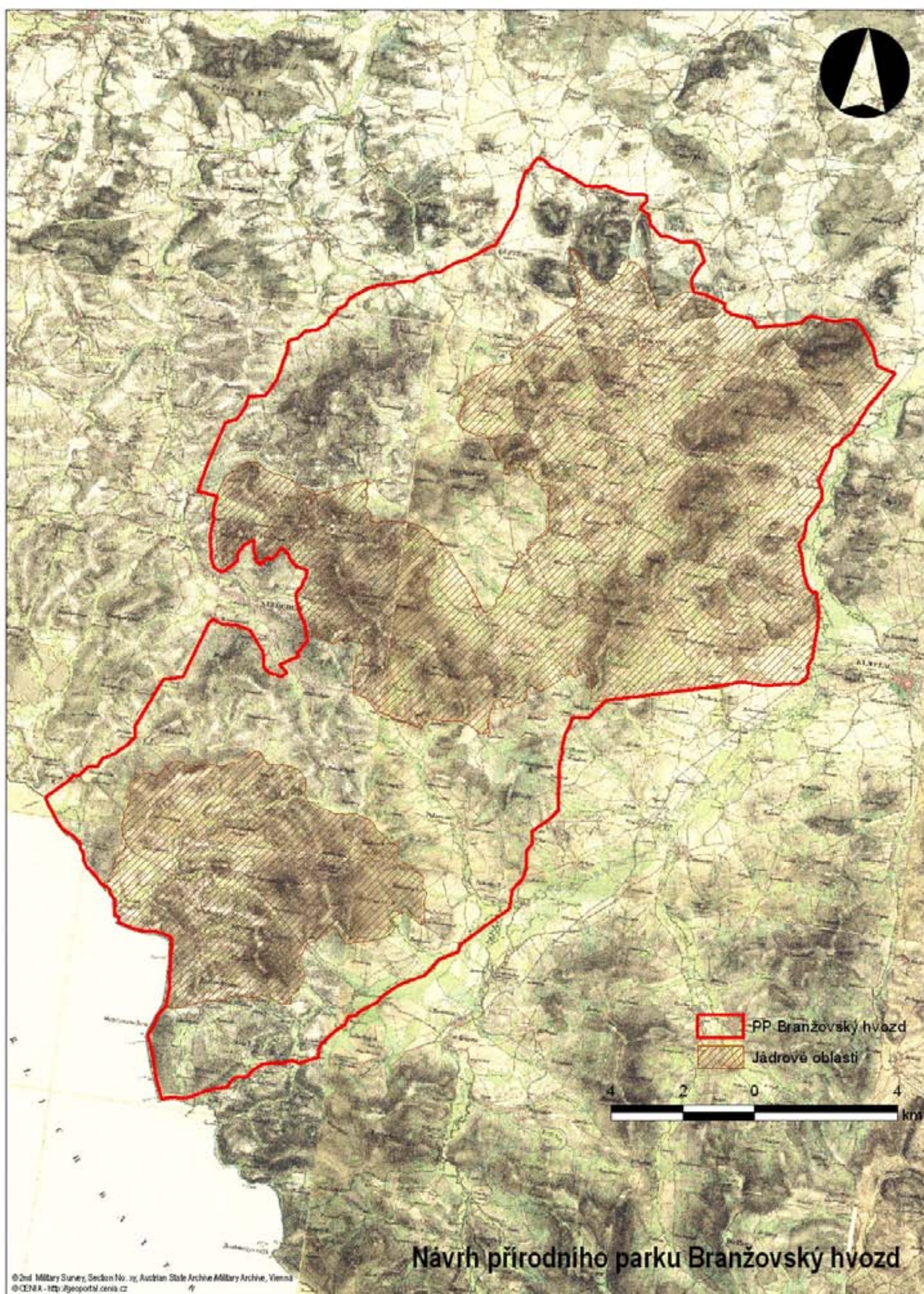
- (1) posilování podílu rozptýlené nelesní zeleně a zachování nebo dotvoření maloplošné struktury zemědělské krajiny na území N-PPa (pozemkové úpravy, realizace ÚSES)
- (2) omezení možností výstavby na vizuálních horizontech a v jejich blízkosti ochranu charakteru okrajů území PPa a přechodu do volné krajiny
- (3) respektování dochované struktury osídlení a urbanistické struktury vesnických sídel na území PP
- (4) respektování tradičních forem a měřítka objektů (obytné objekty, hospodářské objekty), vyloučení netradičních forem zástavby a netradičního architektonického výrazu staveb z poloh v kontextu s lokalitami s cennou architekturou, zejména s cennou lidovou architekturou
- (5) úpravy veřejných prostranství obcí, které budou respektovat tradiční prostředí vesnických sídel a budou používat domácích dřevin

- (6) důsledné posouzení záměrů rozšíření zastavěného území obcí a navrhovaných regulativů zástavby zejména tam, kde charakter zástavby a urbanistická struktura jsou významnými a spoluurčujícími znaky krajinného rázu
- (7) omezení plošného rozsahu nové výstavby, upřednostnění výstavby uvnitř zastavěného území obcí (transformace funkcí, recyklace stavebního fondu, úměrné zahuštění zástavby)
- (8) omezení možnosti výstavby nových liniových technických staveb a zařízení které by mohly zasáhnout do harmonického měřítká a vztahů v krajině
- (9) omezení možnosti výstavby nových průmyslových, skladových a velkokapacitních zemědělských staveb a areálů na území PPA

Návrh přírodního parku Branžovský hvozd

